

AARBOG 1945

D.S.K. Aarbog 1945

Udgivet af

*Foreningen af
danskssindede sønderjydske Krigsdeltagere 1914 -18*

ved

Johs. ClausenH. HungerA. P. Møller

Eftertryk kun med D. S. Ks Tilladelse

Trykt i Hejmdals Bogtrykkeri, Aabenraa
1945

INDHOLD:

Så kom freden	5
Vore Forpligtelser over for de faldne	6
Ogsaa en gammel Kriger	10
Mindeord	12
Eftermæle	14
»Läufst du immer zu Fuss?«	16
Oplevelser paa Østfronten	17
En Landmand til Søs	22
En flamsk Nat	34
Horserød-Frøslev-Neuengamme	37
Landstormsmanden	43
En Minekampdag i Flandern	44
»Verdammter Sau-Preuss«	48
Tobak	49
»Unsre Katz hat Jungen -«	51
Oplevelser fra Østprøjsen	51
Blind	59
Fortæl, Kammerat -	60
I Finland	75
De faldnes Minde	76
Lokomotivfører paa en Feltbane i Frontomraadet	77
I tysk Fangenskab	81
Kærlighed gør Livet værd at leve -	83
Mellem dobbelt Ild	83
Ikke til fals for en fremmed Soldat	84
Paa Nattevagt i Fjendens Land	85
Saadan hjælper Herren enhver, der sætter sin Lid til ham	87

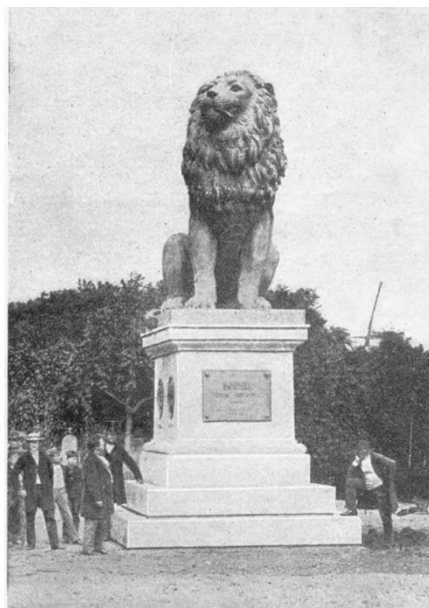
Paa Vestfronten overlod vi Byerne	89
Velbekomme!	90
Den sidste Uge før Krigen 1914-18	91
Den Gang vi blev øvede i at spille »66«	94
Ogsaa et Ktrigsbillede	95
Kammerater!	96
Ære være deres Minde	97

Saa kom Freden.

(2) Saa kom den Fred, vi ventede paa saa længe, og den kom paa en Maade, som vi næsten ikke havde turdet vente det. Vort Land blev fri for at være Krigsskueplads, vi slap for at faa mere slaaet i Stykker, end allerede sket var. Og dog har Krigen kostet os store Ofre. Vi mindes nu, da vi glæder os over Freden, med Sorg, men ogsaa med Stolthed de mange, som i denne Krig gav deres Liv for vort Land, dets Frihed og Ære. Vi tænker paa dem, som maatte gaa den haarde og trange Vej gennem Gestapos Forhørs- og Torturlokaler og gennem Konzentrationslejrene i Tyskland og takker dem for deres Indsats. Og saa gaar vi ind i Fredens genopbyggende Arbejde. Vi gør det i Haabet om, at den Enighed og Samarbejdsvilje, som prægede vort Folk i Krigens trange Aar, ogsaa maa præge det i de Aar, som kommer.

Saa udsender vi da Aarbogen 1945 i Haabet om fredelige og lykkelige Tider for Land og Folk.

Aarbogsudvalget.

Sku frit. du stolte Løve
- i Mindet om de døde,
opæggende de sløve.
opvækkende de døde -
mod Fædrelandets Fremtid.
mod Danmarks Morgenrøde - !

Fredrik Nygaard.

Vore Forpligtelser over for de faldne.

(5) Det er med Højtid og Ærefrygt i Sind, enhver Dansk gaar ind paa Flensborg gamle Kirkegaard. Synet af det

smukke Kapel, der virker saa roligt og værdigt - hvad enten det henligger i straalende Junisol under lette, vajende Bøgeblade, eller det i Maanens Drømmeskær vokser sig stort i de dødes Have - bidrager til at stemme til Andagt; men dette gør først og fremmest Tanken paa de mange Hundrede danske Soldater, som efter at have lidt Døden for et dansk Slesvig, er stedt til Hvile, hvor i henrundne Tider danske Mænd stod Vagt imod de fremmede.

I Marmor mindes og takker Landets Konge dem, der "delte Krigerens stolte Død for Konge og Fædreland"; i Sten berømmer tysktalende danske Flensborgere de tapre Landsmænd, der, tro mod svorne Eder, er faldne i Kampen. For at hædre de dødes Minde samles danske Flensborgere Aar for Aar paa Isted-Dagen i Troskab og Taknemmelighed ved de vedbendomslyngede Gravhøje, pynter dem med Danebrogs rød-hvide Farver og fremtoner med bævende Stemme Digterens Ord til de faldne:

Skøn er Døden, som I fik,
ingen. skønnere der findes -
derfor vil med vaade Blik
heller ej vi eder mindes;
men hvor danske Hjerter slaa,
og hvor danske Toner klinge,
skal med Stolthed store, smaa,
Fædrelandets Tak jer bringe.

Paa 95-Aarsdagen for Kampen paa Isted Hede, det største og blodigste Slag i dansk Historie, var der mødt flere Landsmænd ved Fællesgraven i den flensborgske Mindelund end nogen 25. Juli tilforn. Grænsen er lukket saa tæt, at ingen nordfra kunde være med til den (6) stiltfærdige Højtid. Til Gengæld havde en stor Skare Flensborgere i Morges følt Trang til at deltage i denne Hjerternes Hyldest til de faldne.

Man tænkte ikke alene paa "Danmarks Juli-Helte", men samtidig paa de danske Soldater, der kæmpede ved Mysunde, ved Oversø og Sankelmark - der ligesom hine ofrede Livet for Sønderjylland, døde for Danmark. Hver Gang vort Land i det nittende Aarhundrede, der bragte saa store Omvæltninger, blev tvunget i Krig, gjaldt det jo Slesvig, det elskede, omstridte Land. Og Navnene paa mange af Mindestenene omkring Isted-Gravhøjen viser, at ogsaa tapre Mænd fra vore nordiske Broderlande havde gjort det danske Grænselands Sag til deres.

Gaar vore Tanker tilbage til Kampene om Sønderjylland, saa standser de ikke ved 1848-50 og 64. I 1914-18 maatte igen mange Danske, men nu udelukkende Sønderjyder - flere Titusinder i Tal - drage af Sted, ikke under Danebrog, men alligevel for at bevare Retten til at leve og hævde sig som Danske i deres sønderjydske Hjemstavn. Seks Tusinde af dem blev derude. Hele Danmark takkede dem for det dyre Offer, da Lærken hin 11. Juli 1920, under det gribende Møde mellem Kong Christian X og hans genforenede Nordslesvigere, sang sin jublende Hymne over Dybbøl Banke.

Danmark var blevet større og rigere; men den Del af Slesvigs Land, der endnu levede under fremmed Styre, var blevet mindre - i mange Danskes øjne dog ikke mindre dyrebar.

Da i 1939-45 Verdens stærkeste Magter tørnede sammen i Historiens blodigste og grusomste Stævne, maatte paany en stadig voksende Skare unge Sønderjyder melde sig under fremmede Faner; de gjorde det atter for at bevare dansk Ret til Slesvigs Jord. Mange, mange af dem er lagt til Hvile langt borte fra de hjemlige Egne; de faldt alle med Danebrogs rød-hvide (7) Farver varsomt gemt paa deres Bryst, eller de bar det dybt i deres Hjerter.

De døde, som der blev sagt i Dag paa Flensborgs Kirkegaard, alle sammen for Sønderjyllands og dermed for Danmarks Sag. Vore fattige Blomster gælder dem alle. Vi kan ikke mindes Schleppegrells og Læssøes modige Mænd uden tillige at tænke kærligt paa dem, der segnede i 1864, og de Danske, hvis Liv eller Førlighed blev krævet i de to Verdenskrige. Over vore faldnes sidste Hvilested, hvor det end findes, hvisker nu som før en lønlig Røst, der i store Stunder voksede til en stormende Brusen, som rev alle danske Hjerter med: Sønderjylland vundet, det er Kampens Maal.

I Foraaret 1848 iværksattes, hvad den holstenske Greve Carl Moltke senere som Minister for Slesvig i en Skrivelse til den slesvigske Stænderforsamling betegnede som "det skammeligste Oprør, der nogen Sinde har fundet Sted i noget som helst Land". Men da følte hele det danske Folk det som en Æressag at værne om Danmarks Ret og dermed om Danskheden i Sønderjylland. Alle bidrog til at faa Hær og Flaade udrustet saa hurtigt som muligt, og 14 Dage efter at Oprøret var brudt ud, stod Hæren rede til at rykke frem. Efter Kampen ved Bov drog de danske Tropper gennem Flensborg under Borgernes Jubel; de rykkede ned til Slesvig og besatte den gamle Stilling ved Danevirke. Tre Aars Krig endte med den smukke danske Sejr ved Isted.

Den maatte betales med dyre Ofre; men alligevel var Tabene hverken i Treaarskrigen eller i 1864, da Hær og Flaade tilsammen mistede henholdsvis ca. 4000 og 3151 døde, ikke saa store som under den første Verdenskrig, skønt det nu udelukkende var danske Sønderjyder, der maatte i Krig. Ser man saa paa de Danske, der i 1939-45 atter med dansk Ret til Sønderjylland for øje maatte lade sig indrullere i det nazistiske Stortysklands (8) Hærmasser, saa var Opgaven saa svær som ingen Sinde tidligere. Det gjaldt denne Gang en Hitlers Krig, og de blodige Ofre blev forholdsvis endnu langt større end under det første Verdensopgør.

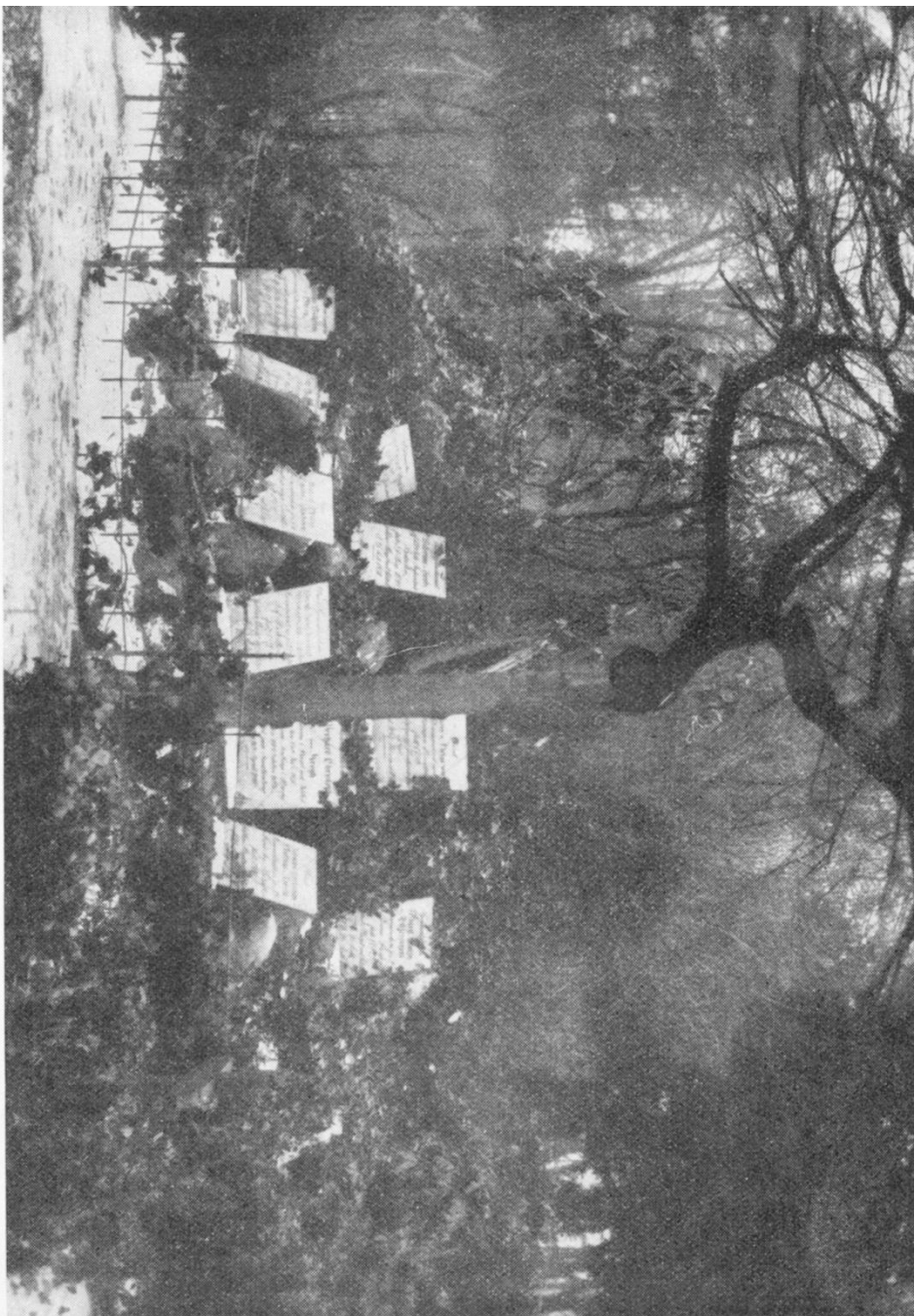
Det viser sig, at den Indsats for Sønderjylland, som hele vort Folk traadte an til i 1848, og som blev fortsat i 1864, da Nørrejyder, Fynboer og Sjællændere kæmpede Side om Side med Sønderjyderne, krævede stadig større Tab af dansk Blod. Men forblev Maalet ikke det samme? Ingen virkelig Ret kan tabes, fordi de ydre Vilkaar forandres.

Men saa vore Forpligtelser - vort Ansvar over for de levende som over for dem, der maatte ofre deres Liv? Vi vilde staa med Blusel ved vore faldnes Grave, om vi ikke var rede til at værne og udbygge den Tro, for hvilken de ofrede det dyreste. Det, vort Folk var enigt om i 1848, kræver vor fælles Indsats den Dag i Dag, og den understreges med uafviselig Kraft af vore Oplevelser i 1939-45.

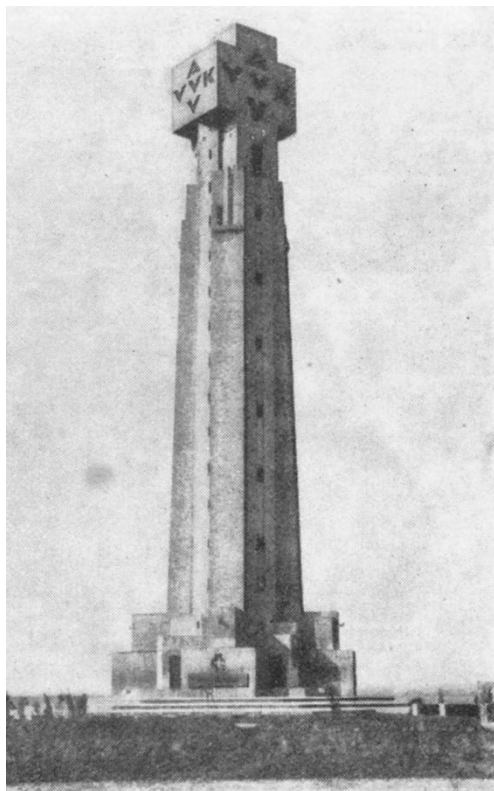
Er det ikke forunderligt, at netop i denne Tid, i 95-Aaret for Kampen paa Isted Hede, blander sig Tusinder af nye, men fortrolige og forjættende Stemmer hernede fra disse Egne i vor inderlige Tak til dem, der stred og faldt - for Slesvig, for Danmark.

Flensborg, Isted-Dagen 1945.

L. P. Christensen.

De danske Kriegergrave paa Flensborg gamle Kirkegaard

Det flamske Kors
i Dixmuiden
(Mindesmærke for de faldne
Flamlændere 1914-18)

Comines
Lys-Floden, der løber under
Broen, danner Grænsen mellem Frankrig
og Belgien

Ogsaa en gammel Kriger.

(9) Dog fra 1864. De, der saa ham første Gang med det hvasse Blik under store, buskede Bryn, kunde godt blive bange, især hvis de blev modtaget med et lidt barskt: Hvad vil De?

Men lærte man ham at kende, kom man uhjælpeligt til at holde af ham, thi en redeligere og mere trofast Mand skulde man lede længe efter, og jeg har tilbragt nogle af mit Livs lykkeligste Aar med ham som min Formand.

Da Krigen brød ud i 1914, meldte han sig som frivillig til Præstetjeneste ved Fronten, hvis Danmark skulde komme med, men han blev afvist paa Grund af Alder. Han var dengang 77 Aar, men var stærk af Helbred og Sind og havde aldrig været syg. Som ung var han med som Underkorporal ved Dybbøl, og ved Arnkil den Nat, Tyskerne gik over Alsund, og det mærkede ham for Livet. I de Tider kunde man jo købe sig fri, men han meldte sig frivillig, og han glemte aldrig Sønderjylland.

Spurgte man ham, hvor han var født, svarede han: Det kan De se paa mit Ansigt. Han var født i Landsbyen Grimstrup ved Varde. Men jeg syntes nu, han var køn. Efter Krigen blev han Præst i Udby og kom til at bo i de samme Stuer, som Grundtvig tidligere havde beboet, og dermed begyndte saa en anden Kamp. Aldrig befandt han sig bedre, end naar han sad i en lille, lav Stue, hvor der var "Forsamling", og hvor Folk sad stuvet sammen paa smalle ryggeløse Bænke, hver med et Tællelys i Haanden. Det skete, at Lysene gav op af Mangel paa Luft, men han gav ikke op.

(10) En Overgang var han Stiftsprovst i min Fødeby, Viborg, men jeg maatte opleve den Tort at blive døbt af hans Forgænger og konfirmeret af hans Efterfølger. Det gik ikke uden Gnidninger mellem ham og den gamle stejle Biskop. Stærke Karakterer var de begge, og naar saa Biskoppen havde ærgret Provsten, erindrede denne Apostlens Ord om at give Vreden Rum, hvilket han ikke gjorde ved at lade det gaa ud over sin Kone eller Børn, men han gik alle Husets 22 Stuer igennem og huggede Dørene i efter sig; det lindede. Stridsmand var han alle Dage. I sin Tiltrædelsesprædiken sagde han: "Jeg skal aflægge det Løfte, at ikke en eneste af dem, der har været i denne Kirke, skal kunne sige, at jeg har prædikeret, saa deres Øren har kløet. Folk her har det, som man havde det i Israel, hvor man sagde: "Vi vil være fri for den hellige". Men det skal de ikke blive, saa længe jeg lever." Og efterhaanden lærte de at sætte Pris paa deres kloge og dygtige Præst. Dog fortrak han siden til Fredericia, og det var der, jeg traf ham, da han var over 70.

Sikken et Helbred! Rejste han til København, var det altid med Bumletog, paa 3. Klasse og om Natten for ingen Tid at spille. Var der Plads, tog han Støvlerne af og lagde sig til at sove paa Træbænken. Jeg mindes en Morgen, han kom hjem og havde kun een Støvle paa! Hm, sagde den gamle, jeg syntes jo nok, det gik lidt ujævnt op ad Gaden! Han var nemlig ogsaa stor Filosof, og kom han ind i den Slags Spekulationer, glemte han alt andet.

Saaledes husker jeg en Nat Klo 2, hvor jeg fik den Indskydelse, at der var noget forkert henne i Præstegaarden, saa jeg maatte derhen. Da jeg laasede mig ind, hørte jeg en pibende, uhyggelig Lyd fra hans Stue. Der sad han og studerede Hegel, mens Lampen osede, saa alt var sort. Han hev efter Vejret og blæste af og til Soden bort, men det var i sidste Øjeblik, jeg kom. Gud vilde (11) ikke, at hans tro Tjener skulde dø paa den Maade, derfor fik jeg den Indskydelse.

En Aften i Februar var han til Møde i Annekset 5 km fra Byen. Det blev en forrygende Snestorm fra Nordøst, og Vejen gik lige langs med Lille Bælts aabne Kyst. Ingen havde tænkt paa Befordring eller paa at ledsage den gamle Mand, som da var 78 Aar. Saa gik han. En anden en havde vel faaet Lungebetændelse eller var gaaet i Havet. Men den gamle sagde: Jeg knappede Vesten op, saa det kunde sne ind paa mit Bryst, det var saa dejligt forfriskende.

Og i Badetiden var han den første om Foraaret og den sidste om Efteraaret, der bogstavelig gik paa Hovedet i Havet og tog sig en Svømmetur, som Regel Kl. 6 Morgen. I Sommeren 1914 havde han aftalt med mig, at jeg skulde lære ham at cykle. Baade Time og Sted var aftalt, men saa kom der en Slæde i Vejen. Han var gift.

Men da han laa syg til Døden, sagde han: "Der er kun eet Ønske, jeg ikke har faaet opfyldt, jeg vilde gerne have været oppe at flyve". Og da engang ved en Middag i Garnisonen nogle unge Officerer var lidt kæphøje, saa han smilende paa dem: "D'Hrr. glemmer vistnok, at der er kun 2 af de tilstedeværende, der har lugtet Krudt, det er Obersten og mig".

En Dag var der en skrap Madamme, der ikke vilde give ham Adgang til sin syge Mand. Men Præsten stak i en Fart Foden i Klemme i Døren, saa den ikke kunde lukkes, og saa sagde han: De vil vel ikke nægte en gammel Soldat at komme ind og tale med sin Krigskammerat. Det bøjede Konen sig for, og selvfølgelig blev Samtalen saa ikke blot om Krig, men ogsaa om Sejr og Nederlag, Frelse og Fortabelse.

Og jeg glemmer ikke en Dag, hvor han var gaaet 9 km ud paa Landet for at besøge en syg Mand og tale med ham om hans Sjæls Frelse. Datteren huggede Døren i (12) for Næsen af ham, saa han maatte gaa med uforrettet Sag. Men et Par Dage efter saa han Datteren i Fredericia, og saa han af Sted, til Fods som altid, og kom ind. En Morgen kom hans Pige og bad mig komme hen i Præstegaarden straks. Jeg var Sekretær i K. F. U. M. og maatte jo af Sted Der stod den gamle og stak mig et Brev ud: Læs det! Han var meget vred. Naa, jeg læste det, det var en af vore Pensionærer, som klagede over, at der En Nat havde været et saadant Spektakel paa Sekretærens Værelse, saa det lød, som om Helvedes Aander var løs. "Hvad er der sket den Nat?". spurgte han. Jeg smilede venligt og svarede: "Kan De ikke huske det?". Men saa skød øjnene Lyn. "Jeg spurgte, hvad De foretog Dem den Nat. Svar mig". Og saa svarede jeg endnu mere blidt: "Der var Bestyrelsesmøde under Deres Forsæde". Da opklaredes hans Ansigt af et stort Smil, og Klagen røg i Papirkurven. Efter Forhandlingerne havde han nemlig fortalt Oplevelser og sunget Soldatersange fra 1864, en anden Præst skulde vise os, hvordan Negerstepning foregik, og jeg akkompagnerede paa Harmoniet, og det var blevet meget sent.

Frisindet var han som faa, men ærligt skulde det være. Han kunde give en Jesuit Lov til at holde Foredrag i Missionshuset, men en dengang meget kendt Baptistpræst fik ikke Lov til at tale i hans Kirke, fordi han vilde give det Udseende af, at de var enige. Redeligt skulde det være. Dengang han selv blev 70, 'var der en Avis, som skrev, at han var en Israelit uden Svig. Da blev han harm og udbød: "Det har de ikke Lov til at skrive, thi det er ikke rigtigt; der er kun een, i hvem der ikke er Svig". Og om Natten Kl. 3 kom han ud i Gangen og raabte, saa alle Gæsterne vækkedes og hørte det: "Det er ikke rigtigt". Da havde han ligget og gjort op med sin Samvittighed. Under Kugleregnet ved Dybbøl mødte Gud ham og talte til hans Sjæl om Synd og Naade, Frelse og (13) Fortabelse. Der paa Slagmarken fik han sin Vækkelse, som siden blev en bevidst og levende Tro paa Jesus som hans Frelser. Han sagde' engang: "Der er kun to Retninger inden for Folkekirken, en troende og en vantro, og med den sidste kan vi ikke forhandle, men holde Missionsmøder for dem". Der var engang

Tale om ham som Biskop, men han blev selvfølgelig vraget af Ministeriet; han var for meget Mand og havde en Mening. Men han var sit Folk og sin Kirke en tro Søn, der vidste, hvad han vilde og handlede derefter; en af dem, der uden at se efter Fordel eller Partier ofrede sit Liv for Danmark. Men de døde rider hurtigt i vor Tid.

Hvem var han da? Indre Missions Formand, Stiftsprovst Fr. Zeuthen.

*Torkild Philipsen,
Sognepræst i Gram.*

Mindeord over vor Kammerat
HANS FEDDERSEN

Alnor ved Graasten.
Født den 9. April 1892 i Alnor,
faldet den 5. Maj 1945 i Graasten
som Frihedskæmper.

Den 5. Maj 1945, vort Fædrelands saa længe ventede og derfor saa store Befrielsesdag, en Dag, paa hvilken Flagene smældede lystigt i Vinden for at give Udtryk for den Glæde, vi følte ved at være undsluppet det knugende, tyske Aag, da vi atter frit i Tale kunde give Udtryk for det, vi tænkte, da Lys afløste Mørke, oplevede vi i al vor højstemte Glæde dog ogsaa den Sorg, at Friheden ikke kunde vindes, uden at der ogsaa skulde bringes Ofre, Ofre af gode danske Mænd, der satte Livet til.

Ogsaa D.S.K. maa beklage Tabet af et af sine (14) Medlemmer, nemlig vor Kammerat H a n s F e d d e r s e n, Alnor ved Graasten, der ofrede sit Liv i Frihedskæmpernes Rækker i Graasten. En god Kammerat gik herved bort, en Mand, der aldrig svigtede i sin Tro paa Danmarks Sag, en Mand, hvis Gerning vil blive mindet længe.

Hans Feddersen, der havde lært Murerfaget, blev født den 9. April 1892 - mærkeligt nok paa den Dag, der skulde bringe vort Land ind i en skæbnetung Tilværelse i Alnor ved Graasten. Da Verdenskrigen udbrød i 1914, fulgte han Pligtens tunge Bud og deltog i Krigen fra dens Begyndelse til dens Ophør. Da Fredens Dage igen oprandt, gik Hans Feddersen som en Selvfølge straks i Gang med at gøre sit til, at Afstemningen kunde give et godt dansk Resultat i Alnor By, og naar Danskheden i denne By i Dag staar saa stærk, som Tilfældet er, skyldes det i høj Grad Hans Feddersens trofaste Sindelag og utrættelige Arbejde.

Hans Feddersen havde gode og alsidige Evner, som saavel det offentlige som ogsaa hans Bysbørn gjorde Brug af. Han har saaledes i en lang Aarrække været Medlem af Graasten Sogneraad, repræsenterende Alnor By. Hans Vælgere fandt i ham en forstaaende og paalidelig Raadgiver, og han gjorde sit bedste for at afhjælpe Smaakaarsfolks Sorger og Bekymringer. Hans Interesser gjaldt dog ogsaa den danske Skole og Sangen.

Som den gode danske Mand, han var, var det under den nuværende Krig saare indlysende, at han hagede efter at komme i Gang med et aktivt Arbejde for Danmarks Sag, og hans største Lyst var at træde ind i Frihedskæmpernes Rækker. Da han forud for Befrielsen henvendte sig til rette vedkommende, raadede man ham til at opgive dette Ønske, da man

mente, at han ikke burde udsætte sig for Fare, naar allerede hans Søn stod i Frihedskæmpernes Front. Hans Feddersen følte det dog som en personlig Sorg, at man ikke omgaaende kunde (15) optage ham, og hans stadige Tanke var: "Hvorfor maa j e g ikke faa Vaaben i Hænde? Hvorfor maa j e g ikke gøre min Pligt og staa som en Mand paa Afgørelsens Dag?"

Og saa oprandt hin Lørdag den 5. Maj, den Dag, paa hvilken han endelig skulde faa sit Ønske opfyldt. En Række Frihedskæmpere, der holdt Vagt uden for den tyske Skole i Graasten, i hvilken de internerede Tyskere opholdt sig, skulde hen paa Eftermiddagen afløses. Hans Feddersen saa da sin Chance til at komme i Aktivitet. Han meldte sig frivilligt som Afløser og blev antaget. Ingen var gladere og stoltere end han over, at der nu blev Brug for ham. Jeg saa ham i dette Øjeblik, rank i Holdningen og med Glæden og Stoltheden lysende ud af øjnene. - Og saa skulde det hele desværre vare saa kort. -

En Flok Marinesoldater fra nogle af de mange Skibe, der i de Dage laa for Anker i Farvandene ved Graasten og Egersund, havde faaet den desperate Tanke, at de vilde befri de i Skolen internerede Tyskere, hvilket dog ikke lykkedes. For at udføre dette Forsæt, arrangerede de pludseligt et Bagholdsangreb paa Frihedskæmperne. Skyderiet sluttede desværre med Tab paa begge Sider, og blandt de danske Ofre var ogsaa vor Kammerat, Hans Feddersen. Han faldt paa sin Post. -

Sorgen over det skete knugede alle, og Flagene, der fra Morgenstunden havde vajet over en glad og stolt By, gled i Sorgens Stund ned paa halv. Byen havde mistet en god Borger, og vi inden for D.S.K. havde mistet et skattet Medlem, en god Kammerat. Hans Feddersen var glad for Arbejdet i D.S.K. Han havde været med fra første Begyndelse i vor Afdeling, idet han blev valgt ind i det Udvalg, der skulde forberede og indkalde til den stiftende Generalforsamling. Han var en flittig Deltager i vore Møder, altid i godt Humør, altid (16) oplagt til Spøg, kerne dansk i sit Væsen, og hvor andre daarligt kunde skimte en Udvej, var han altid fuld af Lyssyn. Hans Tilstedeværelse ved vore Sammenkomster var altid oplivende for Kammeraterne. Hans Kærlighed til Danmark var saa stor, at han var beredt til at give alt, selv sit Liv, for den Sag, der for ham var en Hjertesag. Han var en af Danmarks gode Sønner, et Forbillede for mange.

Hans Feddersen var ved sin Færd med til at sønderrive de Lænker, der holdt vort Land bundet. Han fik Lov til at se den nye Dag bryde frem over vort Fædreland. Tro indtil Døden har han været med til at lægge den Grundvold, paa hvilken det nyopstaaede, det befriede Danmark skal opbygges. Derfor vil Hans Feddersens Navn ogsaa blive nævnt med Hæder sammen med andre gode danske Mænd, der den 5. Maj, paa Danmarks Befrielsesdag, og i Tiden forud med deres Hjerteblood beseglede deres Kærlighed til Danmark, det Land, som Hans Feddersen i 1920 med saa stor Glæde stemte sig hjem til, og som han omfattede med saa stor Kærlighed.

Guds Fred med vore Døde
i Danmarks Rosengaard,
Guds Fred med dem, som bløde
af dybe Hjerteskaar.
Vor Kærlighed med alle,
de store og de smaa,
som vilde staa og falde
med Løven askegraa.

Det vilde du, Hans Feddersen.

Ogsaa vi, dine Kammerater i D.S.K. bøjer os i Ærbødighed i Mindet om dig. Du var en god dansk Mand. Vi takker dig for dit gode Kammeratskab.

Ære være dit Minde!

Jens Andersen,

Formand for Graasten Afdelingen af D. S. K.

Eftermæle.

(17) Om Tyskernes Grusomheder, Konzentrationslejrenes og Fængslernes Rædsler. Tyskernes Upaalidelighed og lignende er der efterhaanden offentliggjort mange sandfærdige Beretninger. Mange brave, danske Mænd har sat Livet til. Ogsaa blandt vore Kammerater indenfor D.S.K. har der været Tab. Jeg skal her fortælle Historien om, hvordan Kammerat Peter Joh. Hansen fra Tønder blev taget af Tyskerne, slæbt rundt i tyske Fængsler for saa tilsidst at sætte Livet til.

Kammerat Peter Joh. Hansen har gjort tysk Krigstjeneste fra Oktober Maaned 1916 indtil Krigens Afslutning. Straks da han kom hjem, fik han Ansættelse ved D.S.B., først med Tjeneste i Tinglev, senere i Sønderborg, for saa i 1933 at blive forflyttet til Tønder. Allerede i 1921 indgik han Ægteskab med en god dansk Kvinde fra Sydslesvig, Marie Mommsen fra Braderup. Da Ægteparret flyttede til Tønder, købte Hansen selv Ejendom og levede her i et hyggeligt Hjem et lykkeligt Familieliv sammen med sin Hustru.

Kammerat Hansen har aldrig lagt Skjul paa sit gode danske Sindelag. Da den tyske Besættelse kom i 1940, skar det ham i Hjertet. Det kneb voldsomt for ham at tie til al den Uret, der skete. Han var avanceret til Pudserformand indenfor D.S.B. og havde som saadan sit Arbejde i Remisen. Da der blev erklæret Undtagelsestilstand den 29. August, blev der omgaaende fra tysk Side sat Vagt ved Remisen, og det kunde ikke undgaas for Hansen at komme i Berøring med det tyske Vagtmandskab. Derved mødte Hansen sin Skæbne i Form af en Tysker, der var lige saa upaalidelig som enhver anden Tysker. Blandt (18) Vagtmandskabet var der navnlig een, som gerne vilde i Samtale med Hansen. Han angav, at han var Elsasser, at han var blevet tvunget i den tyske Trøje, og at han foragtede den tyske Nazisme. Kammerat Hansen stoledes altsaa paa ham, og da Tyskeren endog gik saa vidt, at han udtalte Ønsket om, at han gerne vilde høre Meddelelser fra den engelske Radio, inviterede Hansen ham med hjem. Fru Hansen var paa daværende Tidspunkt indlagt som Patient paa Statshospitalet i Sønderborg. Den tyske Soldat blev beværtet med Kaffe, og man sad nu og sludrede "hyggeligt" sammen. Soldaten udtrykte flere Gange sin Begejstring for det, han hørte i Radioen fra England, og derfor blev Hansen ogsaa mere aabenmundet. Man talte om Tysklands Chancer for at vinde Krigen, og man var enig om, at der var ingen. Tyskland havde allerede tabt Krigen. Det mente "Elsasseren" ogsaa.

Den 4. Oktober 1943 fik Kammerat Hansen saa sit Livs største Overraskelse. Han blev arresteret af det tyske

Feltpoliti og ført til Tønder Kaserne. Af Forhørerne fremgik det, at det var den tyske Soldat, som havde været Gæst i Kammerat Hansens Hjem, der havde været Stikker. Snart efter blev Kammerat Hansen stillet for den tyske Krigsret i Kolding, og her fik han foreholdt sin "Forbrydelse". Man havde oven i Købet fundet noget mere frem, idet man tillige sigtede ham for at ligge inde med et Vaabenlager. Denne Sigkelse var ganske ubegrundet, og Hansen nægtede da ogsaa pure at kende noget til det. Tyskerne byggede deres Mistanke paa en Udtalelse, som Hansen skulde være kommen med, da et tysk Ammunitionstog holdt paa Tønder Banegaard. Da sagde Hansen i Spøg til en Kollega: "Mangler du Vaaben, kan du hente nogle her, for her er da nok af dem". Atter har en Stikker været paa Færde. Udtalelsen er blevet hørt og i fordrejet Form givet videre til det tyske Feltpoliti. Kammerat Hansen afgav sin Forklaring i Retten, men der blev ikke taget (19) Hensyn til, hvad han sagde. Han idømtes 3 Aars Tugthus. Efter typisk tysk Metode tilraadete Krigsretten, for at smykke lidt paa det, Kammerat Hansen til at søge Dommen mildnet. Hansen indgav ogsaa en Ansøgning og Resultatet blev, at han idømtes 3 Aars Fængsel i Stedet for Tugthus. Meget mildnet blev den altsaa ikke, men Kammerat Hansen fik da det ud af det, at han blev sidende paa Kasernen i Tønder indtil den 1. December 1943.

Fra tysk Side var det blevet lovet ham, at han maatte faa Tilladelse til at besøge sin Hustru, som laa syg paa Statshospitalet i Sønderborg, men heller ikke dette Løfte holdt Tyskerne. Kammerat Hansens største Opmuntring, medens han opholdt sig paa Kasernen i Tønder, var, at han stadig havde dette Løfte, og da jeg besøgte ham derude udtalte han sin Glæde over, at han fik Tilladelsen til at rejse til Sønderborg for at besøge Hustruen. Men ogsaa denne Glæde snød Tyskerne ham for. Den 1. December blev han afhentet fra Kasernens Arrest og ført til Fængslet i Neumünster. Her sad han et halvt Aar under nogenlunde taalelige Forhold, men Føden kneb det med, og han tabte 60 Pund i Vægt. Fra Neumünster gik Turen til Fængslet i Bochum, og her var Forholdene straks værre. Medens Kammerat Hansen gennemgik alt dette, laa Hustruen og var syg paa Statshospitalet, og hendes Mands Lidelser tog hun sig selvfølgelig meget nær. Hendes Sygdom forværredes, og da Lægerne blev klare over, at hun ikke kunde staa det igennem, ansøgte man Tyskerne om Tilladelse til for hendes Mand at besøge sin dødssyge Hustru, men. det blev afslaaet, og d. 12. Aug. 1944 døde Kammerat Hansens Hustru paa Tønder Sygehus uden at have faaet Tilladelse til at se Manden i næsten et helt Aar. Kammerat Hansen fik den sørgelige Meddelelse at vide telegrafisk, og samtidig blev der gjort alt muligt for at opnaa Tilladelse til, at Hansen maatte komme hjem og overvære Hustruens Begravelse, men det blev ogsaa nægtet.

(20) Det lykkedes Hansen ad illegal Vej og gennem Trediemand at faa sendt nogle Meddelelser hjem. Saaledes fik hans Paarørende at vide, at han var syg og trængte til Levnedsmidler. De blev omgaaende afsendt, men naaede aldrig frem, idet Kammerat Hansen nu var blevet flyttet til Fængslet i Dortmund. Her afgik han ved Døden den 5. December 1944. Denne Meddelelse blev af "Standort-kommandanturen" i Tønder overbragt Hansens Paarørende Nytaarsaftensdag 1944. Han var blevet begravet i fremmed Jord den 8. December 1944. Som Dødsarsag opgaves Hjerteslag. Afdødes Efterladenskaber, saasom Beklædningsgenstande, Lommeur, Rejsekuffert og lignende har Tyskerne beholdt. Familien har intet faaet tilbage. Ja, selv en Dødsattest har det været umuligt at faa. Da Skifteretten skulde bruge en saadan, blev der rettet Henvendelse til "Standesamt" i Dortmund, og efter 2 Maaneders Forløb fik man til Svar, at hvis der fremsendtes et Gebyr paa 60 Penning, vilde Atte-

sten blive sendt. Omgaaende afsendtes der 1 Mark, men i Mellemtiden var Byen Dortmund blevet indtaget af Amerikanerne, saa der er aldrig fremkommet nogen Dødsattest, men Byen Dortmund er blevet 1 Mark rigere.

Mange D.S.K. Kammerater standser op, naar de paa Tønder Kirkegaard finder en Gravsten med følgende Indskrift:

Marie Chr. Hansen
f. Mommsen
f. i Braderup d. 22.19.-1895
d. i Tønder den 12./8.-1944
Peter Joh. Hansen
f. i Aabenraa d. 16.11.-1899
d. i Dortmund d. 5.112.-1944
I kærlig Erindring.

Under denne Sten hviler kun Støvet af een Afdød, nemlig Marie Hansen. Peter Hansens Støv ligger i fremmed (21) Jord, og hans Graver næppe smykket med en Gravsten, derfor er det kun naturligt, at han har faaet sat et Minde paa den hjemlige Kirkegaard, hvor han gerne vilde have hvilet ved Siden af sin Hustru.

Peter Joh. Hansen var en god, dansk Mand. Han var en god Tjenestemand, trofast i sit Kald som Pudserformand inden for D. S. B. Han var en Mand med et livligt Væsen, altid smilende og i godt Humør. Der skulde uhyre meget til at slaa ham ned. Han var en god Kammerat over for alle sine Venner og han var en god Kammerat inden for D.S.K. Han vil blive savnet, og hans Minde vil, som det staar paa hans Gravsten, blive holdt i kærlig Erindring. Han var en af de mange, der gjorde sin Indsats for sit Land, og han faldt for sin Overbevisning. Han hyldede det gode danske Ordsprog "Frit at tænke, tro og tale", og han faldt for denne sin Overbevisning.

Ære være Kammerat Hansens Minde.

Bernhard Jensen.

"Läufst du immer zu Fuss"?

Naar Kavalleristerne kom ridende højt til Hest, var det nogle drabelige Karle udi egen Indbildning. De kunde sidde deroppe og nyde Udsigten samt en god Cigar, hvis de havde en. Naar saadan en magelig Kavallerist mødte en stakkels Infanterist, kunde det hænde, han nedværdigede sig til fra sit høje Stade at raabe til Fodgængeren: "Kom herhen et Øjeblik!" I den gode Tro, han skulde ha' en Smøg, kom Infanteristen nærmere, og Kavalleristen bøjede sig ned og sagde mildt overbærende: "Sag'mal Kammerat, läufst du immer zu Fuss?" Hvor- efter det gjaldt om i en Fart at faa Sporerne i Siden paa Hesten.

Oplevelser paa Østfronten.

(22) Som et lille Bidrag til D.S.K.'s Aarbog 1945 kunde jeg tænkte mig at fortælle lidt om Begivenhederne, som for mig fulgte efter den Tid, jeg har berettet om i den sidste Aarbog. Jeg fortalte om den sidste store Offensiv, som Russerne lavede i Galizien Sommeren 1917.

Efter Storkamp dagen - saa vidt jeg husker den 29. Juni _ skete der ikke mere hos os. Russerne faldt til Ro, og den 3. Juli blev vi trukket tilbage i Beredskabsstilling. Der laa vi en kort Tid og havde det hyggeligt. Vi havde en Bunkers inde i Skoven, som kun bestod af en Nedgangs-skakt, som forneden var fyldt med Vand. Vi sov paa smalle Brædder, som var lagt fra Afstivningsrammernes Trappestykke over til Hovedstykket paa en lavere liggende Afstivningsramme. Laa man ikke stille om Natten, væltede man uvægerligt ned og landede i Vandet; men om Dagen i Solen havde vi det dejligt.

Det hændte, at der faldt Granater i Skoven. Skæbnen vilde det, at min bedste Ven faldt paa dette rolige Sted. Et Sprængstykke af en af de faa Granater, der faldt her, slog hele Hjerneskillen bort paa ham. Han var dræbt paa Stedet.

Til højre for os var Stillingen besat af Tyrker. Der havde Russerne heller ikke opnaaet noget under Offensiven. Men længere til venstre i Egnen ved Brzezany var Russerne brudt igennem østrigske Formationer. Tyske Tropper maatte til Hjælp. Disse gik til Modangreb og kastede Russerne tilbage, og saa effektivt, at de ikke fik Tid til at sætte sig fast i deres gamle Stillinger. Fronten var brudt, og Russerne faldt i Uorden tilbage. Den 20. Juli blev vi alarmeret, og med fuld Oppakning marcherede vi i Retning af Brzezany. Den 21. passerede vi Byen. Divisionen, som havde gennembrudt Fronten, forblev i Hælene paa Russerne som Stødtropper.

(23) Vor Division, som nu blev trukket sammen bag Indbrudsstedet, skulde indsættes som Reservedivision. Det var første Gang, jeg var med i en Fremmarch. Det var uhyre interessant. Tropperne marcherede, som man havde lært det i Teori og øvet det paa Troppeøvelsespladsen i større Formationer. Først Patrouiller, saa Spidsen, en mindre Styrke, Forbindelsespatrouiller og saa efterhaanden Hovedstyrkerne. sikret til begge Sider af Sidepatrouiller. Vi tilbagelagde daglig ca. 15-20 km. Det kunde synes ikke at være ret meget. Men det var dog ret anstrengende. Vi marcherede med fuld Oppakning. Hestene havde nok at trække og var slemt medtaget, Havrationerne var ikke store, saa de var ret afkræftet. Vognene maatte ikke yderligere belæsses med Bagage. Hvert Øjeblik stoppede Kolonnerne op, og man ventede saa paa, at det skulde gaa videre. Vejene var heller Ikke gode, Terrænet bakket. Om Aftenen skulde man finde Kvarter.

Om Dagen saa man ikke ret meget til Kamphandlerne. I det fjerne hørte man spredt Geværild. Om Aftenen gravede Russerne og vore Stødtropper sig ned i smaa Jordhuler og holdt om Natten hinanden i Skak ved Geværild. Lyskugler blev ustandselig afskudt for at oplyse Terrænet.

I de tidlige Morgentimer gik Stødtropperne saa paa ny frem til Angreb og kastede Russerne ud af Natstillingerne. De russiske Tropper var i en daarlig Forfatning og meget demoraliseret. Deres Fodtøj var opslidt, og mange havde bundet Klude om Fødderne. En Del løb barfodet.

Hver Dag, naar vi marcherede over Nattens Frontlinie, mødte vi det samme Syn. Rundt omkring i Landskabet døde, saarede og afkræftede, som ikke kunde følge med mere. Spredt paa Markerne stod rejste russiske Geværer med Bajonetten stukket ned i Jorden, et Tegn fra passerende Stødtropper om, at der laa et Lig eller en saaret. Værst var det ved Vejene. Der laa de fleste. Ligene laa i Grøften, fuldstændigt tilsølede.

Det hele mindede mig om Slagmarker, som jeg havde (24) forestillet mig dem, naar jeg som Dreng læste Beretninger fra tidligere Krige.

Den første Dag passerede vi de tidligere østrigske og russiske Skyttegrave. De var alle meget velholdte, et Tegn paa, at det havde været en rolig Stilling, men Tid til at se nærmere paa Stillingen fik vi ikke. Det hed bare: videre.

Med Forplejningen gik det ikke helt, som det skulde. Det var jo ikke saa let at faa Forsyningerne med. Somme-tider gav det noget, men til Tider maatte man selv sørge for noget spiseligt, hvis man ikke vilde sulte. Det var ikke saa underligt, at vi ikke var helt velsete, hvor vi kom frem. Det gik jo en Del ud over Kartofler, Æg og Høns. Noget blev købt, men en Del blev "besørget". Tre Gange krydsede vi større Vandløb - Zlota Lipa ved Brzezany, senere Strypa og Sereth, alle tre Bifloder til Dnjestr. Overgangen var jo noget, der tog Tid ved Benyttelsen af provisoriske Broer og gammeldags Færger, for alt skulde jo med - Vogne, Heste, Biler, Skyts etc.

Den 29. Juli naaede vi Wasylkowice, en lille Landsby ikke langt fra den gamle Grænse mellem Galizien og russisk Ukraine. Grænsen dannedes her af Floden Sbrucz, en Biflod til Dnjestr. Paa den russiske Side af Floden havde Russerne besat forberedte Stillinger, og det lykkedes ikke Stødtropperne at forcere Floden.

I Wasylkowice kom vi i Kvarter, men allerede Natten fra den 30. til 31. blev vi alarmeret og marcherede videre. Vi skulde afløse Stødtropperne. I Morgenskumringen naaede vi en lille By ca. 2 km fra Fronten. Da vi gjorde Holdt, opdagede vi et stærkt ramponeret Olieraffinaderi. Vi kunde ikke modstaa Fristelsen at forsyne os med Olie, som Kælderen var fyldt med. Olien kunde jo bruges til at stege Kartofler i. Fedtstoffer var jo en meget efterspurgt Vare i 1917.

Inden Kompagniet var samlet og kunde fortsætte Marchen, var det blevet lyst, men Taage laa endnu over Markerne. Da vi var kommet ud af Byen og ud i frit Terræn, begyndte de første Solstraaler at titte frem over (25) Højene foran os. Det varede ikke længe, før Taagen forsvandt.

Vi kunde nu overse Terrænet, der foran os var fuldstændigt fladt, med modne Rug- og Hvedemarker. I en Afstand af ca. 1500-2000 m laa en mindre Landsby med spredt Bebyggelse mellem Træer, Buske, Haver og Majsarealer. Det var det nærmeste Sted, hvor man kunde finde et Skjul. Paa den anden Side af Byen, bag Floden Sbrucz, steg Terrænet ca. 70 m stejlt op.

Paa den øverste Kant af Højene laa de russiske Stillinger. Russerne havde altsaa højt oppefra fri Udsigt over hele Terrænet.

Saa snart Solstraalerne havde faaet Taagen til at lette, begyndte Geværprojektiler at pibe i Luften og klaske ned omkring os. Vi søgte ind i Kornmarkerne og gik spredte frem. Det vil sige, vi gik ikke, vi løb, vi løb for Livet - selvfølgelig fremad -. Maalet skulde jo naas. Kun den, som har prøvet at løbe med det tunge Maskingeværmateriel, ved, hvad det koster af Anstrengelser. Ret længe kan man ikke løbe ad Gangen i dukket Stilling med Maskingevær og Ammunitionskasser.

Det varede ikke længe, før de første saarede begyndte at kravle og slæbe sig tilbage. Man misundte dem, som havde faaet et "bedre" Kød Saar. Men vi maatte jo videre. Vi styrtede korte Strækninger frem ad Gangen. Lungerne arbejdede vildt, Benene var som jordbundne, saa tunge. Jo længere vi kom frem, jo flere Projektiler sang der i Luften. Enkelte Maskingeværer bjæffede, men til alt Held havde Russerne tilsyneladende ikke ret mange af dem, for ellers vilde sikkert ingen af os være kommet levende fra det. Artilleriild mødte vi ikke.

Kræfterne svandt mere og mere, men det er utroligt, hvad Mennesket kan, hvis der ikke er noget Valg, og man skal fremad. Distancen mellem os og det reddende Skjul bag Træer, Buske og Huse blev mindre og mindre. Med en sidste, næsten haabløs Anstrengelse naaede vi Bestemmelsesstedet. Fuldstændig udmattet kastede vi os ned (26) blandt Kammeraterne ved Byens Udkant. Det var Tropper af Støddivisionen, vi skulde afløse.

Det varede en Tid, før vi i det hele taget kunde sanse noget, før Lungerne, Hjertet og Nerverne faldt nogenlunde til Ro.

Det første vi hørte, da vi kunde tale med Tropperne, som laa der, var, at Klokken 8 skulde de russiske Stilling angribes. Det gjorde aldeles ikke vort Almenbefindende bedre. Vi var nærmest deprimerede. Imens kom ogsaa de sidste fremstormende Styrker i Dækning. Vor Kompagnifører, som sammen med Ordonnansen var gaaet frem i Grøften ved Landevejen, havde faaet et Skud gennem Halspulsaaeren og var død. Kommandoen blev overtaget af den næste Officer, en yngre Løjtnant.

Han havde imidlertid ogsaa faaet Besked paa, at der Klokken 8 skulde angribes og fik derfor samlet Kompagniets Mandskab. Derefter begav vi os paa Vandring i Retning mod Floden, det eneste Overgangssted. Der skulde være et stort Træ, som var fældet saaledes, at Toppen naaede den anden Flodbred. At nogen skulde kunne naa over, var meget usandsynligt, naar man tager i Betragtning, at Russerne laa 70 m ovenover paa Højene. Efter hvad man havde fortalt os, var det hidtil heller ikke lykkedes. Enhver, der havde vist sig paa Stammen, var blevet ramt, faldet ned i Floden og druknet. Vi var naturligvis ikke glade for Situationen.

Undervejs traf vi vor M. G. O., Overløjtnanten, som havde Kommando over Regimentets tre Maskingevær-kompagnier. "Hvor skal De hen", spurgte han Løjtnanten. Løjtnanten gav Melding. "Er De blevet tosset, Mand", skreg Overløjtnanten. "De søger med det samme Stilling til Deres Geværer i Hus eller Have og holder Fjendens Skyttegrav under Ild, saa længe Aktionen varer." Hvor blev vi lettet! Vi takkede Forsynet, der lod Overløjtnanten krydse vor Vej. Vi var ikke længe om at forsvinde. Hvert Gevær blev (27) anbragt i en gunstig Stilling. Vi søgte ind i et Hus, fra hvis ene Vindue vi havde den bedste Udsigt og frit Skudfelt mod Fjendens Stilling. Vi fik slæbt Borden hen til Vinduet og fik Maskingeværet stillet op med Mundingen ud i det fri.

Klokken 8 blev der Uro, og Skyderiet begyndte. Maskingeværerne rasede, og langs med Kanten af den russiske Stilling sprøjtede Sand og Jord fra de utallige Projektiler, som slog ned der. Hvad der foregik nede ved Floden, kunde vi ikke se, men i vor Synskreds kom ingen Tropper frem.

Pludselig begyndte det russiske Artilleri at beskyde Byen med Spræng- og Brandgranater. De havde opdaget Maskingeværrederne. Flere Ejendomme, almindelige straatækte Huse, gik op i Luer. Ogsaa vi maatte retirere ud i en Majsmark. Vor Geværfører var forsvundet. Efter en Times Tid flovede Ilden af til spredt Geværlild. Angrebet var ikke kommet i Gang. Der var sikkert ikke kommet nogen over Floden, hvad vi heller ikke havde ventet.

Vi søgte nu efter vor Geværfører og fandt ham i en Kælder i en af Naboejendommene. Han var en stor kraftig Fyr, Slagter fra Køln, og sikkert ingen Kujon i almindelig Forstand. Han havde været med fra Begyndelsen i Sept. 1914, og Nerverne var ikke mere helt, som de skulde være. De var i Aarenes Løb blevet tyndslidte. Jeg tror, at mange har gjort den Erfaring, at Aars Frontindsats tog paa Nerverne, og at Nerverne til Slut ikke mere var de samme som i Begyndelsen. Jeg ved i hvert Fald af Erfaring, at man kunde tage Begivenhederne med Ro, - men efterhaanden, som Aarene gik, kostede det Anstrengelse at bevare Roen.

Vi undersøgte nu Ejendommen og Kælderen. Der fandtes Sække fulde af det fineste Mel, der var Svin i Stalden og Høns i Hønsegaarden. Befolkningen var borte. Køer og Heste løb rundt paa Marken og i Haven. Vi fik fat i en Gris paa en ca. 60-70 Pund, og Slagteren maatte i Funktion.

Vagtposterne maatte om Natten ogsaa passe Køkkenet. (28) Der blev bagt Pandekager, stegt Flæskesteg og kogt Kartoffler. Og Desserten hang paa Træer. Ja - du ler. Men ikke desto mindre er det sandt. Naboejendommen var brændt ned, efter at den var skudt i Brand af Russerne. Faa Meter fra Huset stod et stort Træ, fyldt med de dejligste Æbler. Den stærke Varme fra Branden havde gennemstegt Æblerne saa fuldkommen og saa fint, som ingen Ovn kunde have gjort det. De var fine, runde, skære og velsmagende, og vi behøvede bare, at plukke dem. Den Tid har altid staaet for mig, som om vi havde været i Slaraffenland.

Men desværre udeblev Følgerne jo ikke. Vi var jo ikke vant til saa fed, rigelig og god Kost, for vi tog godt for os af Retterne. Vi fik allesammen Dysenteri.

Den næste Dag skulde vi have haft Hønsesuppe. Vi havde jo lukket for Hønsegaarden. Men - uha -, da vi kom, havde der været ubudne Gæster. Vi fandt kun Hønsehoveder, men det tog vi ikke saa tragisk. Der var jo nok andet.

Men hvor længe var Adam i Paradiset? Det gode varer aldrig ret længe ad Gangen. Vi fik snart en ny Stilling. Dage i Stilling vekslede nu med Ro i Landsbyerne i Baglandet. Var vi i Ro, blev der ekserceret med os for at holde Disciplinen vedlige. I Stilling havde vi det betydeligt bedre. Stillingerne var rolige. Der var kun lidt Skyderi.

Een Gang til blev vi alarmeret. Vi var i de tidlige Morgentimer blevet afløst og marcherede fra Stillingen til en af Landsbyerne langt tilbage. Det var en lang Marchtur. Vi naaede først over Middag Bestemmelsesstedet. Vi var fuldstændig færdige af Træthed. Vi kunde næsten ikke mere gaa paa vore Ben, men sultne var vi, og der var mange Høns i disse Egne - "Kochgeschirraspiranten", som vi kaldte dem. Vi sluttede os 2-3 eller 4 sammen, travede rundt paa vore ømme Fødder og fik "besørget" Høns. Saa blev disse plukket, og Indvoldene taget ud. Det var et uvant Arbejde.

Vi fik lavet et provisorisk Ildsted i Læ af et Hegn, (29) Hønen puttet i et Kogekar, og saa skulde det snart blive til en dejlig Hønsesuppe. Det varede heller ikke længe, før Fedtøjnene viste sig. Vandet løb sammen i Munden paa os. Det skulde vel nok smage. Trætte var vi, usigelig trætte, men først vilde vi spise og saa endelig tage os en ordentlig Lur. Den løb jo ikke bort - vi var jo i Havn.

Imens var det blevet Eftermiddag, Hønsesuppen var færdig. Vi skulde til at tage Kogekarret af Ilden, da en Ordonnans kom løbende og raabte "Alarm" - om 10 Minutter færdig til Afmarch.

Først var vi som lamslaaede, men saa gav vi Luft for vor Harme. Det var ikke blide Ord, der faldt. Jeg har aldrig hørt nogen bande saa nederdrægtigt, som vi gjorde det de næste 5

Minutter. Der var ikke een indenfor de "ansvarlige", som ikke fik sig en ordentlig Omgang. Det havde sikkert været nok til at blive idømt Fæstning, hvis det var blevet meldt.

Lettede gjorde det unægteligt i Øjeblikket, men det hjalp nu ikke. 10 Minutter er kun en kort Tid, naar man skal have alt pakket, og naar man skal forlade Stedet for aldrig mere at vende tilbage dertil. Suppen var skoldhed. Det var umuligt, at faa en Skefuld ned. Jeg ved ikke, om nogen kan forestille sig, med hvilke Følelser vi hældte det hele i Grøften. Det var næsten ligesaa trist, som at følge en af sine kære til det sidste Hvilested.

Men Tanken om at skulle marchere hele den lange Vej tilbage igen var ligesaa deprimerende. Det varede 20 Minutter, inden vi alle var til Stede og kunde begynde Marchen.

Jeg tror ikke, at Tilskuerne har faaet Indtrykket af, at det var kampbejgstrede Tropper, der drog af Sted mod Fronten, hvorfra Kanontordenen kunde høres. Det var nærmest et Sørgetog.

I Begyndelsen gik det nogenlunde, men efterhaanden kunde vi ikke mere. Kompagniføreren gav omsider Ordre til at søge Plads paa Geværvognene. Der er ikke megen Plads paa Maskingeværvognene. Paa alle mulige og umulige Maader forsøgte vi at komme til at sidde. Jeg fik (30) Plads helt inde paa Vognstang en og maatte holde mig fast ved Vognen for ikke at falde ned. Saa længe det gik i Skridt, kunde det jo nok gaa an. Men da det blev mørkt, og vi var kommen ind i et Omraade, der kunde beskydes, blev der kommanderet "Carrache". Hestene fik Pisken, og nu gik det i Galop over Stok og Sten og gennem Granathuller. Jeg havde alle Kræfter behov for at holde mig fast ved Vognen for ikke at blive slynget ned under den, men næsten værre endnu var det med Hestehovene. øjnene fulgte som hypnotiseret Hestenes Bevægelser. Bagbenene gik op og ned, og Hovene hver Gang i betænkelig Nærhed af mine Ben. Hvor længe vilde det gaa godt? Hvornaar vilde Slaget komme, der fik mig til at lande under Vognen og dermed ogsaa under de efterfølgende Heste og Vogne? Det var et eneste Mareridt, som jeg aldrig vil glemme, men en højere Haand bevarede mig for den Skæbne, som jeg ustandseligt havde for øjnene. Jeg slap fra det med Livet i Behold.

Ved et Ophold undervejs tabte vi vor Geværfører. I et Ærinde forsvandt han i Mørket. Der fortæltes bagefter, at han havde skudt sig selv i Haanden. Jeg har aldrig set ham eller hørt om ham siden. Hvis det passede, er det jo nok blevet en alvorlig Sag for ham. Saadan noget blev ikke dømt mildt.

Der laa en mægtig Artilleriild over det Omraade, hvor vi blev indsat. Vi maatte en Tid lang søge Tilflugt i en Hulvej, hvor vi benyttede Brædder og Jernbanesveller som Dækning mod Granatsplinter. Omsider kom vi i Stilling, men et Angreb mærkede vi ikke noget til.

Det var i det hele taget en underlig Stilling. Vi blev aldrig rigtig klog paa, hvor Russerne laa. Vor Stilling gik langs med Toppen af et langstrakt Højdedrag og var omhyggeligt camoufleret. Overfor os maatte der ligge Skarpskytter. Saa snart der viste sig noget lige over Dækningen, hvinede Projektilerne hen over os. Vi kunde faktisk ikke røre os. Paa højre Fløj, hvor Højdedraget skraanede ned til almindelig Niveauenhøjde, steg Terrænet i ganske kort Afstand stejlt op. Den stejle Bjergskraaning var forsynet (31) med mange smaa Jordudgravninger og laa for Russerne i en død Vinkel. Det blev snart en Sport at tage Tilløb bag Højdedraget og saa springe over mod Bjergskraaning.

Man kunde lige naa, at presse sig ind mod Bjergskraaning, før Geværprojektilerne hvinede forbi. Værre var det med at komme tilbage - for fra den anden Side kunde man jo tage Tilløb. Sædvanlig blev det til, at man maatte afvente Mørkets Frembrud, for at komme helskindet retur. De sidste Maaneder af 1917 forløb uden særlige Begivenheder. I Decem-

ber gik der Rygter om, at Russerne havde søgt Forbindelse med Tyskerne angaaende en Vaabenstilstand. Tiden derefter viste, at det havde været sandt.

I Begyndelsen af December blev vor Division taget ud af Fronten "til anden Anvendelse". Den 7. December blev vi sat i March. Vi marcherede 9 Dage, med Hviledage ind imellem, og naaede den 31. December 1917 Tarnopol, en større Stationsby i Galizien. Her stod Særtoget parat. Nytaarsaften blev vi indladet og Rejsen begyndte paany, denne Gang tilbage til Vestfronten.

Det var ikke i Forventning om bedre Dage, vi begyndte Rejsen mod Vest.

Matthias Møller, Sønderborg.

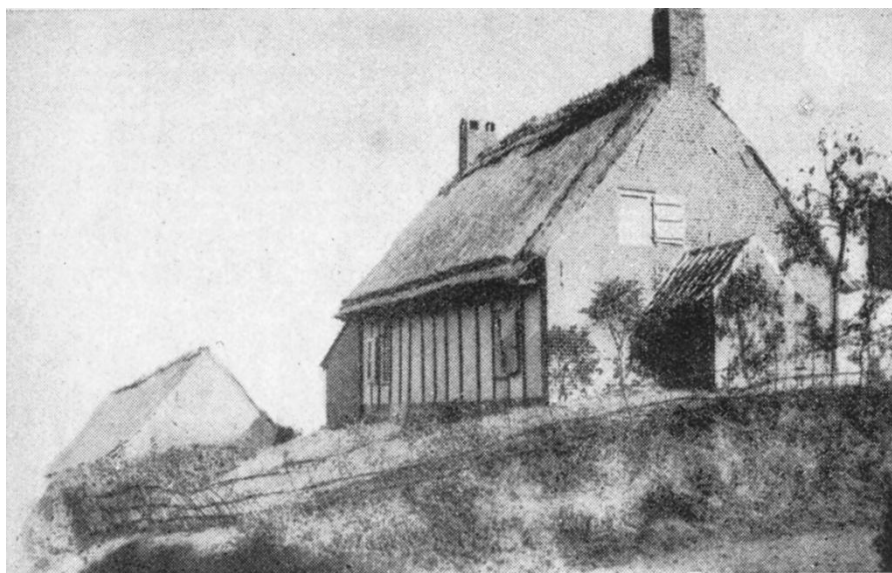
En Landmand til Søs.

(32) Det var Lørdag den 1. August 1914. Der var gaaet Rygter om, at 'denne og hin af Marinen var blevet afhentet i Bil om Fredagen. Jeg var urolig, og selvom jeg havde en Tilføjelse i mit Pas, gaaende ud paa at møde efter nærmere Ordre, frygtede jeg dog for en pludselig Afhentning. Smeden i Kassø var blevet taget paa Sengen Fredag Morgen. De sidste Dages Spænding havde fyldt os alle med Uro, dog haabede vi, at Uvejret vilde trække over; men alle Haande Rygter svirrede i Luften.

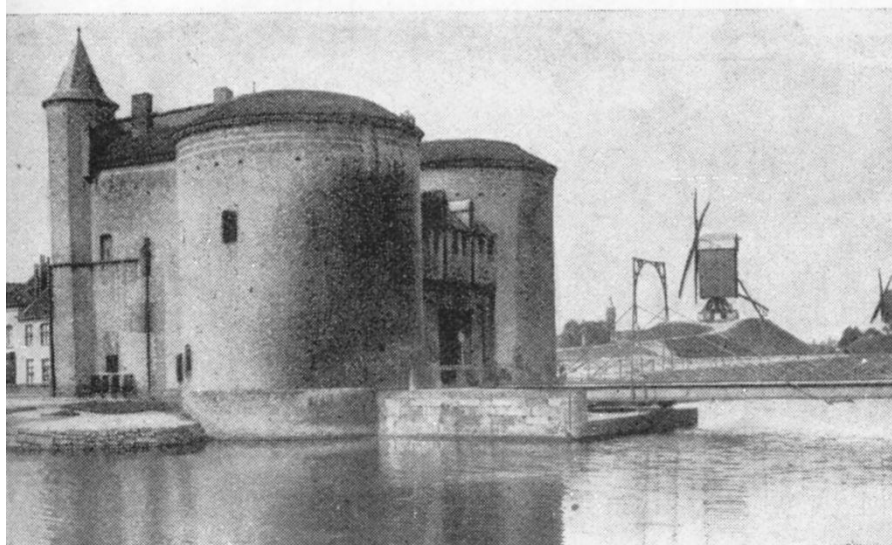
Fra Tinglev lød det, at Jernbanen var bevogtet, og at der var en Mand parat til at fare af Sted ud til Kommuneforstanderen, saa snart Ordren til at mobilisere indtraf, og i denne Anledning stod Hesten opsadlet. Det viste sig at være rigtigt nok; Bevogtningsmandskabet havde ingen Militærgeværer, men var udrustede med almindelige Jagtgeværer, de bar civilt Tøj og var forsynede med Armbind. Det var gamle Soldater, halet frem blandt Byens Borgere.

Om Aftenen omkring Syvtiden kom Mobiliseringsordren til Vollerup. I den stille Aften-time kunde vi høre Kirkeklokkerne ringe i Bjolderup og Ravsted. Folk samledes i Klynger paa Gaden, stille og faamælte, for derefter at Liste hver til sit, gruende for, hvad de kommende Dage vilde bringe. Klokken 11 blev vi vækkede og fik Besked om, at enhver, der havde været Soldat, skulde begive sig til Sprøjtehuset for at læse Opslagene. Jeg stod op ud paa Natten og gik derhen; jeg havde nemlig ingen Ro paa mig og kunde ikke sove. Der stod det saa, at ogsaa alle med Tilføjelser i Passet skulde melde sig den første Mobiliseringsdag i Haderslev. Jeg holdt mig til mine udtrykkelige Ordre om at afvente nærmere Befaling og blev hjemme.

Næste Dag, Søndagen, kørte vi Rug ind, til Trods for, at den først var blevet høstet om Fredagen og om Lørdagen. Min Broder, der tjente hos mig, skulde nemlig melde sig den femte Mobiliseringsdag, og jeg følte mig ikke tryk. Vi fik dog al Rugen i Hus, 36 Tdr. Om Tirsdagen høstede jeg Byg ved Landevejen øst for Byen. Samme Dags Eftermiddag standse et Køretøj paa (33) Landevejen, og man vinkede til mig. Jeg lod Binderen staa og gik derhen. Det var en af Byens Hjemmetyskere med sin Kone, og de kom fra Stationen, hvor han var blevet standset af Gendarmen og udspurgt om mig -- jeg skulde arresteres.

Hus paa Kemmel-Bjerget i Belgien

En af Bruges gamle Porte

Belgisk Soldat holder
Storvask

En Spinderske og en Kniplerske i Flandern

Som Tillidsmand for de danske Foreninger og Formand for Sognets Landeværn var jeg "farlig". Dog, Julius, altsaa Hjemmetyskeren, der var Formand for den tyske "Kriegerve-rein", talte min Sag, og da han overtog Ansvaret for mig, lod Gendarmen mig gaa. Jeg skulde dog forholde mig rolig. Nu vidste jeg, hvad jeg havde at rette mig efter. Dog ingen blev arresteret i Aabenraa Amt og heller ikke jeg. Jeg fik heller ingen Indkaldelsesordre, saa jeg haabede næsten paa, at de havde glemt mig. Jeg havde dog kun Ro en Maanedes Tid. Kommuneforstanderen mødte op en Dag, da jeg ikke' var hjemme, og forlangte at se mit Pas. Fjorten Dage derefter modtog jeg Indkaldelsesordren.

Jeg skulde stille i Flensborg den 14. Okt. 1944 Kl. otte paa Junkerhohlweg-Kasernen. Vi var efterhaanden 35 Mand, der samledes paa Korridoren, men mærkeligt var det, at der ingen var til Stede til at tage sig af os. Først henad Klokken ti meddelte man os, at vi kunde komme igen Klokken et. Henad halv to-Tiden mødte der saa en Læge, som skulde undersøge os, men han havde travlt, og derfor undersøgte han altid to ad Gangen. Jeg var med de første og sammen med afdøde Gaardejer Theodor Thomsen fra Smedager. Da min Lidelse var en Benskade, blev jeg hurtigt klar til Undersøgelse, og Resultatet blev "ganz un-tauglich". Theodor Thomsen, som havde en slem Dobbeltbrok, blev derimod fundet bruge-lig. Vi var kun en fem-seks Mand, som blev sendt hjem, blandt andre ogsaa Redaktør Niels Hansen fra 'Hejmdal. De andre maatte af Sted til Husum og blev i Begyndelsen behandlede som anden Klasses Soldater. Foruden Theodor Thomsen fandtes her ogsaa Gaardejer Ras-mus Asmussen, Kliplev, og Redaktør A. Svensson, Sønderborg. Det var Myndighederne hjemmefra, der havde foranlediget Indkaldelsesordren. "Krassdänen", hviskedes der til os paa Korridoren i Flensborg, og at vi militært set ikke var ønskede, kunde vi nok mærke.

Med Hensyn til mig fik Kommuneforstanderen altsaa en lang Næse, og nu havde jeg Ro til September 1915. Da mødte Kommuneforstanderen atter og meddelte mig, at nu maatte jeg selv vælge, om jeg vilde melde mig paa (34) "Bezirkskommandoen" i Flensborg, eller om jeg vilde møde paa Sessionen i Aabenraa den femte Oktober 1915 sammen med det Mandskab, der var blevet kasseret før og under Krigen. Jeg valgte at stille i Flensborg, men fik der den Besked, at jeg skulde møde paa Sessionen i Aabenraa, og Resultatet blev "kv." = duelig til Krigstjeneste. – Lidt før Jul fik jeg Meddelelse om, at jeg skulde stille i Flens-borg den 30. December Klokken otte. Vi var et Par Hundrede Mand, der stod oprangerede i Kasernegaarden. Jeg kom dog atter fri; denne Gang paa Grund af en. Ansøgning, jeg havde indsendt. Kun to Mand slap fri denne Gang. Den anden var Gæstgiver Hattesen, Var-næsvisg. Freden varede imidlertid kun kort, thi fjorten Dage senere fik jeg Meddelelse fra "Bezirkskommandoen", at min Ansøgning ikke var blevet anbefalet af de hjemlige Myn-digheder. Jeg havde nemlig afsendt den uden om dem; men nu havde "Bezirkskomman-doen" sendt den tilbage til dem, og de havde ikke givet den det rette Stempel.

Jeg kunde nu vente Indkaldelsesordren naar som helst. Den kom dog først i April. Jeg skulde møde den 8. April paa Kasernen i Flensborg. Denne Gang kom jeg ikke hjem igen, i Stedet for fik jeg om Eftermiddagen trykket en Konvolut i Haanden, og denne skulde jeg aflevere paa Marinekasernen i Kiel. Jeg kom til min gamle Afdeling, 5. Kompagni, og blev indkvarteret i en Skole i Muliustrasse. Ved en Lægeundersøgelse blev jeg erklæret for "nur borddienstfähig" og slap saaledes for at komme til Flandern. Det almindelige var ellers, at alle, der var "felddienstfähig", kom derhen. Efter en tre Ugers Tid overførtes jeg med en Kommando paa 300 Mand til Cuxhaven. Vi var blevet overført til Mineafdelingen der og var blevet Minernatrosen, - "Himmelfartskommando", trøstede Kammeraterne os med.

Vor Transportfører var en "Obermaschinistenmaat". Han havde et flot, lyst og kraftigt Fuldskæg. En rigtig nordisk Type. Da jeg om Aftenen, efter at vi var blevet indkvarteret i Kasernen, var paa Vej fra Kantinen, raabte han til mig, hvor mange, Klokken var, og da han havde hørt mit Maal, udbrod han paa Dansk: "Hvor er du fra?" - "Fra Aabenraaegnen", svarede jeg. – Ja, det var han ogsaa, og det viste sig, at vi endda flygtigt havde kendt hinanden som unge derhjemme. Han havde, i et Par Aar været Fyrbøder paa Amtsbanen mellem Aabenraa og Graasten og var gaaet ud af Militærtjenesten som Reserve-Maskinistmat. Under Krigen var han blevet (35) forfremmet. Vi blev nu meget gode Kammerater og var altid sammen uden for Tjenesten. Vi kom sammen i en Kommando til Mineuddannelse og blev sammen beordret om Bord paa Minestrygeren M. 31. Den 31. Maj 1916 afrejste vi fra Cuxhaven til Wilhelmshaven, hvor Skibet skulde gaa i Tjeneste. Min Kammerat skulde være 2. Maskinist, og jeg Dæksmatros. Besætningen talte 48 Mand, og Skibets Kommandant var en Overløjtnant.

Vor Omflytning skete netop samme Dag, som Skagerrak-Slaget fandt Sted, og da vi Dagen efter vor Ankomst sjokkede rundt i Krigshavnen i Wilhelmshaven, paa Vej til Værftet, havde vi god Lejlighed til at tage de fra Slaget hjemvendte Krigsskibe i øjesyn. Der var ikke særlig mange, men de var alle gennemhullede. Hullerne var dækket med Sejldug. "Een saadan Sejr til, og vi har ingen Flaade mere", saadan var Omtalen af Sejren inden for Marinnekredse. I Slusen ved Indsejlingen til Havnen havde "Seydlitz" taget Bunden og sad fast, kun Kommandotaarnet og Masterne stod over Vandet. Dagen derpaa blev man opmærksom paa en vedvarende Banken fra Skibets Indre, og gennem et Talerør fra Kommandobroen kom man i Forbindelse med nogle Folk, som af Vandet var indespærret i Ammunitionsrummet nede i Bunden af Skibet. Dernede havde de siddet siden Slaget tog sin Begyndelse Fredag Morgen. Først om Torsdagen i den paafølgende Uge blev de befriede, da Skibet blev hævet. Der var 17 Mand og 1 Løjtnant i Rummet. Fra om Tirsdagen havde man hældt flydende Mad ned til dem igennem Talerøret, men de var dog meget forkomne, en af dem var endda blevet vanvittig. De vidste nemlig ikke, om de laa paa Havets Bund eller andetsteds. Skibet var blevet ramt af en Torpedo, og de indstyrtende Vandmasser havde spærret dem inde.

Skibet, vi var kommet om Bord i, var helt nyt, og det tog en fjorten Dages Tid at faa alle de mange Grejer Om Bord, som hørte til et Krigsskibs Udrustning. Skibet var en Minesøger, men foreløbig skulde vi stationeres i Svinemünde, hvor vi skulde beskytte Handelsskibene, der sejlede med Erts fra Sverige, mod Ubaadsangreb. Det var et rigtigt Blæsevejr, da vi sejlede fra Wilhelmshaven, og i Nordsøen, hvor Bølgerne gik højt, var der mange, der maatte ofre til Havguden. Selvom det var min første Tur til Søs, holdt jeg mig dog. Om Aftenen naaede vi Indsejlingen til Kieler-Kanalen, og hele Natten gik med at komme igennem denne. Af og til maatte vi ved en Sluse vente (36)paa et modgaaende Skib, eller at Vandet skulde hæve os op i Niveau, saa vi kunde sejle videre. Vandstanden mellem Nordsøen og Østersøen kan variere et Par Meter paa Grund af Ebbe og Flod. Klokken fem naaede vi ind til Kiel, hvor vi skulde gøre en Times Ophold. Klokken syv sejlede vi videre med Kurs mod Svinemünde

Havde vi haft Storm i Nordsøen, saa var det intet at regne mod det, vi mødte i Østersøen, og da vi først havde rundet Femern, fik vi Bølgerne ret at føle. Det var en Storm fra Nordøst, Vindstyrke 12, stik imod Snart stod vi paa Hovedet, snart paa Halen. Jeg havde den Formiddag Vagt paa Broen, og af og til tænkte jeg, naar vi skulde ned i en Bøgedal: "Nej, der kommer vi ikke igennem". Og dog! – Selvom Bølgerne overskyllede Komman-

dobroen, og Skruen af og til svirrede i Luften, saa gik det alligevel, om end kun smaat, og vi holdt støt vor Kurs. Ved Middagstid var Stormen paa det højeste. Klokken tolv blev jeg afløst. Jeg husker, at vi fik "Plum und Klut" til Middag. Da jeg kom ned i Mandskabsrummet, mødte der mig et sørgeligt Syn; Frivagten sad eller laa rundt omkring i Lokalet, blegnæbbede var de alle, og af og til maatte en ud og ofre. Jeg erhvervede mig straks et "dobbel Slag" af Middagsmaden. "Plum und Klut" var min Livret. Det første "Slag" satte jeg til Livs dernede, men ved det andet maatte jeg skyndsomst op paa Dækket. Det blev mig for kvalmt dernede. Men nu opholdt jeg mig ovenpaa, jeg placerede mig midtskibs, og da jeg saa fik Piben tændt, var jeg helt godt tilpas. Jeg fik Selskab af en Kammerat, som ogsaa kunde klare den. Vi var kun fire, der slap for at ofre, deriblandt ogsaa Kommandanten. Ret længe havde jeg dog ikke Fred, jeg maatte nemlig op paa Kommandobroen og tage Roret igen, alle de andre var syge. Den Dag fik vi Lov til at ryge paa Vagten; det stimulerede. Henad Eftermiddagen løjede Vinden af, og da jeg ved Firetiden blev afløst, var vi kommet ind i nogenlunde smult Vande. Det blev en dejlig Aften, og det var en herlig Indsejling, da Lyse-ne fra Swinemünde og Heringsdorf tindrede os i Møde.

Vor første Tur bestod i, at vi sammen med M. 28 skulde ledsage fire Handelsskibe op til Sundet. Forinden havde vi dog haft en Del Skarpskydningsøvelser i Østersøen. Under en af disse Øvelser var vi nær ved at sætte et Baademandskab til. Øvelsen foregik paa den Maa-de, at det ene Skib slæbte Skydeskiven, medens det andet med Tilløb fra en anden Kurs beskød Skiven. Afstanden var et Par (37) Sømil. Vi havde just gjort et saadant Tilløb og stod nu for at vende. En Baad var sat i Vandet, bemandet med en Baadsmand og tre Mand. De skulde klæbe Hullerne til paa Skiven. Jeg havde Vagt paa Broen som Udkigsmand. Mens vore Folk nu var beskæftiget ved Skiven, saa jeg pludselig en Røgsøjle slaa ud fra Skibet derovre, og lidt senere fulgte Nedslaget af Granaten, dog ca. 500 m for kort. Jeg afgav Melding om, at de skød derovre. "Quatsch", var Svaret. Dog snart kom den næste, og den faldt betydeligt nærmere. Nu fik Kommandanten nok travlt, han halede i Sirenen og hylede værre end en Besat. Dog lige saa lidt, som vi kunde høre Skydningen, kunde de høre Sirenen. Det tredie Skud kom da ogsaa, inden man paa Skiven var blevet opmærksom derpaa. Nedslaget skete umiddelbart bag ved Skiven, men nu fik Folkene nok travlt med at komme bort derfra. Baaden var da heller ikke kommet ret langt, før den fjerde Granat sad i Skiven, saa Splinterne røg dem om ørerne. De var noget blege om Næbbene, da de kom om Bord, men heldigvis var de ikke kommet noget til. Da vi senere skulde skifte, trak det sammen til en værre Ballade mellem Kommandanterne, da ingen af dem vilde tage Skylden for Forseelsen. Jeg tænker, de har tiet Historien ihjel, for vi hørte ikke senere om den.

Som foran nævnt skulde vi sejle med Handelsskibe til Sundet. Klokken var otte om Aftenen, da vi vendte ved Indsejlingen til Sundet, hvor de tyske Spærredampere laa. Vi kunde se Sjællands Kyst og Taarnene i København. Blot man kunde komme derind, tænkte jeg, saa skulde de ikke se mig mere. Da vi om Natten sejlede tilbage, blev det en temmelig skarp Kuling, og Masten svingede hid og did. Klokken tre skulde jeg paa en firedelt Vagt. Krigsvagten var 4 Timer. Jeg skulde være Rorgænger, Maskintelegrafist, betjene Agterkanonen og holde Udkig. Det var een Time hvert Sted. Nu skulde jeg først op i Mastekurven og holde Udkig. Midtvejs oppe var Lyskasteren anbragt, forsynet med et Rækværk omkring en Platform. Hertil gik det godt, men nu var der kun en Lejder af Reb, som hang under Masten, og der var endnu et godt Stykke tilbage. Jeg forsøgte et Par Trin, opgav det og kravlede saa ned igen, Masten svingede frem og tilbage, og mørkt var det. Nej, du har Kone og Børn hjemme, tænkte jeg, du gaar ikke derop, og saa gik jeg ned og meldte, at jeg ikke

kunde komme derop. Dog, efter at jeg først havde faaet Krukken skældt fuld, blev Resultatet (38) dog, at jeg kunde blive staaende ved Lyskasteren. Dagen derpaa blev jeg afkommanderet. Jeg og en anden skulde ombyttes med to Signalgaster. Først fik vi dog Lov at hjælpe med at tage Kul ind, et svært og beskidt Arbejde. Vor nye Bestilling var om Bord paa Halvflotilleskibet "Najade". Flotillechefen var en Kaptajn, og han havde sine Kontorer her om Bord. Det var altsaa et Bureau-Skib og gjorde ikke Turene med. Det laa altid fast fortøjet ved Land. Her blev jeg saa installeret som Dæksmatros. Den første Aften gik jeg i Land, nu havde vi svippet rundt paa Vandene en 3-4 Uger, saa jeg længtes efter at faa fast Grund under Fødderne. Jeg gik i Biografen og tog bagefter en Spadseretur langs med Stranden og i Parken. Swinemünde er et Badested ved Østersøen, og Stranden flød med Strandkurve. Jeg havde Følgeskab af en Kammerat fra et af Skibene. Da vi omkring ved Tolvtiden var for hjemadgaende, vi gik igennem Parken, rendte vi paa Chefen, som forlangte at se vore Nattegn. Min Kammerat vilde stikke af, men jeg blev staaende, og vi blev saa begge noterede. Kammeraten opgav et falsk Navn. Næste Dags Formiddag mødte Vi begge til Rapport. Jeg fik dikteret tre Dage middel Arrest, og han seks Dage "Dicke" = streng Arrest. Det var en køn Begyndelse paa vor nye Post, og noget slukøret skyndte jeg mig ned.

Undervejs blev jeg standset af Vagtmesteren, som tiltalte mig temmelig brøstigt, om jeg kunde se den Klokke der, - en elektrisk Klokke under Loftet, og om jeg kunde se den Sofa der. Det kunde jeg jo nok.. Ja, her havde jeg at opholde mig fra otte om Morgenen og saa længe Chefen var om Bord, selvom det blev Midnat. Naar saa den Klokke der ringede, skulde jeg melde mig hos Chefen og gøre, hvad han forlangte. Kort sagt, jeg var blevet Ordonnans ved Chefen (Halvflotillechefen). "Og", sagde han saa, Vagtmesteren, "de tre Dage sidder De i Brummen her, og", tilføjede han saa, "hvornaar vil De saa paa Orlov?" -- Min Kone havde nemlig indsendt en Ansøgning, og jeg havde faaet bevilliget tre Ugers Orlov. - "Men ikke noget med Flæsk og Skinker her, gamle Ven, det skal vi ikke have noget af!" -- Og dermed kunde jeg gaa.

I kan tro, jeg var som himmelfalden. En behagelig Tjeneste, de tre Dages Arrest og saa Udsigt til tre Ugers Orlov. Jeg behøver ikke at fortælle, at paa min Tjeneste var der intet at udsætte nu og i den nærmeste Fremtid, og sidst i Juli 1916 rejste jeg hjem paa min første Orlov.

(39) Da jeg havde været hjemme en otte Dages Tid, sendte jeg i min Kones Navn en Pakke til Vagtmesteren. Den blev meget naadigt modtaget. Samtidig afgik der en Ansøgning om Efterorlov. Der blev omgaaende bevilget tre Uger til, men hver fjortende Dag afgik da ogsaa en Pakke til Vagtmesteren. Høsten trak ud, og paa den Konto fik jeg yderligere fjorten Dage, dog samtidig skrev han, om jeg kunde besørge Chefen nogle Høns. Endnu en Gang søgte jeg om fjorten Dage, dog denne Gang kom der intet Svar, og jeg maatte af Sted, I Pasewalk, hvorfra der gik en Sidebane til Swinemünde. blev jeg raabt ud af Toget. Der var Telegram til mig, eftersendt af min Kone. Jeg skulde afvente nærmere Ordre, stod der i det. Jeg havde alle mine Sager liggende i Swinemünde-Toget, der var rede til Afgang, men I kan tro, jeg kom ud i en Fart, efterladende mine medbragte Levnedsmidler til mine Rejsekammerater. Denne Gang havde Vagtmesteren taget det hele paa sig, men nu skulde jeg absolut se at faa mindst tre Høns og en Hane med. Fjorten Dage var jeg hjemme endnu, saa kom der Telegram om, at jeg straks skulde vende tilbage. Saa rejste jeg af Sted med mine Høns og en Flaske "Aalborg" til Vagtmesteren. Den havde han udtrykkelig anmodet mig om at tage med. Henad Aften naaede jeg om Bord, og det første, Vagtmesteren spurgte

om, var, om jeg havde Akvavitten med. Han kendte den fra Kejsermanøvrerne hernede. - - Og saa de uforglemmelige danske Kaffepunche. Man kunde for 20 Penning faa den dejligste "Krambambuli". De var nemlig ikke vant til, at Flasken kom paa Bordet, saa den gik med for de to Groschen. Det var saaledes de bedste Minder, han fra sin aktive Tjenestetid havde taget med heroppefra, derfor laa Flasken ogsaa øverst i Kufferten, og samme Aften maatte jeg stille i hans Kahyt med Flasken. Der var kun en Stol og et Bord, saa Vagtmesteren tog Plads paa Sengekanten. Jeg fik ikke Lov at gaa, før Flasken var tom. Glas havde vi ikke, jeg maatte tage min Tørn med, dog kneb jeg Læberne sammen, saa Vagtmesteren fik den store Broderpart. Inden jeg gik, maatte jeg vælte ham over i Sengen, med Tøj og Støvler paa, han var nemlig blevet saa fuld som en Allike.

Næste Dag havde Oppasseren hos Chefen og jeg travlt med at bygge et Hønsehus. Det foregik paa en Landtange ud for Skibet. Interesseret havde Chefen fulgt vor Færd fra sit Kontorvindue, og henad Formiddagen havde vi ham da ogsaa. Da han hørte, at det var mine Høns, spurgte (40) han mig, om jeg vilde sælge dem. Det vilde jeg selvfølgelig gerne. Helst havde jeg foræret ham dem for den lange Orlov, jeg havde haft; men det risikerede jeg nu ikke, og saa fik han dem for 20 Mark. Nu vilde Skæbnen, at en af Løjtnantens Hunde bed selve Hanen ihjel, hvorfor Kaptajnen en Dag, mens jeg var ved at spule Overdækket, spurgte mig, hvor det kunde være, at Hønsene ikke lagde Æg. Dette Spørgsmaal var jeg ikke belavet paa, men jeg syntes, at han maatte da vide, at nu i Efteraarsmaanederne, hvor Hønsene havde begyndt at skifte Fjer og tilmed for nylig var blevet flyttet, var der da ingen Høns, der lagde Æg. Jeg trak derfor lidt ud med Svaret, men saa for det ud af mig, mens jeg slog Hælene sammen, saa det smældede: "Hr. Kaptajn, det er, fordi Hønsene ingen Hane har!" "Naa-naa", sagde han med Eftertanke, jo, om vi da havde flere Høns hjemme? - Jo, det havde vi da, - og om de saa kunde sende nogle flere. - Ja, men der var Udførselsforbud fra Slesvig-Holsten, og da vi her var i Meklenborg, maatte der en Mand med. - "Tillader Hr. Kaptajnen, at jeg anmoder om fjorten Dages Orlov?" - "Nej, min kære Søn", sagde han, og saa klappede han mig paa Skulderen: Nu havde jeg lige haft Orlov i 72 Dage, og saa vilde jeg have endnu fjorten Dage? - Nej, den gik ikke. - Naa, ja, saa gik den altsaa ikke.

Dog otte Dage senere viftede Vagtmester en mig en skønne Dag med Orlovsbeviset om Næsen, den stod paa fjorten Dage. "Men se nu at faa Hønsene med!" - Det var netop i Jagtsæsonen, saa det passede mig godt. Foruden Hønsene havde jeg da ogsaa en Hane med til dem, da jeg kom tilbage. Nu havde jeg vundet mig en god Position der om Bord, og Tjenesten var ikke streng.

En Gang imellem maatte jeg med Vagtmesteren i Land, og saa stod den paa Kaffepunche. Han havde sin Stamcafe nede ved Havnen. Konen var fra Sverige, og der kunde vi faa "Aalborger". De blev serveret i Kantinekopper med strøget Maal, saa det var nogen værre Hybenkradsere. Jeg maatte jo betale. En Aften havde han faaet flere af vore Underofficerer med. Først fik vi et Par Øller med Steinhäger til, og saa Kaffepunche. Da vi havde faaet to, sejlede "Sanitäts-Obermaaten", ved den tredie skred "Skrivermaten", og ved den fjerde maatte "Oberfeuerwehrsmaaten" af Sted. Nu var vi kun tre tilbage, Vagtmesteren, en Underofficer og jeg. Men ved den femte maatte Underofficeren give op, hvor nødig han end vilde. Vagtmesteren og jeg kneb endnu en til, men saa kunde (41) han heller ikke mere, og jeg maatte have ham under Armen for at støtte ham.

Værst var det, da vi skulde om Bord. Landgangsbroen var lang og smal og uden andet Rækværk end et Tov. Jeg maatte gaa bag ham og holde ham med begge Armene, for at han ikke skulde falde over Bord. Netop som vi rundede Falderebet, saa jeg Officeren, der gik

sin Runde. Vi var dog forsvundne, da han naaede om Bord. Hans Forespørgsel hos Vagten, hvem det var, der var gaaet om Bord, gav ham ingen Oplysning. Vagten havde nemlig intet set. (Han modtog os ellers med et smørret Grin.) Men da Officeren gjorde sin Runde paa Skibet, rendte han paa Skrивermaten, som stod og brækkede sig over Rælingen. Resultatet blev, at vi alle fem, med Vagtmesteren ved den øverste og jeg ved den nederste Ende, stod til Rapport. Chefen havde svært ved at holde sig alvorlig, kunde man se, og uden videre Forhør straffede han os allesammen ved at nægte os Landgang i fjorten Dage. Værre blev det dog ikke.

Vagtmesteren var til daglig meget brøsig i Tjenesten, men han mente ikke det ringeste med det; tværtimod hjalp

han os efter bedste Evne ud af enhver Forlegenhed. Han var meget afholdt af Mandskabet. Han var Polak og havde en Kornforretning ved den polske Grænse. Forretningen var dog blevet ødelagt i Begyndelsen af Krigen. Ved nærmere Kendskab var han ikke mere tysk, end jeg var. I 1917 fik han sin Familie herover, de var husvilde, og saa boede han i Land med Konen og to kvikke Dreng. Under hans Vinger s Skygge gjorde jeg saa Tjeneste der til Januar 1918.

Et Par Gange meldte jeg mig, naar der blev søgt dansk- talende Mandskab, men Vagtmesteren afslog det altid. - "Nej, bliv du hellere her, du har Kone og Børn hjemme, og her er du uden Fare". - Godt var det, at jeg lod ham raade, ellers var det nok gaaet til en af disse hemmelighedsfulde Langfartsture under neutralt Flag, og de gik jo som bekendt alle til, eller ogsaa blev Besætningen interneret i Troperne. Ogsaa en Ansøgning om at komme til Flyverafdelingen i Aabenraa eller Tønder blev afslaaet.

To Gange havde jeg Orlov i 1917, til Foraarsarbejdet 14 Dage, og til Høst tre Uger.

Da jeg kom tilbage efter Høst, havde vi faaet en ny Flotillechef, ogsaa en Søkaptajn. Han var meget velhavende og lejede saaledes en hel Villa med stor Have. Til denne søgte han en Gartner, der tillige skulde passe (42) Kedlen til Centralfyret. Vagtmesteren mente, at det var en Tjans for mig, og saaledes blev jeg nu Gartner og Kedelpasser. Der puslede jeg saa rundt fra Klokken otte om Morgenen til fem om Eftermiddagen. Efter den Tid maatte Oppasseren passe Fyret. Til Jul fik jeg atter Orlov i otte Dage.

Da jeg kom tilbage, blev jeg straks sendt til Cuxhaven. Efter Freden med Rusland blev vor Afdeling ophævet og stod nu for at skulle afvikles. Alle Baadene var efterhaanden afsejlet til Cuxhaven, kun "Najade" (Kontorskibet) var tilbage, og det overflødige Mandskab, deriblandt jeg, maatte samme Vej. Vi var ikke glade for denne Omflytning, thi efterhaanden var der blevet "dicke Luft" ved Mineafdelingen, og mange Skibe var allerede gaaet til. Jeg havde dog atter Lykken med mig. En af mine gode Venner, der efter at M. 31, vort gamle Skib, var løbet paa en Mine ved Øsel, havde nu været i Cuxhaven i et Par Maaneder. Han gjorde Tjeneste som Vicefeldwebel og havde saaledes Arbejdsfordelingen under sig. I et Par Maaneder havde han Opsyn i et Etablissement, hvor der laa et Par Hundrede Rekrutter. Der fik han mig med hen, og jeg havde en behagelig Tjeneste med Kortspil fra Morgen til Aften. Her i Cuxhaven traf jeg sammen med flere Landstormsmænd hjemmefra, blandt andre Jørgen Jørgensen, Heeds, og Jørgen Festersen fra Bolderslev. Jørgen Festersen var den, der mest søgte vort Selskab. I en tre Ugers Tid gik han hver Dag til Lægen, og i den Tid var han en stadig Gæst hos os fra 9 Morgen til 10-11 om Aftenen, sammen med "Plippchen" hans Feldwebel. Denne var Danselærer i Civil, men han holdt sig meget til Jørgen. Tiden gik med at spille Mausel, men henimod Aften blev der spillet Bank. Jørgen var Ban-

kør, og det blev efterhaanden adskillige Smaasummer, der fra Kammeraternes Lommer vandrede over i Jørgens Bank.

Efterhaanden var Rekrutterne blevet færdige med Skolen, og Kommandoen blev ophævet, hvorfor vi maatte tilbage til Kasernen. Først blev jeg beordret om Bord paa en Torpedobaad en kort Tid, for derefter at blive dirigeret om Bord paa en ny M-Baad. Denne Gang blev den afhentet i Baadeværftet i Vegesack. Da vi sejlede derfra, talte jeg ikke mindre end ca. 70 Skibsskrog, som var under Nybygning, men ellers langtfra færdige. Det var U-Baade og M-Baade, som man byggede her. Vi laa her ca. fjorten Dage, saa gik det til Wilhelmshaven. Her laa vi i Karantænen en Tid lang paa Grund af den om sig gribende (43) Influenza, og til Bekæmpelse af denne fik vi dobbelt Ration af Spiritus udleveret. Alt faar dog en Ende, og snart gik det ud i Minefelterne. Ubaadsspærringen var dog efterhaanden blevet saa effektiv, at ingen af M-Baadene kom tilbage. Løb de ikke paa Miner ved Udsejlingen, saa skete det ved Indsejlingen. Det var ikke muligt at holde en Rende aaben for dem.

Ogsaa for os var det farligt. Saaledes skete det paa en Tur, at fire M-Baade gik i Luften. Englænderne havde kastet Renden fuld af Miner bag os, og da vi sejlede hjem, gik fire Skibe i Luften, og med dem en Del af Besætningerne. En saadan Minesøger-Eskadre bestod af 16-20 Skibe. Indtil Minefelterne var vi eskorteret af et Linjeskib og to lette Krydsere, desforuden et Zeppelin-Luftskib og et Par Flyvere. Disse sidste rekognoscerede over Farvandene under Minesøgningen. Det var nemlig sket, at Englænderne overraskede os under Minesøgningen. Saaledes var fire Minetrawlere blevet jaget paa Grund paa Jyllands Vestkyst. Det skete engang, at vi fik Flyvervarsler derude. Der blev hurtigt drejet af, og saa gik det med yderste Kraft hjemad. Vi saa eller hørte dog intet som helst til Engelskmanden, men heller ikke Linjeskibet eller Krydserne, som skulde beskytte os, saa vi noget til; de var de første, som stak af.

I Eftersommeren fik jeg Høstorlov, og det var paa højeste Tid. Vi var færdige til at gaa ud, da jeg telefonisk blev kaldt fra Borde. Ti Minutter fik jeg kun til at samle mine Grejer og pakke min Køjesæk, og saa maatte jeg endda springe over paa Molen, eftersom de ikke havde Tid til at lægge til. Det blev Skibets sidste Rejse. Paa denne Tur gik det i Luften og tog fire Mand af Besætningen med.

Efter min Høstorlov, der varede tre Uger, var jeg kun en kort Tid i Cuxhaven. Et Par Pund Smør kan gøre Underværker, og ret snart derefter blev jeg beordret til Kiel paa Mineforsøgsskibet "Pelikan". Her var der Ro og ingen Fare, og her var jeg saa til Krigens Slutning. Herfra var der ikke langt hjem, og hver fjortende Dag kørte jeg hjem paa Søndagsorlov, fra Lørdag Middag til Mandag Morgen. Den 28. Oktober 1918 rejste jeg dog hjem paa 14 Dage, og den 29. Oktober begyndte Revolutionen.

Jeg blev meget forbavset, da man Søndag den 30. Oktober 1918 fortalte mig, at der var Revolution i Kiel, thi da jeg rejste derfra om Fredagen, var alt roligt. Torsdag Aften havde jeg set Østersøflaaden stikke i Søen, og man (44) havde hvisket noget om, at Officererne vilde levere Tommyerne et Slag. Dette var saa blevet Aarsagen til Revolutionen. Nord- og Østersøflaaden skulde samles ved Helgoland og vilde saa gaa samlede frem til Kamp. Officererne glemte at regne med den menige Mand. Efterhaanden som Krigen skred frem, var Mandskabet og Underofficererne i Reserven blevet krigstrætte, og mange havde Kone og Børn derhjemme. Da det rygtedes, at de skulde ud for at druknes eller skydes, nægtede Maskinpersonalet at fyre op under Kedlerne, og saaledes tvang de Flaaden til at vende om.

Ankomsten til Kiel blev 200 Mand af Maskinpersonalet paa Linjeskibet "Frankfurt" sat i Arrest, og det øvrige Mandskab nægtede man Landorlov. Lørdag Eftermiddag gik Mand-

skabet alligevel i Land, og om Aftenen afholdtes et stort Demonstrationsmøde i Parken. Man vedtog at samle alle, der kunde samles, til et stort Møde næste Dag ude paa den store Eksercerplads, og samtidig gik der Bud til Noske, der var Medlem af den tyske Rigsdag. Noske ankom i Flyvemaskine næste Dags Formiddag, og om Eftermiddagen dannedes saa det første "Soldaterraad". Derefter gik det i Optog ind igennem Byen til Fængslet i Feldstrasse, hvor Fyrbøderne var indespærret. Alle Lokaler undervejs blev rømmet for Marinere, og de fik trykket Geværer eller Bajonetter i Haanden. Alle maatte med.

Optoget talte efter Sigende 30,000 Mand. I Fængslet blev de modtaget af en "Hauptmann" til Hest og 25 Kadetter, som knælende, med Geværer skudklart, vilde standse dem. Da Mængden ikke vilde standse, kommanderede Officeren "Fyr!" – Dog næppe havde han afgivet Kommandoraabet, før han blev revet ned af Hesten og massakreret, hvorefter Mængden marcherede og trampede hen over ham, saa han blev saa flad som en Pandekage. Kakerlakkerne (Kadetterne) forsvandt som Dug for Solen. Der faldt godt en halv Snes Mand ved denne Lejlighed. Ved Fængslet blev der gjort Holdt, idet man forlangte Kommandanten i Tale og Fangerne befriede. Kommandanten forlangte Udsættelse til Mandag Middag Klokken tolv. Fristen blev bevilliget paa den Betingelse, at Fangerne da skulde sættes paa fri Fod.

I Løbet af Natten havde Mandskabet taget Kommanmandoen paa Skibene. "Frankfurt" var blevet slæbt helt ind til Molen ved Byen, og her laa den nu med alle Kanoner rettet mod Byen. Mandag Morgen Klokken otte stod (45) en større Styrke foran Marinekasernen i Karlstrasse og forlangte, at man skulde danne et "Soldaterraad". Dersom det ikke skete, blev Byen beskudt. Saa gik det til Infanterikasernen og til Wik. Der var ingen Vej udenom, inden Aften var der dannet Soldaterraad overalt i Byen og i de omliggende Garnisoner, i Hamborg ogsaa. Tirsdag var der dannet Soldaterraad i Cuxhaven og i Wilhelmshaven. Slaget var altsaa vundet.

Om Mandagen anmodede man fra Kiel Nabogarnisonsbyerne om Assistance, saaledes fra Rendsborg og Egernførde. Hjælpen ankom, men paa Banegaarden i Kiel blev der gjort Modstand, og et Par Granater fra "Frankfurt" bragte dem til Fornuft. Et Kompagni Infanteri fra Egernførde steg ud ved Levensau og marcherede mod Byen. – Den Smule Opstand skulde de snart faa Bugt med. – De blev modtaget af en Trop bevæbnede Marinesoldater paa 25 Mand, anført af en Underofficer, der stødte paa Undsætningskompagniet i Udkanten af Byen. Nu fik dog den Officer, der førte Soldaterne fra Egernførde, Forklaring paa, hvad det var, der foregik i Kiel, hvorefter han udbrød: "For denne Sag afleverer jeg gerne min Kaarde", og dermed overgav han sig med hele Kompagniet. Alle Geværerne blev lagt i en Dyng, bevogtet af et Par Matroser, og hele Kompagniet, eskorteret af de 25 Marinesoldater drog derefter syngende ind ad Byen. Ankommen til Kasernen fik de et godt Livfuld Ærter, og om Aftenen fik de atter udleveret deres Geværer, fik endvidere trykket et Brød under Armen og blev derefter med Toget sendt tilbage til deres Garnisonsby. Ogsaa Husarer fra Wandsbeck var udkommanderet til Undsætning, men et Par Marineflyvere med et Par Bomber nødte dem til at vende Næsen hjemad.

Tirsdag Morgen skulde det røde Flag vaje fra alle Skibene. De af Officererne, der afgav Æresord paa ikke at ville kæmpe imod det nydannede Soldaterraad, fik Lov til at rejse hjem, og de, som ikke vilde indordne sig under de nye Forhold, blev indtil videre spærret inde i Skibene. Saaledes overtog de Menige med deres Soldaterraad Kommandoen paa alle Skibe; kun paa en lille Krydser - om jeg ikke husker fejl, var det "Aurora" - vilde Kaptajnen ikke hejse det røde Flag. Da en Fyrbøder alligevel udviste Mod til at hejse Flaget, skød

Kaptajnen ham ned paa Stedet, dog næppe havde han skudt, før der blev kastet en Slynge om Halsen paa ham, hvorefter man hejsede ham op i Mastetoppen. Der hang han nu og dinglede til Skræk (46) og Advarsel for andre. Selvom hele Flaaden saaledes havde overgivet sig til Soldaterraadet, blev der alligevel skudt livligt i Gaderne i de første fjorten Dage. Forstærkede Patruljer med opplantede Bajonetter marcherede igennem Gaderne ved Nat og ved Dag. I de første Dage blev Patruljerne ofte beskudt fra nogle af de Huse, i hvilke Officererne havde deres private Lejligheder. I saadanne Tilfælde blev der gjort rent Bord og kort Proces. I et Hus i Nærheden af Banegaarden havde man faaet et Maskingevær stillet op, hvormed man beskød Patruljerne, men to Granater fra "Frankfurt" tog Overdelen af Huset, og saa var der Ro. - --

Da min Orlov var udløbet den 13. November, meldte jeg mig til Soldaterraadet i Aabenraa, hvor jeg fik mit Orlovsbevis stemplet. Jeg skulde dog rejse tilbage til min Troppedel, saa snart jeg kunde komme med Toget. Jeg blev imidlertid hjemme, da jeg frygtede, at vi nu skulde til at rense Farvandene for Miner. Den 16. Nov. modtog jeg Telegram: "Vend straks tilbage!" Jeg afsendte et Telegram, at jeg var syg, dog Dagen derpaa modtog jeg et nyt Telegram, at jeg skulde fremsende Lægeattest. Da denne var vanskelig at fremskaffe, da jeg jo ikke fejlede noget, rejste jeg derop. Der var Plads nok i Toget, og fra Flensborg rejste sig i anden Klasse. Da jeg kom om Bord, var alle fra min Aargang hjemsendt, og ogsaa jeg skulde hjemsendes. Forinden skulde jeg dog have tre Dages Arrest. fordi jeg kom for sent tilbage fra min Orlov. - Jeg maatte ikke tro, at fordi der nu var dannet "Soldaterraad", var Disciplinen dermed blevet slappere, nej, tværtimod - foreholdt man mig. Jeg slap imidlertid med Skrækken, for jeg fremviste mit Orlovsbevis, der var stemplet af Soldaterraadet i Aabenraa den Dag, min Orlov var udløbet. - Det var et Held for mig, sagde de. - Jeg fik derefter mine Hjemsendelsespapirer - men nu vilde jeg have Tøj udleveret, inden jeg rejste. Der havde været "Kleiderausgabe" i den Tid, jeg havde været hjemme, saa jeg havde Krav paa Tøj, og det vilde jeg selvfølgelig have med, om det skulde være helt rigtigt. Ja, saa maatte jeg vente en Dags Tid, eftersom Tøjkommeret paa Skibet var tomt. De skulde først have ny Forsyning fra Beklædningsdepotet i Kiel. .

To Dage maatte jeg vente, men saa fik jeg til Gengæld næsten ny Udrustning. Jeg havde svært ved at faa det hele stuvet ned i min Klædesæk. Ved Marinen var hele Udrustningen af Klæder vor Ejendom, som ved vor Indkaldelse (47) blev noteret til saa og saa megen Beklædningsgæld. I hver Maaned blev der trukket et Beløb fra af vor Lønning til Dækning af Tøjkontoen. Vi kunde saa i hver Maaned forny Forsyningen, eftersom de forskellige Beklædningsstykkers Holdbarhed var udløbet. Vi skulde nemlig altid have to Sæt, dog med Undtagelse af Overfrakke, Støvler og Sko. Disse Ting skulde vare et Aar, de øvrige Beklædningsgenstande to eller fire Maaneder. Denne Tøjkonto blev meget udnyttet, idet et Sæt Drejlstøj, et Par blaa Bukser eller en blaa Skjorte blev stukket til Side ved Tøj appellen, hvorefter man rekvirerede nye Ting. Nogle sendte de overflødige Beklædningsgenstande hjem, andre solgte dem i Land for at faa Penge. Jeg sendte hjem, hvad jeg kunde faa fat paa, og i flere Aar efter min Hjemkomst havde jeg godt med Dagligtøj, ligesom vore to Piger hver fik syet to pæne Kjoler deraf.

Den 21. November 1918 blev jeg hjemsendt, og dermed var min Tjenestetid endt.

H. P. Jørgensen, Olmersvold.

En flamsk Nat.

Vildt hyler en orkanagtig Nordveststorm ind over Flanderns flade Land. Til Tider minder den om en Hunds Tuden, der efter gammel Overtro varsler Død.

Disse uheldvarslende Lyde gør ogsaa deres til at forøge den trykkede Stemning, som i denne Nat hersker paa det tyske Krigslazaret i Audenade.

Chefen for Lazarettet, en gammel Stabslæge, skrider, fulgt af tre Kollegaer, tavs og med alvorlige Miner gennem en af Lazarettets Sygestuer, og gør Holdt foran en tom Seng, hvorpaa der ligger en Strikke og en Feltpostpakke.

Efter et Stykke Tid at have stirret paa Sengen i Tavshed, siger Stabslægen, idet han med Lommetørklædet tørrer noget fugtigt bort under Brillerne: "Ja - al vor Lægevidenskab var her til ingen Nytte, saa maaske var det alligevel den bedste Løsning!" Idet han tager Pakken og Strikken fra Sengen, vender han sig mod de tre andre (48) Læger og siger: "Kom med ind paa Kontoret! Vi vil gøre vor sidste Pligt i denne triste Affære".

Efter at Lægerne har forladt Stuen, og Lyset er slukket, hersker der fuldkommen Stillehed. Skønt Stuen er belagt med 14 saarede Soldater, som alle ligger i Sengen, synes ikke en eneste af disse at føle Trang til at bryde Stilheden. Den afbrydes kun af Vindens Tuden, som synes at tiltage i den kolde flamske Efteraarsnat.

Ankommet til Kontoret, byder Stabslægen sine Kollegaer sætte sig. Efter at Lægerne har taget Plads omkring et Bord, indleder Stabslægen med at sige: "Jeg har ladet Dem tilkalde, som jeg før sagde, fordi jeg syntes, det er vor Pligt at foretage os noget i denne triste Affære. Jeg vil indlede med at fortælle Tildragelsen, som har ført til denne triste Afslutning. Som De ved, maatte jeg i Gaar erklære Underofficer Karl Müller for "uhelbredelig", og jeg bad ham fortælle Tildragelsen, som endte med dette for ham saa sørgelige Udfald".

"En stormfuld Efteraarsnat blev Kompagniet afløst i forreste Linie. Efter en Marchtur paa ca. 30 Kilometer blev Kompagniet fordelt i Borgerkvarter i Kortryk. Karl Müller fik anvist en Eneværelse og gik straks i Seng, hvor han, dødtræt som han var, straks faldt i Søvn. Han drømte og troede sig hjemme hos sin elskede Hustru, da en træsk og nedrig Kvinde sneg sig ind til ham. I Slummer - i Halvsøvn - i Drømme endnu hos sin Hustru, tog han hende -.

Her afbrød Karl Müller Beretningen, idet han faldt fuldstændig sammen og brød ud i en hjerteskræende Hulken. Efter at være faldet lidt til Ro, udbød han: "Verflucht seist du, flandernsche Nacht" (Forbandet være du, flamske Nat).

Efter en Pause, som næsten føles uhyggelig, idet den kun afbrydes af Stormen, der nu er saa voldsom, at den næsten til Tider mærkes som en Rysten i hele Lazaretbygningen, siger Stabslægen, idet han af Feltpostpakken fremtager et Billede af en ung, smuk Kvinde og lægger det hen foran de andre Læger: "Endnu er De maaske (49) ikke klar over, hvorfor jeg har kaldt Dem med herind paa Kontoret. Ved Synet af dette Billede, og ved Mindet om den afdødes smertefulde Blik, faldt det mig ind, at vi. Læger kun er til, for saa vidt det staar i vor Magt at mildne de menneskelige Lidelser. For Karl Müller kan vi ikke udrette mere, da han ved Hjælp af Strikken selv har gjort Ende paa sine Lidelser.

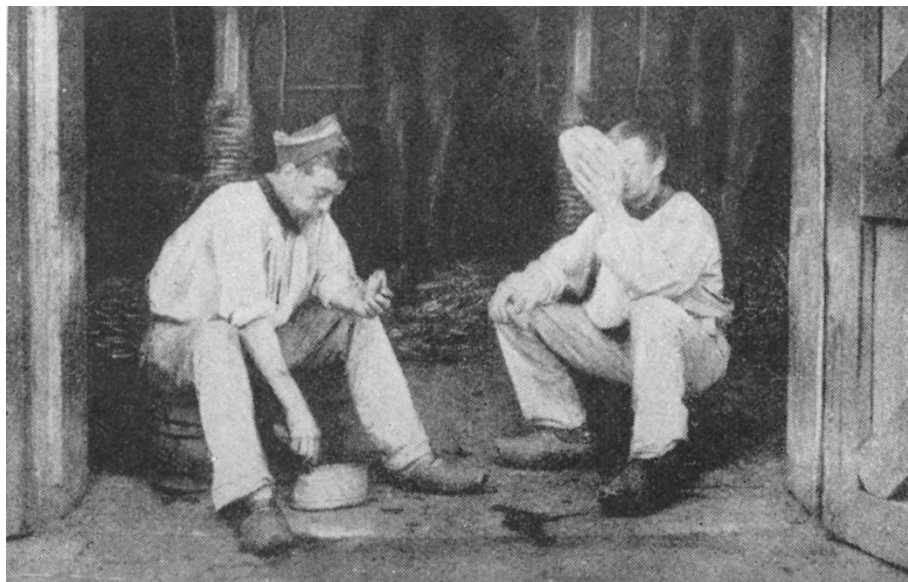
Ifølge Reglementet skal Sagen indberettes for Krigsretten. Lad os da, for at mildne den unge uskyldige Hustrus Lidelser, henstille til de høje Dommere at lade Underofficer K. M. gælde som "Falden paa Ærens Mark". Strikken, som han brugte til Selvmordet, samt Billedet af Hustruen, vedlægger vi Beretningen, i Haab om, at disse Ting vil gøre deres til at

Galatha-Broen i Konstantinopel
(I Forgrunden to tyrkiske Prinser, Sønner af Mohamed V (1916)

En „Tyrkisk“-Aften

Belgisk Kavalleri 1914-18

Under Hør-Høsten i Flandern

formilde Dommerne. Resten af Pakken: Cigarer, Cigaretter, Kager og Likør, som var tiltænkt K. M. fra Hustruen til hans 28 Aars Fødselsdag, vil vi lade en anden Soldat komme til gode. K. M. har ikke Brug for det mere"

Stabslægen sætter sig til at skrive Indberetningen. Efter at have afsluttet Skrivelsen, rækker han den over til sine Kollegaer til Underskrift med disse Ord: "Vi har nu gjort vor Pligt, og vi vil haabe, at de høje Dommere ikke vil lade den sande Meddelelse om Dødsarsagen tilgaa den stakkels Hustru, men lade K. M. indrullere i de Tusinder af faldne Kammeraters Rækker".

Endnu før Stabslægen har fuldendt Sætningen, løsriver Stormen et Stykke af Tagrenden og slynger det med vældig Kraft ind gennem Vinduet til Kontoret, saa Glassplinterne ryger helt ind i Stuen. Samtidig slukkes Lyset, og hele Lazarettet ligger i Mørke. Stabslægen rejser sig og raaber ind i Mørket: "Verflucht seist du, flandernsche Nacht!"

J. A. Svane, Vonsbæk.

Horserød - Frøslev - Neuengamme.

(50) Det begyndte Torsdag den 1. Juni, midt paa Formiddagen. Jeg havde forladt Møllen et Øjeblik for at gaa ned og spise en Bid Brød, og mens jeg stod og spiste, kom de første to Gestapokarle ind i Køkkenet. Det var et Par danske Haandlangere, som skulde foretage en Husundersøgelse.

- Hvad søger De efter?

- Efter en Kasse!

-Hm.

Det nyttede jo ikke at ville nægte dem en Husundersøgelse, men jeg gjorde dem opmærksom paa, at de maatte foretage det fornødne selv, jeg kunde ikke hjælpe dem, idet der ventede mange Vogne udenfor, og naar Møllen ikke blev passet, vilde den løbe varm, osv. osv. Og det gav de sig ogsaa tilfreds med. Jeg eskorteredes saa op paa Møllen med een paa hver Side. Her gik den ene af dem i Gang med en Undersøgelse, mens den anden passede paa mig, alt mens jeg passede mit Arbejde. Da jeg saa var gennem det værste, stillede jeg mig til Disposition. ved Undersøgelsen, men nu havde det pludselig ingen Interesse mere, og de gik deres Vej. Mens de var inde paa Møllen, holdt deres Bil paa Gaden og heri sad en tredje Landsforræder, Allright-Petersen fra Sønderport i Aabenraa.

Det var Begyndelsen, og jeg var klar over, at nu trak det sammen til noget. Et Par Dage senere blev der stillet en Fælde for mig.

Det var i Middagsstunden, og jeg holdt et lille Hvil paa Divanen i Stuen. Medens Søvnene havde taget mig, blev Døren fra Forstuen pludselig revet op, og en ung Mand styrtede ind. Jeg kendte ham ikke, men der var noget i mit Indre, der advarede mig imod ham. Han havde en lys Sommerfrakke paa, og uden paa denne sad et Kongemærke. (51) Det undrede mig, at han havde Kongemærket paa Overfrakken og ikke som vi andre paa Jakkeopslaget. Han forsøgte at se forfulgt ud og fortalte mig, at Gestapo var i Hælene paa ham, og at han var sendt af Lyck fra Ceres og skulde have Papirerne. Han gav mig et Par Dæknavne, som

passede godt nok. Men det hjalp allsammen ikke noget, jeg kendte ikke Spor til alt det, han snakkede om. Det sidste, han bad om, var at skjule ham, for nu maatte Gestapo snart være her. Jeg fraraadede ham at skjule sig paa Møllen, det var et daarligt Sted at skjule sig, hvor Gestapo allerede havde foretaget Husundersøgelse. Han lod sig endelig lempe ud af Køkkendøren og forsvandt. Senere fik jeg at vide, at Stikkeren hed Niels Riis og var fra Haderslev.

Nu var jeg klar over, at det var lige op over.

Det skete Tirsdag den 6. Juni om Aftenen under BBC-Udsendelsen fra London. Jeg sad i Stuen og lyttede, da de kom og tog mig, og den første Afhøring skete i Gestapo-Kontoret paa Tøndervej. Her traf jeg Skomager Falkenberg fra Rødekro, den unge Holger Biehl og Toldassistent Knud Vindel, begge fra Graasten, de var taget samtidig. Tyskerne gav Smørrebrød, og under Forhøret forstod jeg, at de vidste, jeg havde faaet en Pakke. Da jeg ikke havde naaet at faa denne Pakke rigtig gemt - den laa i Vognporten, - indvilgede jeg i at tage med hjem og paavise den. Om Aftenen gik det til Kolding, og paa Vejen dertil tog vi om ad Rise for at hente Købmand Bækhøj, men han havde allerede gjort sig usynlig. Og saa gik Rouletten.

Fredag den 9. Juni om Formiddagen Kl. 9 kom jeg i det første større Forhør hos Overkriminalassistent Krussel fra Hamborg med Fru Diedrichsen fra Haderslev som Tolk, medens der paa tre Skrivemaskiner blev nedskrevet, hvad der blev sagt.

Under Forhøret spurgte Krussel bl. a., hvilket Parti jeg tilhørte, og da jeg svarede Dansk Samling, sagde han: "Naa, det er jo det Parti, som har erklæret Tyskland Krig". Det gjaldt for ham at faa mig til at tilstaa, at jeg (52) havde flere Vaaben skjult paa Møllen, men det nægtede jeg. Forhøret varede en halv Time, og der blev egentlig ikke lagt større Pres paa mig. Omsider siger Krussel til Fru Diedrichsen, "Hvad mener De, Fru Diedrichsen", hvortil hun svarede: "Jeg tror, Hr. Nielsen har talt Sandhed", hvorpaa han igen replicerede: "Det tror jeg ogsaa". Og saa skrev tre Tyskere Protokollen under paa, at jeg havde talt sandt.

Da jeg mærkede, at Faren var drevet over, sagde jeg: "Saa kunde jeg jo egentlig godt gaa hjem". Men det kunde jeg jo ikke. "Det var kedeligt, jeg mangler saa haardt mit Barbertøj". Fru Diedrichsen fik saa Befaling til at ringe hjem til min Kone, at hun omgaaende skulde komme med mit Barbertøj, og jeg fik saa en Cigaret af Krussel.

Om Søndagen kom min Kone, og vi talte sammen i over en Time. Da jeg efter denne Samtale sammen med Mørup blev kørt tilbage til Arresten, slap Benzinen op, og vi holdt paa Gaden en rum Tid. Da vi holdt her, kom Slagtersvend August Langmaack fra Aabenraa hen til Bilen og stak Hovedet ind ad Vinduet og snakkede med os. Naar et Menneske uantastet kunde staa og snakke med et Par af Gestapos Fanger, kunde vi nok regne ud, hvad han tjente sine Penge ved.

I Kolding syntes vi, at Maden var frygtelig, men da vi kom til Neuengamme, var vi klar over, at Maden i Kolding havde været glimrende.

Saa kom næste Akt.

Fredag den 16. Juni Kl. 41/2 Morgen blev vi vækket og raabt op med Navn. Kl. 7 samledes 24 Personer og blev læsset paa en Lastbil og kørt nordpaa, over Lillebæltsbroen og Fyn til Nyborg. Paa Færgen forlangte vi Kaffe, og med den energiske Politimester Brix, før i Tønder, nu i Aabenraa, som Mellemmand, fik vi alle Kaffe og Wienerbrød, som vistnok blev betalt af Brix og Amtmand Refslund Thomsen, Aabenraa.

Ankomsten til Horserød-Lejren blev vi ligefrem chokeret af den fine Opdækning med Ærter og Flæsk, der (53) ventede os, det var noget andet end Kolding Arrest. De ældste, over 50 Aar, til hvilke jeg jo ogsaa hørte, fik en Barak for sig selv.

I Horserød-Lejren gik Tiden med Kortspil og Drøftelser om Problemerne. Desværre var der næsten hele Tiden spærret for Breve og Pakker, saa vi hørte ikke meget hjemmefra. Men saa en skønne Dag fik jeg Besøg af min Kone, hvem det, sammen med Fru Bjørn Hanssen med mange Kneb og et godt Snakketøj var lykkedes at komme indenfor Lejren. Vi talte sammen i fem Minutter. Tænk, at rejse fra Aabenraa til Horserød i Nordsjælland og saa kun at kunne tale sammen i fem Minutter. Men baade Redaktør Hanssen og jeg var glade for dette Møde, der Var altid lidt at tære paa i Tiden forude.

Saa begyndte Rygterne at svirre. Vi skulde flyttes til Frøslev. Og det var vi meget kede af. I Frøslev var vi for tæt ved Tyskland og de tyske Konzentrationslejre. Men Rygterne blev til Virkelighed.

Torsdag den 10. August fik vi Ordre til at holde os parat. Fredag den 11. August fik vi Besked om, at vi næste Nat skulde transporteres til Helsingør for at indlades i Skib. Og saadan blev det ogsaa. Der er 12 Kilometer fra Horserød-Lejren til Helsingør og paa denne Strækning var der et saadant Opbud af Militær, at der hver 10 Meter stod en Soldat med Maskingevær. Det var tydeligt, at Tyskerne vilde sikre sig for en Overrumpling af vore Modstandsstyrker. Og vel ikke uden Grund. I hvert Fald fortaltes der, at vi skulde med dansk Skib til Tyskland, og at der var sørget for, at Skibet fik dansk Besætning, bestaaende af vore Sabotører, som saa vilde sejle os over til Sverrig. Hvis dette havde været Meningen, har Tyskerne faaet Nys om det i sidste Øjeblik. Det blev i hvert Fald paa et tysk Troppe-transportskib og med tysk Mandskab, vi blev sejlet til Tyskland. Turen var beregnet til at skulle vare 14 Timer, men den tog 32 Timer. Vi sejlede fra Helsingør Lørdag Morgen Kl. 9 og var i Flensborg Søndag Eftermiddag Kl. 5. Om Bord paa Skibet var vi 850 Fanger, hvoriblandt 40 Kvinder. Blandt disse ogsaa Fru (54) Overretssagfører Boeck, Aabenraa. Hvis vi ikke havde været Fanger, var det blevet en dejlig Tur ned igennem Storebælt og forbi Langelands Kyst og derfra ud i rum Sø. Men vi blev unægtelig stærkt chokeret, da vi fra Skibet kunde se ind i Kiels Havn, dog Modet steg igen, da Skibet vendte og vi stod op forbi Angels Kyst, og frydefuldt var det først, da vi gik ind igennem Flensborg Fjord, og vi kunde se Dannebrog vaje paa Nordsiden af Fjorden. Ogsaa i Flensborg var der stort Militæropbud. Paa Kajen stod en Flok fanatiske Nazister, de raabte "Partisaner" efter os og spyttede paa os. Jeg lagde dog Mærke til en ung Mand, der stod lidt af sides, han forsøgte i det skjulte at gøre sig bemærket over for os, idet han pegede paa sit lille Dannebrogssflag i Frakkeopslaget. Danske Rutebiler kørte os til Frøslev, hvor de første ankom ved 17-Tiden, deriblandt jeg. Ogsaa her fik vi Ærter og Flæsk til Velkommen, og det smagte godt. Der var omtrent det samme Liv her som i Horserød, Forventning om vore kæres Besøg og saa faa Efterretninger smuglet ud og ind. Den 13. September havde jeg Besøg af min Kone og Datter, og lidet anede vi, at jeg to Dage senere skulde blive opslugt af Tysklands Underverden.

Den 15. September tidligt om Morgenen blev hele Lejren vækket, og hver Baraks Belægning blev opstillet i Gangen. En Mand var forsvundet, flygtet, og han skulde jo findes. Efter at have staaet en halv Time kunde vi gaa i Seng igen. Men kun et Kvarter efter blev vi purret ud igen og da vi var traadt an, blev en Del Navne læst op, deriblandt mit. Vi fik Besked om at holde os rede til Afrejse i Løbet af en halv Time. Det blev en trist halv Time, den halve Time i mit Liv, hvor jeg følte mig mest ulykkelig og oprevet. Hvad laa forude? Skulde vi skydes eller slæbes til en tysk Konzentrationslejr?

Det blev altsaa det sidste. I Køkkenet havde de Morgenkaffe og en Madpakke parat til os, men Tyskerne nægtede os begge Dele. Paa fastende Hjerter skulde vi tiltræde den store Rejse ud i det uvisse. Kl. 8,30 kom de (55) første Lastbiler for at hente os. Vi var ialt 198, der var dømt til en pinefuld Død, deriblandt tre Kvinder, Gymnasie-

lærerinde Frk. Møller fra København, Fru Dr. Larsen fra Ribe og Frk. Hilda Lund fra Styrtom ved Aabenraa. Turen gik gennem Frøslev, Padborg til Harreslev, hvor vi nogle og fyrretyve Mand stuedes ind i Kreaturvogne. Blandt de mandlige Bekendte vil jeg nævne Linjemester Th. Christiansen, Sønder Hostrup, og Automobilforhandler Koch, Styrtom. Af de tyske Vagtposter fik vi den opmuntrende Parole med paa Rejsen, at nu havde vi set Danmark for sidste Gang. Ved Indkørslen over Grænsen burde der have staaet et Skilt med Ordene: "Her lades alt Haab ude!"

Den 15. September om Morgen blev vi transporteret ud af Frøslev, og den 17. om Aftenen kørte Toget ind i Neuengamme. To Døgn uden Mad.

Uhyggen slog os i Møde straks ved Opstillingen, SS-Slavefogeder med Hunde, og saa de Skikkelser, som krøb omkring, de Bjerge af Fodtøj, som vi ikke vidste, hvorfra de stammede, Stanken. Jo, det var vel nok Underverdenen, vi var kommet til, og her lades alt Haab ude. Vi marcherede saa helt ind i Lejren og blev opstillet med 4 i hver Række, hvorefter vi maatte aflevere alle vore Værdisager. At vi maatte beholde vore Tobaksvarer, var vi forundret over, og vi glædede os samtidig til i al den Elendighed at faa en Smøg. Men det drejede sig kun om et modbydeligt Trick fra Tyskerne, for da vi gik ind til Desinfektionen, stod der en Tønde, som vi skulde kaste Tobak, Cigaretter, Piber og andre Tobaksvarer ned i. Vi saa det aldrig mere. Fem Barberer stod parat til at klippe os skaldet, derfra til Badeanstalten, og her blev vi lagt paa Slagtebænke, splitternøgne, hvorefter al Haarvækst over hele Kroppert blev barberet bort. Den Sæbe, vi derefter blev indsmurt i, bed noget saa væmmeligt. Og saa blev vi iklædt Neuengamme-Pjalterne, en Skjorte, et Par Bukser, en Trøje og et Par Tøfler. Det var vel nok en kold Omgang efter vort gode, varme Tøj, og i September (56) maaned. At løbe rundt i saadanne Pjalter føltes nedværdigende, hvad der ogsaa var Hensigten. Det var en Del af Straffen.

Vi kom i Barak sammen med en Del Tyskere, der var taget efter det sidste Attentat paa Hitler, ca. 400 ialt, Borgmestre, Byraads- og Rigsdagsmedlemmer. De gik alle paa Arbejde.

Den første Nat i Neuengamme var kun kort. Kl. 4 blev vi vækket og skulde saa "bygge Senge", det tog et Par Timer. Hen paa Formiddagen kom en SS'er og skulde inspicere vort Sengebyggeri. En ung Københavner havde ikke redt sin Seng godt nok, hvorefter han fik de første 25 Slag. De blev givet ham af en "dansk" SS-Bøddel. Vi lærte stadig lidt mere af den tyske Kultur at kende. Maden var uspiselig for os, der kom lige fra Danmark. Kaffen om Morgen og Suppen blev givet af Skaale, som vi ikke vilde bruge til vor Hund.

Et Par Dage efter vor Ankomst skulde alle Danske i Bad, og de første 100 blev straks inddelt til en Transport, der den næste Dag afgik til Porta. Vi andre, som ikke kom med, var misundelige, for vi mente ikke, det kunde være saa slemt andre Steder. At der ikke fandtes nogen Koncentrationslejr, der var bedre end Neuengamme, vidste vi jo ikke.

Et Kapitel for sig var det, naar vi skulde i Beskyttelsesrum. 3000 Mand blev jaget ned i en Kælder med kun een Dør i, og det siger sig selv, at det maatte tage sin Tid, inden 3000 Mennesker kom ind igennem denne Dør. Og her var noget at gøre for SS-Karlene med deres Piske. Naar de mange Mennesker saa skulde ud igen, sprang SSer ind igennem Vinduerne og piskede paa os fra den anden Side igen. Det var frygteligt for de bageste.

Resten af Danskerne, ca. 80 Mand, blev inddelt til en Transport til Husum og blev flyttet over i en anden Barak, hvor det var endnu værre med Mishandlinger. Paa dette Tidspunkt ankom det danske Politi til Lejren. Det var almindelig Samtaleemne i Lejren, at man aldrig (57) havde set saa flot et Indtog, som da de danske Betjente ankom. De kom til at ligge i en Barak lige overfor os. Vi glædede os til at komme til Husum, det gik imod Nord, Krigen kunde højst vare 14 Dage endnu, mente vi da. Den 26. September fik vi Marchordre og fik udleveret Brød og et Stykke Pølse. Humøret stod højt, vi kom nærmere til Hjemmet.

Der var endnu en Aarsag, hvorfor vi var glade for at komme ud af Neuengamme: Frygten for at blive forgivet eller myrdet paa anden Maade, naar "Fjenden", altsaa vore Venner, nærmede sig Lejren.

Det gik med Tog til Husum, og vi indkvarteredes i en Lejr, Schwesing, en tidligere Fangelejr, 6 Kilometer øst for Husum. Den Aften gav det ikke noget at spise, vi havde jo faaet udleveret Brød og Pølse i Neuengamme. Op næste Morgen Kl. 4, men først Kl. 7 traadte vi an og fik udleveret Hakke og Spade, March i vestlig Retning gennem Husum, 10 Kilometer ialt. Vort Arbejde bestod i at grave Tankspærringer, og dermed gik Dagen. Kl. 5 hjem igen. Allerede den første Dag var der adskillige, som faldt fra. Daarlig Kost og daarligere Klæder, i Kulde og Regn, og saa paa den barske Vestkyst, i Vand til op paa Livet, det skulde jo knække selv de stærkeste. Da der var gaaet en Uges Tid, blev der stillet et Tog til Raadighed fra Husum, og saa begyndte vi at grave Kl. 9. Kl. 4 holdt vi op igen og fik saa Kaffe og et Stykke tørt Brød. Men paa Banegaarden kunde vi staa i et Par Timer i Geled. I det hele taget tog den evige Staaen i Timevis, baade Morgen og Aften, mere paa os end selve Arbejdet. Men det hørte jo med i de nazistiske Opdragelsesmetoder. En Dag ude paa Arbejdspladsen fik alle Danske 25 Slag bagi. Det var Gengældelsen for de Lokomotiver, vore Sabotører havde sprængt i Stykker i Tønder. Balancen var reddet.

Paa denne Arbejdskommando tilstod man os 1 Mark om Dagen og 10 Cigaretter om Ugen. Selvfølgelig stjal SS-erne alt, saa vi fik intet, undtagen den sidste Dag, vi var i Husum, da vi virkelig fik 10 Cigaretter.

(58) Kommandanten i Lejren var nærmest sindssyg. Han kunde finde paa at skyde midt ind iblandt en Flok Fanger, og en yndet Sport for ham var det, naar ikke alle var paa Pletten til Appellen, at skyde ind igennem Trævæggen til Nødtørfthuset. Her vidste han nok, der altid sad en Del, da der var mange, som led af Dysenteri. En Russer havde taget en Roe, hvorfor Vagtposten skød ham ned, han var død paa Stedet. Hertil ytrede Kommandanten: "Det var vel nok et Mesterskud". Andre Russere, som stjal Roer, blev sat op paa Brandhaernerne med Roen i Munden. Her skulde de sidde et Døgn, og faldt de ned, fik de af Pisken.

Her i denne Lejr blev jeg meget syg og var Døden nær. Først fik jeg tykke Ben og kunde ikke gaa, senere fik jeg Halsbetændelse og kunde intet faa ned igennem Halsen. I denne Tilstand fik jeg i en hel Uge ikke andet end noget koldt Vand at stille min Tørst med. Jeg var ligeglad med det hele og ventede kun paa Døden. Der var rigtignok to danske Læger blandt os, Nordentoft fra Varde og Tychsen fra København, men de havde hverken Medicin eller andet til at hjælpe med. Og hvad, Døden kunde jo kun komme som en Befrielse fra al denne Jammer og Elendighed. Af 2500 Mand kom kun Halvdelen tilbage, de andre var døde.

Men saa en Morgen var Feberen gaaet ned og ny Livsvilje kom op i mig. Jeg tænkte paa mine kære derhjemme; for deres Skyld skulde jeg se at komme igennem dette. Med stort Besvær tyggede jeg noget tørt Brød igennem og svælgede det ned, og selvom jeg stadig var meget svag, havde jeg dog faaet Mod til at staa det hele igennem.

Naar man ellers har et godt Hjem og bliver syg, er der kærlige Hænder, som pusler om en og nøder en med det bedste, som kan fremskaffes. Her, i en kold Barak, i usle Pjalter, paa en haard Briks med kun et tyndt og snavset Tæppe over sig, var der ingen blød og kærlig Haand til at rette Pudene og viske Febersveden bort fra Panden, ingen til at nøde noget styrkende ned i Svælget. Kun (59) Brutalitæt, Haardhed, Kynisme. Kammeraterne er lige saa usselt stillet, enhver har nok i sit eget. Et Helvede paa Jorden, disse Koncentrationslejre.

Medens vi var i Husum, døde ogsaa Lektor Rosenkjær fra Tønder, der var min Tæppe-kammerat. Et sjældent Menneske, fint og nobelt trods al Elendighed, optimistisk og kraftgivende til os andre, et glimrende Humør - indtil Sygdommen tog ham - et lysende Eksempel for os andre. Jeg glemmer ham aldrig.

Stadig meget svag blev jeg sammen med andre Syge transporteret tilbage til Neuen-gamme, en Uge senere kom Resten. Det lyder næsten som et Eventyr, men Faktum var, at alle Husumfangerne fik 2 Maaneders Rekreation med lidt bedre Forplejning. Men vi skulde ligge i "Sengen" hele Tiden. Her laa jeg saa i 2 Maaneder, til en Gang i Februar Maaned - og saa begyndte Røde Kors Pakkerne at komme, og saa var vi over det værste.

Af de fjorten Danske, jeg var sammen med i Barakken efter Hjemkomsten, døde de tre, Resten blev flyttet, og først i Marts var der kun Th. Christiansen og jeg tilbage. Christian-sen blev syg, og jeg blev Blokskriver. Der kom nu 400 norske Studenter ind i vor Barak, og det blev tydeligt, for os, at der var Forhandlinger i Gang om vor Hjemsendelse. Vi var nu fritaget for alt Arbejde.

Den første Aften, jeg var sammen med Nordmændene, skulde vi i Beskyttelsesrum, og som sædvanligt piskede SS-erne løs paa os. En ung Nordmand rev Pisen fra saadan en Bøddel og kastede den bort. Samme Aften bankede vi et Par danske Kapoer og et Par norske Formænd saa eftertrykkeligt, at de blev liggende paa Valen. (Kapoer og Formænd var Fanger, der skulde hjælpe SS-erne at holde os i Skak og melde Uregelmæssigheder.) Det med Pisen var jo kriminelt, og vi var spændt paa, hvad der vilde ske. Næste Morgen blev vi stedt for Kommandanten, men Historien fik et helt andet Forløb, end vi havde ventet. Kommandanten var ligefrem stolt af Bedriften og sagde bl.a.: "Der kan man se, det er rigti-gue (60) Germaner, de lader sig ikke slaa". Men selvfølgelig maatte vi ikke gøre noget saa-dant igen. Han henstillede dog samtidig til Formændene ikke at slaa Nordmænd og Danske-re.

I det hele taget blev vi Danske under hele Lejropholdet ligefrem behandlet lidt bedre end alle de andre Nationer. Saa kan man tænke sig til, hvorledes de andre havde det. Lige et Eksempel:

En Aften blev 64 Hollændere udsøgt, de skulde hænges den næste Morgen. Tænk, hvil-ke Sjælslidelser de maatte igennem den Nat. Medfangerne gjorde alt for at muntre dem op og gav dem af deres egne smaa Rationer af Føde og Cigaretter, hvad de havde. Klo 8 næste Morgen stillede de til Hængningen ude ved Galgerne, men da de havde staaet en Tid og ventet paa Døden, kom der Besked, at man ikke havde Tid i Dag, de skulde komme den næste Dag igen. De mødte saa den næste Dag, hvor de 25 blev hængt om Formiddagen og Resten om Eftermiddagen. Hængningen blev foretaget af Kapoer og Formænd. Hvilken Sjælsraahed.

Medens jeg var Blokældste, slap jeg for at faa en Endefuld. Der var kommet et Par Blokældste for sent til Appel, og nu skulde alle de andre, 20-25 Mand, ogsaa straffes. De fik hver 25 Slag paa Rumpen. Da alt dette stod paa, var jeg netop paa Skrivestuen for at

give Rapport, og saaledes slap jeg for at faa en Endefuld. Nazisterne brugte jo altid den kollektive Straf som Opdragelsesmiddel.

Vi levede godt sammen med Nordmændene, prægtige Mennesker. De regnedes for Lejrens Helte.

Og saa kom Bernadotte. De første Transporter kørte ud af Lejren. Jeg kunde godt være kommet med de første, men trak mig tilbage, idet der var syge Kammerater, som trængte haardere til at komme ud end jeg. Vi havde det godt nu, og af Kanontordenen kunde vi høre, at Englænderne nærmede sig. Den 20. April sagde jeg Farvel til Neuengamme, Klo 10 kørte vi ud af Lejren, og Klo 5 om Eftermiddagen var vi i Padborg, hvor jeg. (61) mødtes med min Kone og Datter. Min Trængselstid var forbi.

Som en Slags Efterskrift vil jeg lige nævne, at da Gestapo havde hentet mig og slæbt mig bort, fortsatte min Kone med at passe Forretningen. Hun passede imidlertid ikke alene Møllen og hvad dertil hører, men hun sørgede ogsaa for, at det ret store Lager af Vaaben og Ammunition ikke faldt i Tyskernes Hænder, men efterhaanden udleveredes til de rette Folk.

Niels Br. Nielsen, Aabenraa.

Landstormsmanden.

Der lød et Skrig -
Krig!

Nu alle Mand af Sted.

Nu er der Brand!

- Den Bonde rnaatte ogsaa med
som Landstormsmand,
saa haardt det sved.

Og Turen gik til fremmed Land,
der faldt saa mangel tapper Mand.
Ned, Krig er ikke Kærlighed, -
hans Haar blev graanet, ondt han Led.

Der LAA han da saa mangel Stund,
hans øje fandt slet ikke Blund.
Han tænkte paa de kære, der
nu gik saa stille deres Færd.

Hans Tanker gik saa mangel Stund
til Hjemmet ved den stille Lund.
Han ønsked bare, der var Fred -
han Længtes efter Kærlighed.

Det skete da, at der blev Fred,
 og hastigt vendte han sit Fjed
 mod Hjemmet ved den danske Strand
 - En Landstormsmand - saa tro var han.

N.L.

En Minekampdag i Flandern.

8629 23. 3. 16. Solen er ved at stige frem paa den østlige Horisont. Taagen, der ligger ud over Egnen, er ved at lette, mere og mere af Byen Dixmuidens sønderskudte Ruiner bliver synlige, efterhaanden som den røde Ildkugle i øst hæver sig op over J orden og med sine Straaler spreder Taagen, som til sidst kun som en let graa Masse svæver hen over Vandet i de mange Granathuller, der med Tiden er blevet til i Engdragene her foran Byen. Luf-ten er klar og krydret. Alting er endnu stille. Ja, saa stille, saa man næsten kunde fristes til at tro, at der ikke er Krig mere. - Højt over mit Hoved hører jeg en lille Lærke juble og trille i den friske Morgenluft. En svag Brise bringer Lyden ud til os inde fra Byen - Øksehug. - Man er derinde nok i Færd med at lave Brænde til Morgenkaffen. - Ak ja! - En Kop varm Kaffe var vel nok paa sin Plads nu. Vi er tre Mand, der er paa Vej tilbage fra Patuljetjene-sten derude foran Pigtraadsspærringen, hvor vi i den forløbne Nat har sneget os rundt, for om muligt at opsnappe fjendtlige Patuljer eller maaske selv at blive opsnappet. Vi har været heldige, og nu har vi passeret Pigtraaden og er gennem Udgravningen i den sønder-skudte Jernbanedæmning naaet ind bag Jordvolden, der fører ind til Byen, der ligger nogle faa Hundrede Meter længere bagude. Bag Jordvolden ligger der nogle lave halvt underjor-diske "Bunkers". Efter at have meldt vor Tilbagekomst hos vor Kompagnifører, begiver vi os hen til vort Kvarter i en af de andre "Bunkers". De fleste af Kammeraterne ligger og nyder Hvilen. Der er kun et Par af Kammeraterne, foruden den gode Feldwebel Wilhelm Larnprecht, der er vaagne. Medens vi søger at komme af med Klunset, sidder han og smaaskænder paa os. - "Hvad i al Verden har I bestilt, siden I nu først vender tilbage," siger han i en let bebrejdende Tone. - "Ja, hvad skal jeg snart sige til (63) det, Willem. Vi var naaet lidt langt over mod venstre og var naaet over i Nærheden af Slottet Woumen, hvor vi løb paa en Patulje fra „33'erne" (362). Vi holdt saa lidt Snak med dem, medens vi røg en Pibe Tobak. Desuden var Vejret smukt, og Taagen tæt og ... "Saa vidste jeg ikke mere. - "Ja, ja. Det er godt!" sagde Willem leende.

Jeg ser paa mit Ur. - Nej se! Klokken er allerede 7! Ja, saa maa Klaus Hansen snart væ-re her med Morgenkaffen. Altsaa kan det ikke blive til noget med at sove forinden, hvorfor jeg tænder min udgaade Pibe og kaster mig ned hos den flinke Korporal Hannes Schrøder, der nu ligger og gnider øjnene, idet han er vaagnet ved Samtalen, jeg førte med vor De-lingsfører.

Aa - ah! Hvad er Klokken, Knacker? siger han gabende, medens han strækker sig paa det haarde Leje. - Syv! - siger jeg, men ingen hører det - for i det samme lyder der et stærkt

Brag, der faar vor Hule til at gyng og ryste. Fortumlede triller vi rundt mellem hverandre. Heldigvis holdt Hytten. Lugen foran Indgangen er af Lufttrykket slynget op. En efter en kryber vi ud for at se, hvor stor Skade der er sket. Medens vi staar og betragter den forvoldte Skade, lyder den os velkendte Lyd -- "Klik", siger det. - Minekamp! Det piber og fløjter, og Minerne gaar bragende ned i vor første Stilling. Det lader til, at Englænderne derovre allerede har faaet deres Morgenkaffe. Vi er nysgerrige nok til at kigge over mod vor første Stilling, hvor Kammeraterne nu gør bedst i at søge i Dækning i deres Huler. - "Himmel og Hav" staar i et derovre.

Vi kan være glade, at vi kan ligge her i anden ... raaber Korporal Schrøder - videre kom han ikke. - Der lyder nogle Brag lige i Nærheden af vor Stilling, og vi faar os hurtigt anbragt i Dækning bag Jordvolden. - Man beskyder Stillingen her med Granater, hvis Stumper piber og hviner i Luften efter Bragene, der truer med at sprænge vore Trommehinder. Udstrakte ligger vi paa Jorden, der gynger under os efter hvert Nedsalg. Af og til kommer der en lille Pause i Beskydningen, saa letter (64) vi paa os og ser, om vi endnu alle er levende. Jo -- det lader da til. Du, Knacker, siger Wilhelm Schumann, der ligger lige foran mig, det er ikke blot Granater, men ogsaa Miner, de ... - mere hører jeg ikke for nye Hyl og Brag. Jeg stikker atter Næsen i Jorden og ønsker bare at kunne forsvinde ned i et Musehul. Efterhaanden bliver Tanke og Hjerne overtræt, og man næsten døser hen. Kun de værste Brag virker paa en.

I en Pause vaagner jeg. Det er Feldweblen, der kalder paa mig. - Halløj, du, Knacker! - Det er ham, Posten i Dæmningen. Ham har vi glemt. Se lige efter, om han er levende. Ellers faa ham med herud! siger han.

Naa, jeg letter paa mig, og som en Kat skynder jeg mig hen forbi de tomme "Bunkers". I Dæmningen ser det ikke godt ud, flere Granatnedslag har fundet Sted her. Gennemskæringen er næsten faldet sammen. Noget Tømmerværk er styrtet sammen foran Indgangen til Tunnellen i Jernbanedæmningen. Posten, en af de ny tilgaaede Rekrutter, er der ikke. Jeg raaber ind i Tunnellen: - Halløj, er du der?

- Ja, lyder det, men det er ikke inde fra det mørke Hul. Jeg rejser mig op og ser ham lige henne paa Jorden ved Siden af Kompagniførerens Hule, hvor han klogeligt har søgt Dækning. Da jeg kommer hen til ham, spørger jeg, om han fejler noget. Nej, jeg er bare saa bange, siger han med rystende Stemme. Han er helt grøn i Ansigtet, ser jeg nu. Aah, ja, Krig er forfærdelig. Ikke noget for saadanne grønne Dreng, som ham der. Kom, Kammerat, befaler jeg og faa ar ham bragt paa Benene igen. Skyndsomst bevæger vi os tilbage til Kammeraterne og kaster os ind mod den beskyttende Jordvold netop tidligt nok til at undgaa. at blive ramt af Granatstumperne, der svirrer rundt i Luften efter de eksploderende Miner og Granater, der i rigeligt Maal bliver os tildelt. Vore egne Batterier svarer nu ogsaa. Larmen forstærkes endnu yderligere. Kampen mellem det svære Vaaben gaar videre. Vi elendige Mennesker, Smaakryb, kan kun ligge og vente. (65) - Vente og haabe, at det hele snart maa være forbi. Efter en Stunds Forløb - jeg ved ikke hvor længe - gaar en stor Mine ned i vor Jordvold i ganske kort Afstand fra det Sted, hvor jeg ligger. Braget er vældigt. Alt omkring mig bliver mørkt. Jeg lukker øjnene i og tror, at det hele er forbi. Knap mærker jeg, af en sand Regn af Jord falder ned og næsten begraver mig. Lidt efter hører jeg gennem Larmen nogen skrike: "Hjælp mig! Aah, kom dog og hjælp!"

Jeg aabner øjnene, og gennem Røgen ser jeg, at en af mine bedste Kammerater er blevet begravet af de nedstyrtende Jordmasser. I en Fart er jeg paa Benene og sammen med flere af Kammeraterne iler jeg den nødstedte Kammerat til Hjælp.

Engelsk Kavalleri

Belgiske Grenaderer 1914

Skotte med Sækkepibe

Skotter kaster med Spyd

Ludvig Eggert ligger under Jordmasserne af den nu fuldstændigt jævnedes Jordvold. Hans Ansigt er det eneste, der er frit. Ludvig Eggerts Ansigt er fortrukket af Smerte, og vi bruger vore Spader, saa godt vi kan. Endelig har vi faaet ham fri og slæber ham i Dækning. En af de unge Rekrutter bliver under dette Arbejde ramt i Ryggen af en Granatstump. Han forbløder under Arbejdet med at forbinde ham.

Atter ligger vi stille. I min umiddelbare Nærhed hører jeg een stønne og græde. - Det er Ludvig Eggert. Atter gaar der en Tid. Pludselig hører Beskydningen op. Den er lagt hen paa Byen og Artilleristillingerne bagved. Granaterne roder svært op i den øde og sønderskudte Bys Gader og Huse. Det buldrer og brager derinde af Eksplosionerne, der faar de sørgelige Rester af Byens forhen saa smukke Huse til at styrte sammen. Et Minedepot rammes, og under et forfærdeligt Brag ryger det i Luften. Braget er saa voldsomt, at Luften ligefrem dirrer, og Jorden under os ryster, som var det Jordskælv. - Ekkoet fra Eksplosionen gjalder svagt tilbage fra de afstumpede og hullede Mure. -

Pludselig holder Beskydningen op! Gennem Stilheden hører jeg Willem sige: "Ha, - nu har "Tommy" nok (66) faaet nok for denne Gang. - Hans Rør er nok blevet for varme, saa han maa have dem afkølet lidt, før han kan begynde paa næste Akt."

Gudskelov blev det dog ikke til mere denne Gang. Vi aander lettet op og er snart paa Benene igen. Solen skinner atter, medens de sidste Røgskyer bortvejres af den friske Brise. Oppe under Himlen synger Lærkerne, og Blomsterne i Engen, som her er temmelig fremmelige, nikker og samler Nektar af Solens varme Straaler. Vi staar og ryster Støvet af vore Klæder, og sandelig er der een, der ler - det er Ludvig Eggert, der staar paa de bare Ben. Han er glad over, at han slap saa heldigt fra det denne Gang.

Den eneste, der ikke ler mere, er den unge Soldat. Her endte han sit unge Liv.

Niels H. Lustrup, 10. Komp. 7. Rgt. 361.

Verdammtes Sau-Preuss.

Det var i Efteraaret 1915 at jeg sammen med to andre Kammerater blev beordret til Henin Sietard for at deltage i et Kursus. Vi laa dengang i Stilling paa Vimy-Højen, og det blev derfor en hel Forandring for os at komme ud af Skyttegraven. Vi naaede Henin-Sietard hen mod Aften og var blevet tørstige efter Marchen. Ved Kirkepladsen opsøgte vi en Kantine, hvor en Plakat oplyste os om, at her kunde vi faa Øl, og det var jo just ikke nogen hverdags Nydelse for os, hvorfor vi gik indenfor. Næppe havde vi tre placeret os ved et Bord og faaet tre Øller serveret i Krus, førend en brøsig Underofficer kom farende hen til os, slog i Bordet og udbrød med hævet Røst: "Verdammtes Sau-Preuss, mag das ihr raus kommt, wollt al unser Bier trinken!" At det var hans alvorlige Mening, blev vi snart klare over, hvorfor vi forlod Kanten uden at nyde Øllet. Underofficeren, der var fuldstændig nøgtern, havde opdaget, at vi havde den sort-hvide Kokarde i Huen. Selv bar han sin Hue paa Sned og Kokarden var den blaa-hvide. Det blev altsaa baade første og sidste Gang, vi kom i en bayersk Kantine.

H. C. Henriksen, Sæd.

TOBAK.

(67)Tiden blev ofte lang for saarede og syge Soldater; læse hele Tiden var ikke til at holde ud, især, da de Bøger og Blade, vi fik, var skrevet paa Tysk, og Indholdet var afpasset af og for Tyskere. Flere Kammerater lavede Husflid, Billedrammer, Smykkeæsker og andre Smaating i Træ og Metal. Tiden skulde gaa med noget, og ikke alle gad hænge i Kortene fra Morgen til Aften. Piben var ogsaa en god Ven i Nøden, men den Gang som nu var det vanskeligt at faa noget at putte i den. Der tilstod os jo daglig en bestemt Ration, bestaaende af enten to Cigaretter eller en Cigar, og Piberygere kunde een Gang om Ugen faa en Pakke Tobak mod at give Afkald paa Cigarer eller Cigaretter. I husker sikkert alle den lille blaa Tobakspakke, hvorpaa der stod: "Fur Heer und Flotte". Onde Tunger føjede saa et "gut genug" til, for at betegne Tobakkens Kvalitet, den var nu ikke lige god altid, og Vittigheden "Fur Heer und Flotte gut genug" var vel anbragt. I husker ogsaa de forskellige Kælenavne til Cigarmærkerne, alt efter Smag og Indhold, f. E. „Im Wald und auf der Heide". Indholdet har vel nærmest været Bøgeblade og Lyng, eller "Marke Handgranate", en Haandgranat blev jo tændt og saa hurtigt som muligt smidt væk. Formentlig er det gaaet ligesaa med Cigarer af nævnte Mærke.

Selvom Tobakken altsaa var elendig, saa stod der dog altid en blaa-graa Sky over det Bord i Opholdsstuen i Rekreatiohshjemmet i Israelsdorf ved Lybæk, hvor jeg, efter at være saaret i Sommeslaget 1916, tilbragte Sommeren 1917, og hvor fire ældre Kammerater Dag ud og Dag ind sad og spillede Skat. De tre af Firkløveret vedkommer i Grunden ikke Historien, men da de i høj Grad vedkommer Kortspillet, maa jeg hellere præsentere dem. Den tykke, der sad bag Bordet, hed Meyer og var Vognmand i Hannover, den lange, der sad modsat, hed ogsaa Meyer, (68) men for at skelne mellem dem, kaldtes han altid Lausemeyer, det var jo det, at han altid holdt smaa graa Husdyr, Lus. "Jeg kan gøre, hvad jeg vil for at faa Krammet udryddet", sa' Lausemeyer, "er der bare en Lus i ti Miles Omkreds, saa skal den nok finde mig". Makkeren til højre var en Bonde fra Angel, og ham til venstre var Købmand og boede i Königsberg. Købmanden var en stor, svær Mand med Skæg cl la Napoleon III og en passioneret Piberyger. Piben sad altid i Munden paa ham, men naar Spillet var særligt spændende, fik den Lov at hvile et Øjeblik paa Bordet ved hans højre Haand. At "snakke Tobak" var hans store Interesse, og tidligt og silde fortalte han Medspillerne, eller hvem der gad høre det, om hans eminente Forstand paa Tobak. "Ganske ligegyldigt hvilken Tobak, jeg faar fat i, saa behøver jeg bare at tage tre-fire Sug paa Piben, saa kan jeg nøjagtigt sige, om det er oversøisk, altsaa Virginia, mexikansk, Havanna, Cuba eller sydamerikansk Tobak - altsaa hvis den er ren og ublandet - ja, jeg kan endog ved blandet Tobak sige, hvilke Sorter der er blandet".

"Umuligt", sa' en af Kammeraterne, "umuligt, - ganske umuligt".

Dermed var Spillet gaaende.

"Umuligt, siger du", raabte Købmanden. "Nej, du maa tro det, om du vil, eller lade være, men der er ikke den Tobak i hele Verden, jeg ikke kan lokalisere ganske nøjagtigt, ikke kun Verdensdelen, amerikansk, europæisk, tyrkisk Tobak, nej, ogsaa de afgrænsede Om-

raader i de forskellige Lande, hvert Omraade har sin ganske specielle Aroma - ganske speciel, men der skal altsaa en. Kender til for at afgøre det, en prima Fagmand".

"Hold nu Kæft med det forbistrede Sludder", sa' Lausemeyer, "og giv Kort, saa vi kan komme til at bestille noget".

Købmanden blandede Kort og gav. Spillet begyndte, og da det saa ud til at blive et særligt interessant Spil, blev Piben lagt ned paa Bordet, efter at Købmanden havde taget nogle alvorlige Sug til Slut.

(69) Det var fire drevne Spillere, og Spillet tog sin Tid, enhver Mulighed i Spillet blev gennemtænkt, inden Kortet blev kastet, og da endelig Lausemeyer triumferende bredte de tre sidste Kort paa Bordet, blev disse nøje gransket og drøftet, inden de tre andre smed Kortene og betalte.

Købmanden greb sin Pibe, strøg en Tændstik, prøvede med venstre Haands Langfinger, om Piben var tilpas stoppet, tændte og tog hurtigt tre-fire Sug af Piben og sendte nogle mægtige graa-gule Røgbølger op i Luften over Bordet.

"Du, Købmand", sagde en af Tilskuerne rævelistigt, "hvordan var det, du forklarede det med den oversøiske Tobak, bliver den blandet, eller hvordan fa ar man den specielle Smag, de forskellige Folk vil have".

- Ja, hm, bak, bak, bak, forsøgte Købmanden, men blev afbrudt af et nyt Spørgsmaal fra Tilskuerens Side. "Som nu den Tobak, du der ryger, hvad er det for noget, det maa jo være en god Tobak efter den Kvalm at dømme, som du frembringer. Er det oversøisk Tobak, eller hvad er det?"

"Ja, ser du, det er noget, min Kone netop har sendt mig, det er en Tobak, jeg har haft liggende i mange Aar, det er en Kanaster, ret finskaaren hollandsk Kanaster, fra Hollandsk Indien, noget i Lighed med - um - um.

Længere kom man ikke, saa afbrød Spørgeren ham ved at sige: "Sikke noget Sludder, du ved jo slet ikke, hvad du snakker om, prøv at kradse Piben ud, prøv det, saa faar du at se, hvad det er, du ryger med saa stort Velbehag".

Piben blev kradset ud - ja, det var i Sandhed en løjerlig Tobak.

De andre Kammerater fik øjnene paa Stilke, - hvad Pokker var det?

"Det er saamænd en gammel Sæk, du har røget paa, Kammerat Købmand, - du har ikke mindste Forstand paa Tobak, bare det er noget, der laver Røg, saa er du tilfreds, her har du Resten af Sækken. Du var saa optaget af (70) Spillet, at du ikke mærkede, at jeg tog din Pibe og stoppede den med Taver af en gammel Sæk, som jeg havde skrabet.

- Velbekomme".

En skraldende Latter fra alle Sider ombølgede den uheldige Købmand, men for Fremtiden var vi fri for at høre paa hans Pral.

Johs. Clausen.

"Unsre Katz hat Jungen -

Under Krigen laa jeg en Tid lang i Slesvig. En Dag fik samtlige Afdelinger, der var fordelt over Byen, Ordre til at stille i en stor Hotelsal for at paahøre et Lysbilledforedrag af en General, der vilde fortælle om de nationale Rigdomme i Verden.

Da alle Tropperne var samlet, kom Generalen med sin Stab og Foredraget begyndte. Billederne viste, hvor store Rigdomme Tyskland havde af Kul, Jern, Kali-Salte, Træ m.m. i Forhold til Frankrig, England og Rusland.

Da Foredraget var forbi, blev der af Generalens Adjutant udbragt et "Hoch Kaiser und Reich", og saa skulde vi synge "Wie ein stolzer Adler, schwingt sich aus das Lied", en Sang, der ikke var særlig kendt af "Mændene", thi da de første to Linjer var sunget, blev der fortsat med den mere kendte Sang, der gik paa samme Melodi, nemlig

"Unsre Katz hat Jungen,
sieben an der Zahl,
vier davon sind Hunde,
das ist ein Skandal.
Und der Kater spricht,
die ernähr ich nicht, -
Und der Kater spricht,
die ernähr ich nicht.

Sangen blev ført igennem med særlig Kraft og med alle de Tremulanter og Variationer, der nu er egen for denne Sang.

Generalen studsede, - saa sig forundret om - tog saa den fornuftiges Parti., - - smilte, ry-stede paa Hovedet og gik.

A. Clausen, Sønderborg.

Oplevelser fra Østprøjsen.

August-September 1914.

(71) Den 31. Juli 1914, Dagen før Mobiliseringen, rykkede vi, 1. Batl. Inf.-Reg. 176, ud af vor Kaserne, der bar det klingende Navn "Wilhelmkaserne", i Thorn. Det havde vi gjort saa tit i de to Aar; men denne Gang var det for at drage i Krig, og der var selvfølgelig en egen Alvor over denne Udrykning. Med Regimentsmusikken foran gik det igennem Thorns Gader, hvor Byens Piger kappedes om at overdænge den lange graa Kolonne med Blomster og venlige Tilraab. Det var for Resten noget helt nyt, for saadan til dagligdags undte Pigerne os ikke et Blik, endsige et Smil eller en Blomst; vi var kun vant til at modtage snerrende Svar eller endog en Spytklat, naar en og anden fandt paa at tilraabe en malenka dziewcsyn-

ka. Jeg var saa heldig at komme til at køre med Feltkøkkenet, ved hvilket jeg var uddannet, og paa Vej gennem Byen fik jeg en stor Buket klasket lige i Favnen.

Denne Idyl varede kun kort, for før vi naaede vort Bestemmelsessted, Gollub, en By ved den tysk-russiske Grænse, 6 Mil nordøst for Thorn, laa der allerede adskillige i Vejgrøften. - Der marcheredes jo med hele Krigsudrustningen paa Ryggen og Geværet over Skulderen; og havde en ladet sig dumpe ned i Grøften med hele Bohavet, var det ikke givet, at han stod op igen lige med det samme, om ogsaa en Officer pegede paa ham med sin Pistol.

Vi naaede Gollub om Morgenen den 1. August, hvor vi blev indkvarteret paa Banegaarden.

Om Søndagen foretog vi en Udflugt over Grænsen igennem den russiske By Dobrschin. Her blev der lavet lidt Forsvarsværk, hvori vi forblev Natten over, men Mandag Morgen gik vi tilbage igen til vort gamle Kvarter i Gollub. Derefter var vi nogle Dage i Lautenburg og (72) siden i Gosslarshausen. Tiden gik med lidt Eksercits og Feltvagt; vi havde det helt godt og tænkte ikke meget paa, hvordan det siden skulde gaa. Endnu mærkede vi ikke til Krig, udover at en Kavalleri-Patrouille en enkelt Gang kom tilbage med et Par Kosakheste, som de havde erobret paa deres Patrouilleridt hinsides Grænsen. Ellers stod der i Byen paa alle Gader Vagter med opplantet Bajonet, ligesom alle Veje var spærrede ved Barrikader.

Pludselig forlod vi Gosslarshausen, og efter at have passeret Kanernik og Neumark blev vi i Bischofswerder læstet paa Tog og kom nu til Insterburg. Vi kørte over Dt.-Eylau, Osterode og Allenstein og blev overalt. hilst af en krigsbegeistret Folkemængde.

Russerne var med Vilnaarmeen (Gnrl. Rennenkampff) brudt ind over den østpreussiske Grænse mod Insterburg, og deres foreløbige Maal var Danzig. Vi stødte sammen ved Gumbinnen, hvor vi den 20. August fik vor Ilddaab.

Aftenen før fik vort Kompagni Post. Til mig var der intet, og jeg har vist, grundet herpaa, set lidt modfalden ud, for min Hauptmann lagde Haanden paa min Skulder og trøstede mig næsten kammeratligt med, at det kom nok næste Gang. Dagen efter faldt vor Hauptmann (Bodemann). Endnu før Kompagniet havde formeret Skyttekæde, modtog det de første Artillerisalver, og efter Kammeraternes Udsagn tændte vor Hauptmann sig en Cigar og opmuntrede sine Folk med at sige, at det var Sandbomber, der kom. Et Øjeblik efter faldt han, ramt af et Shrapnelskud, og Kompagniet var lidt efter uden Officer, idet den ene Løjtnant faldt, og den anden blev saaret. - Naar man nu, selv saa mange Aar efter, tænker paa Gumbinnen, er det med Sorg i Hu, fordi de fleste af ens bedste Kammerater fra de to Aar i Kasernen fandt Døden den Dag. Vort Komp. blev paa denne ene Dag halveret fra 250 Mand ned til 130 Mand, og det varede tilmed et Par Dage, før disse blev samlet.

Den Taktik, der her blev brugt, var som til den (72) fredeligste Manøvre; det gik fremad i "Sprung auf, marsch, marsch", indtil Russernes Stilling var naaet, men efterhaanden, som der under en saa idiotisk Maade at arbejde sig frem paa tyndedes ud i Rækkerne og blandt Førerne, var der tilsidst blevet raabt: "Rette sich, wer kann!" - Intet Under, at dette endte saa beklageligt for Tyskerne. Overkommandanten over dette Foretagende, Arme-Chefen, von Prittwitz und Gaffron, blev efter denne uheldige Begyndelse afskediget og blev erstattet med Hindenburg, der med Iltog sendtes fra Vest- til Østfroriten. Efter Sigende skal han undervejs paa Jernbanen have udarbejdet Planen om Slaget ved de massuriske Søer, hvilket nu blev vor næste Akt, idet vi vendte 1. russiske Arme (Vilnaarmeen) Ryggen og i Ilmarch sendtes sydpaa for at møde 2. russ. Arme (Narevarmeen).

De følgende Dage bød paa lange Marchture paa indtil 50 km. Streng Dage for Infanteriet. Langs Vejene laa ogsaa mange udmattede Soldater, som ikke kunde længere. Bønder

blev beordret til at køre med disse Folk Lange Karavaner af Høstvogne, læsset med udmattede Soldater eller med Tornystre, fulgte med i flere Dage, og Bønderne kom saaledes langt bort fra deres Hjem.

Vi vandrede mod Syd for at deltage i det historiske Slag ved Ortelsburg og Tannenberg fra 26.-30. August. I dette berømmelige Slag deltog de tre Linie-Korps I, XX og XVII, som var hjemmehørende i øst- og Vestpreussen. desuden et Reservekorps og et Landeværnskorps. Disse Korps opererede under Fællesbetegnelsen 8. Arme. Vi (det XVII.) var paa venstre Fløj og skulde trænge den russiske Narrevarme fra Nord og tilsidst spærre dens Tilbagegang mod Nord og øst. Vor Modstander var 1. russ. Arme-Korps, som stod i Egnen ved Ortelsburg og Passenheim.

Den 27. August kom vi til Bischofsburg og havde nu fra Gumbinnen tilbagelagt ca. 150 km. Her i Bischofsburg mødte vi Krigens Ødelæggelse i Form af afbrændte Huse og plyndrede Butikker. - Men det blev snart værre.

(74) Om Eftermiddagen samme Dag fortsatte vi mod Byen Mensguth, som ligger midtvejs mellem Bischofsburg og Ortelsburg. Frivillige uden Tornyster blev sendt forud i Il-march for at overrumple de russiske Forposter. Disse Frivillige fik Benævnelsen "Fliegende Kolonnen", og flere af mine Kammerater var med der. Da vi om Aftenen kom ind i Mensguth, stod der flere Kosakheste, og der er ingen Tvivl om, at Russerne er blevet overrasket. - Dagen før havde den russiske General Shilinski, Generalinspektøren i Warszawa Militærdistrikt, haft sit Kvarter her.

Nu fik vi Kvarter i denne By for Natten, men vi havde knap faaet os lagt til Rette i Halmen, før Skuddene knaldede imod Husene. Alle blev i en Fart alarmeret ud, og her under sluttede vor faldne Hauptmanns Tjener og jeg os til med Gevær i Haand; men vi blev raabt tilbage for at spænde for Vognene. Vi slukkede vort Stearinlys, da Kuglerne hamrede imod Huset, og fik i en Fart Hestene forspændt. Vilde Raab og Brøl fyldte denne skønne Sommeraften med Rædsel. Kompagnierne jog i Storm ud af Byen, men snart blev en frygtelig Fejltagelse opdaget; en uheldig Post ude i Forpostkæden, der maaske i Angst havde affyret et Skud, alarmerede alle de indkvarterede Tropper, som begyndte at fyre paa Forposterne. Det varede kun nogle faa Minutter, før der blev blæst Signal, og alt blev roligt; men det havde kostet flere saarede, og da vi om Morgenens traadte an, blev der baaret tre døde forbi Kompagniets Front, medens vi stod ret. Det var de første faldne, jeg saa.

Vi satte os i March mod Ortelsburg. Om Aftenen kom vi i Kvarter med vore Heste paa et Gods, mens vore Kammerater, Infanteriet, laa ude om Natten.

Den 29. kæmpedes der foran Ortelsburg. Vi holdt med Feltkøkkener og Patronvogne et Par Kilometer uden for Ortelsburg, da en af mine Kammerater sejrsmæssigt kom hen til mig og stak mig en Pistol til Opbevaring, som han havde erobret fra en Kosak. Han var sammen med 8 Mand sendt ud paa en Patrulje og fandt ikke tilbage igen. En (75) Kav.-Patrulje havde da fortalt dem, at der var tyske Tropper i Byen, hvorefter de satte Kursen ind i Byen; men til deres Forfærdelse blev de beskudt fra det første Gadehjørne. Deres Manøvre endte med, at de tog nogle Kosakker til Fange, hvorefter de igen lykkeligt kom ud af Byen og tilbage.

Ud paa Aftenen blev Byen taget, og vi kørte ind i Byen, hvor der paa flere Steder var Brande, paasat af Kosakkerne. Det første Flammehav, vi kom forbi, stammede fra et stort Ølbryggeri, som gik op i Luer. Om Russerne først havde drukket Øllet, ved jeg ikke. Vi kom i Kvarter inde i Byen, og jeg sov den Nat sammen med en Kammerat i den øverste Etage i et stort Hus. I dette Hus var den eneste Beboer en Dreng. Faderen havde Russerne

taget med. I Huset saa det sørgeligt ud: Møblerne var knust, delvis kastet ned paa Gaden. Ud paa Natten var der Skyderi uden for Byen, men vi sov dog en Del- i en Seng uden Sengetøj.

Næste Morgen, efter at vi var kommet ned paa Gaden, begyndte Kuglerne at pibe; Russerne laa lige uden for Byen, og i Løbet af nogle faa Minutter begyndte de tyske Geværer at lyne ud fra alle de øverste Vinduer i Husene. Men snart begyndte det russiske Artilleri at bombardere Byen, og dermed blev den 30. August en uforglemmelig Dag. Granaterne kom først enkeltvis, men efterhaanden var der en uafbrudt Hylen og Susen. Under denne Beskydning, der varede fra om Morgenen til over Middag, og hvorunder Ortelsburg blev lagt i Ruiner, var jeg hele Tiden inde i Byen. Og midt under denne forfærdelige Uhygge blev jeg beordret til at køre gennem Byen med Patronvognen for at forsyne det foran liggende Infanteri med Patroner. Jeg havde byttet og var kommet til at køre med Patronvognen. I fuldt Firspring jog jeg gennem Gaderne, hvor det ene Hus efter det andet sank i Grus. Ild og Røg og Støv var Omgivelserne, Træer og Sten slyngedes i Luften, glødende Granatsplinter hvædsede forbi mine Øren, og de dumpe Drøn fra Eksplosionerne overdøvede alt. Jeg kom dog uden en Skramme ud i Udkanten af Byen, hvor Patronerne blev afhentede. Men nu kom en Løjtnant (76) farende, sprang op paa Patronvognen, og i rasende Fart gik det nu tilbage igen; han skulde ind i Byen med en Melding til Div.-Staben, del opholdt sig der. Der blev skudt fra Vinduerne paa vore egne Tropper, hed det sig. Vinduerne blev nu rensset, og et Par Kompagnier blev sendt frem.

Jeg kom efterhaanden tilbage til min gamle Plads, og saavel jeg som Hestene blev atter beroliget; for ærlig talt, der var kommet lidt Uligevægtighed i Nervesystemet. Dog slog en enkelt Granat ogsaa ned her i Byens Udkant. Saniteterne kom bærende med saarede og forsvandt ned i Kældre, hvor Røde Kors-Flaget vajede udenfor. En Del ældre, civile Folk løb langs Gaderne og vidste ikke, hvor de skulde gemme sig. Endskønt vi Gang paa Gang viste dem ned i Kældrene, kom de stadigvæk op igen. En gammel Kone gav mig en Skjorte og et Par Strømper, og her midt paa Gaden, omgivet af Krigens hele Uhygge, skiftede jeg Skjorte.

Ved Middagstid begyndte vore svære Kanoner at udspy deres tykke "Brummere". Indtil da havde vi været uden Artilleri. Den ene Salve efter den anden kom hylende hen over Byen, og det varede ikke længe, før det russiske Artilleri var bragt til Tavshed. Der blev nu mere roligt i Byen, men over Byen hylede de tyske Granater ustandseligt.

Ortelsburg blev den Dag tilintetgjort. Men ogsaa Narevarmeens Skæbne blev den Dag afgjort. Den trængtes fra Vest og Nord ind i et Terræn med Skove, Søer, Sumper og Moser, og meget af dens Artilleri blev stikkende. 90,000 Mand kom usaaret i Fangenskab. Armeens Over-general, General Samssonoff, og hans Stabschef, General Pestitch faldt ved Ortelsburg. Chefen for et Arme-Korps, General Martos, blev taget til Fange, da han forsøgte at undslippe i sit Automobil.

Om Slaget ved Tannenberg har jeg engang læst følgende Replik, som: i særlig Grad har Adresse til vort Arme-Korps: "Som en Omstændighed, der væsentlig bidrog til, at den tyske Angrebsplan lykkedes saa godt ved (77) Tannenberg, maa det betegnes, at Narevarmeens højre Flankestyrke, 1. Armekorps ved Ortelsburg, blev slaaet. Havde dette Korps været i Stand til at holde Stillingen, eller havde Russerne været stærkere paa denne Fløj eller havde kunnet forstærke den, saa at de maaske endog havde kunnet kaste XVII tyske Armekorps tilbage, vilde der, selv efter et uheldigt Slag, i hvilket Tabene næppe var blevet saa store

som nu, kunne være opnaaet et Samarbejde med General Rennenkampff og Tyskerne vilde da være standset eller tvunget tilbage mod Weichselen".

Nu kunde den tyske Overgeneral, efter at have saa godt som tilintetgjort sin ene Modstander, med Sindsro og med samme Kraft sætte næsten hele sin Styrke ind paa at kaste sig over den anden. Mod Resterne af Narev-armeen efterlodes kun et Landeværnskorps.

At den mod Nord staaende russiske Arme ikke kom Narevarmeen til Hjælp, skyldtes vist særlig den Omstændighed, at den fik Vanskeligheder med Hensyn til Tilførslerne. Tyskerne havde ødelagt, delvis bortført Jernbanemateriellet, og det hævnede sig nu, at de russiske Jernbaner har en større Sporvidde end de tyske. De russiske Vogne kunde ikke bruges paa tysk Grund, før man havde faaet de tyske Baner omlagte, og det blev der ingen Tid til. Alle Transporter til Armeen var derfor henvist til Landevejene.

Henimod Aften kom vi ud i Jægerkasernen paa den anden Side Byen. Her havde Russerne lige forladt deres Stilling, men sad igen fast lidt længere ude. Vort Artilleri kørte nu i Stilling paa denne Side af Byen og skaffede Luft. Om Aftenen og Natten kæmpedes der blodigt, og Russerne trængtes længere tilbage. Vi blev liggende med vore Heste i Jægerkasernens Eksercerhus. Her i Jægerkasernen havde Russerne selvfølgelig huseret baade forneden og foroven og efterladt sig baade større og mindre "Skandaler"; de havde saaledes prikket øjnene ud paa vor øverste Krigsherres Billede.

Næste Formiddag kom vi igen tilbage til Byen og kom i Kvarter i Udkanten, hvor der var nogle ubeskadigede (78) Huse. Vi fik en tiltrængt Hvile og blev her til den 4. Sept. Endskønt vi havde Paalæg om ikke at forlade vort Kvarter, snuste vi dog rundt i Byen for om muligt at finde noget godt i Kældrene; farligt var det imidlertid, idet det af og til hændte, at en Mur klaskede sammen. Men vi var jo efterhaanden vant til at færdes, hvor der var Fare. Den største Oplevelse her var dog at se alt det Krigsbytte, som kom igennem paa Vej til Tyskland. Saaledes stod jeg en Dag og betragtede en stor Fangetransport, som ikke syntes at faa Ende; i et Par Timer blev det ved at strømme forbi, og det er det største Menne-ske-Mylder, jeg nogen Sinde har set. Fangevogterne havde for Resten deres Besvær med at holde civile Folk borte fra Kolonnen. Den 4. Sept. om Morgen forlod vi Ortelsburg, for atter at gaa mod Nord - imod Løtzen, og derfra begyndte den 9. Sept. vor sidste Akt i Østpreussen.

Jeg tilbragte samme Dags Aften i Kvarter i det "traurige" Mensguth, saaledes som vi efter den triste Fejltagelse for nylig altid siden kaldte denne By. Næste Dag gik det videre over et Par større Byer, Sensburg og Rhein. - Vi skulde for anden Gang kæmpe imod 1 russ. Arme (Vilna-armeen). En Nat prøvede vi at ligge i Bivuak, og i Byen Bagenowen-wolka, hvor vi laa i Kvarter Natten mellem 6. og 7. Sept., fik vi Udfyldningmandskab, og vort Kompagni blev atter, første Gang siden Gumbinnen, fuldtalligt som et krigsstærkt Kompagni.

Den 8. Sept. om Formiddagen kom vi til Lotzen Uden om Byen var der opstillet Skin-Batterier, men Russerne kom vist ikke Byen saa nær, saa disse markerede Stillinger fik Betydning. En Æresport med følgende Overskrift: "Herzliches Willkommen dem siegreichen Heere", var rejst ved Indgangen til Byen. Nogle faa Kilometer paa den anden Side Byen laa Fjenden i stærke Stillinger. Det gik langsomt med at komme frem, og først heni-mod Aften var vi i Berøring med Fjenden, og samtidig fik vort Artilleri Ram paa de fjendtlige Stillinger. Der blev efterhaanden, da det blev mørkt, Ro over Infanteriet, men Artilleriet arbejdede hele Natten. Vi holdt med Hestene forspændt paa (79) en Vej hele Natten. Paa

hver Side af Vejen stod der Batterier i Stilling, og de slyngede den ene Salve ud efter den anden, men trods Larmen fik jeg dog et Par Timers Søvn i Vej grøften.

Den 9. Sept. var der en saa forrygende Artilleri-Duel, som vi endnu ikke havde set det. Straks om Morgen blev vi beordret frem med Patronvognene, i en Skov blev vi overfaldet af Artilleri-Ild. Atter tilbage. Det at køre frem og tilbage var mindre behageligt, idet Støvskyer fra den lange Vognrække forraadte os, og af og til kom der en Hilsen fra det russiske Artilleri i umiddelbar Nærhed. Vort Kompagni laa i Stilling bag Banedæmningen til venstre for Banegaarden Kruglanken, og vi havnede med Patronvognene tæt bagved i en Dalsænkning, hvor vi dog var sikret imod Geværkugler, derimod ikke imod Artilleriets Ild. Rundt om os slyngedes store Jordmasser i Vejret, naar Granaterne slog ned, og oven over os vrimlede det af smaa Røgskyer, hvor Shrapnel-Skuddene eksploderede, og hvorfra de smaa Shrapnel-Kugler dryssede ned over os.

Der var store Tab paa begge Sider; en Fyrreskov til venstre for os, hvor der laa mange døde, vidnede derom. Hist og her laa blodigt Undertøj, hvor de saarede var blevet forbundet, men disse blev dog efterhaanden bragt tilbage i Sikkerhed. Banegaarden Kruglanken var skudt i Brand, senere krøb nogle af Kammeraterne derhen, for om muligt i en Kælder at finde noget til den tomme Mave; men i Stedet for fandt de tre Russere, som de bragte med tilbage. De blev dygtigt udfrittede, men vi forstod kun saa lidt.

Henimod Aften formaaede vort Artilleri at drive Russerne ud af Stillingen. De blev straks forfulgt, og ved Mørkets Frembrud var vi i en brændende Landsby, som lige var forladt af Fjenden. Der var her meget stærkt udbyggede Stillinger, men vort Artilleri havde fundet dem til Gavns og sparet Infanteriet for Angreb. Her, til alle Sider omgivet af Ild og sammenstyrtede Huse, fik vi nu Mad fra Feltkøkkenet. Derefter kunde vi lægge os til Ro (80) paa den anden Side Byen, hvor en stor Kornstak blev splittet til at ligge i. Vi havde nu ligget ude flere Nætter i Træk med Hestene staaende foran Vognene.

Næste Dag blev Forfølgelsen fortsat, og overalt laa store Mængder af Krigsbytte. Russerne flygtede i vild Panik, og Dag og Nat fulgte vi efter. Den 12. Sept. var Forfølgelsen saa desperat, saa vi fik Ild fra vort eget Artilleri; vi trak os skyndsomst tilbage, tog den graa Hætte af Hjælmene og spredte os. Samme Dags Eftermiddag, mens vi i al Tryghed marcherede paa en Landevej, blev vi pludselig beskudt af russisk Artilleri. Granater eksploderede rundt om os, og der blev selvfølgelig stor Forvirring, og mange blev saaret, deriblandt vor Batl.-Adjutant, Løjtnant Erdmann, som allerede var kommet igen efter at have været let saaret ved Gumbinnen. Patronvognen fra 2. Komp., der kørte foran mig, fik et Hjul skudt i Stykker, og Kusken slyngedes af Vognen uden dog at blive saaret. En Kammerat blev saa desperat, at han i Forvirringen begyndte at skyde paa en Flok fangne Russere, som førtes bagefter Bataillon. Der blev nu sendt Kav.- Patrouille frem, og snart gik det løs igen.

Næste Dag indbragtes Krigsbytte og atter Krigsbytte, Geværer, Bagagevogne og Kanoner, som mange Steder delvis var skudt i Stykker. Døde Heste laa rundtom. Humøret steg særlig et Par Grader, naar vi kom forbi en Kanon af svært Kaliber. Store Flokke forjagede Russere overgav sig og blev ført tilbage som Fanger.

Søndag den 13. Sept. henimod Aften kom vi i Kvarter paa en Gaard, som laa 1 Km. nær Grænsen, og hvorfra Russerne havde taget to Sønner med. De kom dog hen paa Natten tilbage, derimod ikke to Heste, som de ogsaa havde taget med. Dem erstattede vi med et Par Kosakheste, af hvilke vi havde mange. Jeg maatte ligge ude paa Grund af Pladsmangel. Med Hestene staaende foran Vognen laa jeg under denne i lidt Halm. Ved Siden af stod en russisk Kanon af svært Kaliber, og en saaret Artillerist laa ved Kanonen, indsvøbt i et Par

Parti fra Yser-Kanalen

Belgisk Landskab

Engelsk Patrouille

Engelske Telefonister

Dækkener. Staklen laa og klagede sig hele Natten, og da vi om Morgenens drog (81) videre, fik vi ham placeret paa min Vogn, og jeg afleverede ham et Par Dage efter til et Feltlazaret.

Den 14. September om Morgenens stod vi saa ved Grænsen ved en Aa, som Pionererne havde slaaet Bro over om Natten. Det var ved Platen, en lille Landsby nordøst for Goldap. De tre Kompagnier af vor Batl. gik straks over. 4. Kompagni blev foreløbig staaende som Brovagt; og mens vi stod her, strømmede Tropperne uafbrudt over den primitive Bro, og efter dem kom lange Rækker af Bagagevogne, til sidst Divisions-Bagagen, en Vognrække, der strakte sig i en Længde af ca. 3 km. Det var det sidste, og Kl. 4 fulgte vi efter.

Hemming Skov, Københoved.

Blind.

Han gik bag Ploven, han var blind,
ved Hestens Mule gik hans Mor;
hun var som før hans Pegepind.

"Et Ryk endnu! til Højre sving!
- det Markskjæl naaede vi med Held;
nu gør, vi alle tre omkring".

Saa gik det Fure op og ned
til Agrens sidste Fæld var vendt,
og alle drev af Slidets Sved.

Da var det som hans øjne lo
i barnlig Fryd mod Solens Glød,
skønt gennemskudte - begge to.

Men her var godt; for her var Mor,
og her var Fred for Kugleregner,
og Ploven gik i Slesvigs Jord.

Hansigne Lorenzen.

Fortæl Kammerat - -

*Følgende Beretninger er samlet af Kammerat
Niels A. Lustrup, Øster Aabølling.*

Mathias Ebsen, Lundsmark.

(82) Ved Krigens Udbrud i Aaret 1914 fik jeg straks Indkaldelsesordre og maatte som Landstormsmand give Møde sammen med mange andre her fra Landsdelen. Vi kom til Slesvig, hvor Landstorms Batl. XXXI blev sammenstillet. Efter at have modtaget en Kasket og en gammel Skyder med tilhørende Bajonet, afgik vi til Fronten - ved Kongeaaen. Vi gjorde Vagttjeneste den første Tid, og da de fleste af os var hjemmehørende her, kunde vi jo af og til være hjemme og led saaledes ingen Nød. Efter et Par Maaneders Driveri var det forbi med Herligheden. - Vi var nok for danske. En skønne Dag sad vi i Toget, der kørte til Mecklenborg med os. Saa laa vi her det meste af Vinteren og forrettede Vagttjeneste. En Dag blev Bataillonens fire Kompagnier samlede. Vi kom i Toget og Turen gik denne Gang til Hamborg. Jeg husker ikke hvor længe vi laa her, men en skønne Dag saa vi os ikklædte feltgraa Uniformer. Det halvt-civile Liv var nu forbi. Vi marcherede til Banegaarden og kom i Toget igen. Saa kørte vi østpaa og havnede i Galizien og kom nu til at gøre Tjeneste bag Fronten.

Det var først paa Sommeren i 1915. Vi laa i Kvarter i en By ved Stryj Floden. Tyskerne drev Russerne tilbage, og vi fik Ordre til at følge efter.

Det var rigtig smukt Sommervejr. Bataillon marcherede hele Natten igennem. Først næste Dags Morgen ved Syvtiden gjorde vi Holdt ved Udkanten af en lille By. Vi lejrede os i Græsset i Læ af nogle Haver. Da alt var roligt forude, faldt vi snart i Søvn. Klokken 10 (83) blev jeg vækket og skulde paa Vagt i de næste to Timer. Der skulde patruilleres omkring en smal Rugmark, som strakte sig op mod det foran Byen liggende Højdedrag. Ordren lød paa ikke at fjerne sig to Skridt fra den afstukne Rute, uden at man begreb hvorfor, men saadan var det.

Jeg gik langsomt op og ned, bag mig var alt roligt, Byen var øde og tom. Kun Fuglene sang og fløjtede i det sommerlige Vejr. Jeg var naaet op til den anden Ende af Rugmarken og var ikke ret langt fra Bakkekammens Top. Jeg kunde ikke styre min Nysgerrighed og sneg mig op paa Bakkekammen. Herfra havde jeg en god Udsigt over det bagved liggende Terræn, der faldt jævnt nedad og var afgrænset af nogle store Skove i Baggrunden. Det første jeg saa, var en Skyttegravsstilling paa Bakkens Top. Jeg krøb ned i Graven og betragtede nøjere den foran liggende Egn. Her laa udstrakte Marker med enkelte spredte Huse og Gaarde med Haver og Træer ved, og Vejen med Telefonpæle ved Siden løb ud som en smal Streg og gik saa ud, som endte den i de store Skove der langt bagude. Fra min Plads kunde jeg tydeligt høre Kamptummelen i det fjerne. Geværild knitrede og Granaterne bragede ogsaa ind imellem. Jeg stod og saa mig om. Paa en i Nærheden liggende Høj saa jeg noget, som jeg i Førstningen antog for at være en Pæl, men ved nærmere Eftersyn viste det sig at være vor Fører - Oberstløjtnanten, der holdt der paa sin Hest. - Aa, den er nok gal, tænkte jeg. Saa er det nok bedst, jeg forsvinder herfra, og jeg vilde netop stige op af Graven, da der lød et Knald forude. Jeg saa, at en Granat var slaet ned omkring en 300 Meter borte. Lidt efter fulgte endnu to-tre, men de var mig betydeligt nærmere. Skyndsomst for-

svandt jeg fra det udsatte Sted og sneg mig tilbage. Jeg var lige naaet ned til Rugmarken og havde genoptaget min ensomme Vandring, da jeg nede fra den anden Ende af Marken saa en Mand, der voldsomt svang med Armene og raabte noget. - Det var vist mig, det gjaldt.

Pokker osse, tænkte jeg. - Mon den Gamle alligevel (84) skulde have set mig? - Jeg fortsatte rolig min Vandring - ganske uskyldigt, som om jeg havde gaaet her hele Tiden. - Ske, hvad der vilde.

Kammeraten dernede var nu kommet nærmere. - "Mensch! Mensch! - Abrücken - abrückén!" skreg han. - Hva-a? Hvad er der i Vejen? spurgte jeg.

- Vi skal af Sted. - Hurtigt. - Russerne er ved at bryde igennem - kom, kom! sagde han og vendte omkring. Naa, ja, det var jo noget helt andet, og jeg behøver ikke at sige, at jeg fik travlt med at komme tilbage til Kammeraterne, der allerede var færdige til Afmarch. Underofficeren skyndte paa. I kunde da for Pokker ogsaa have pakket mit Tornyster, indvendte jeg, samlede mine Sager sammen og smed dem ned i Tornysteret, som jeg derefter slængte paa Nakken, og saa marcherede vi af Sted. Ikke et Øjeblik for tidligt var det. - Bag os bragede allerede de fremtrængende Russeres Granater.

Vi benede af Sted det bedste vi kunde. Da vi havde gaaet i to-tre Timer, kom der en Ordonnansofficer ridende, han spurgte i Forbifarten vor Oberstløjtnant, hvor vi vilde hen.

- Ja, vi vil da foreløbig tilbage til Stryj, sagde denne.

- Børn, Børn - kan I ikke. - Russerne har allerede afskaaret jer Vejen! Saa forsvandt han.

- Saa skulde da - havde jeg nær sagt - den var værre. - - Vi fortsatte dog et Stykke Tid endnu i samme Retning, men da vi mødte en Infanteri-Kolonne, der var undervejs til Undsætning for de tilbagevendende Kammerater, slog vi ind paa en Skovvej, der førte os i en anden Retning.

Saa gik vi da videre og søgte at undgaa de mange Træstubbe, der af og til fik en og anden af os til at gaa paa Næsen; værst blev det, da et Feltbatteri kom jagende bagfra og ubarmhjertigt drev os bort fra Vejen. Artilleristerne havde travlt. - Vilde de redde sig i Sikkerhed?

Vi morede os, naar vi i Forbifarten saa, hvorledes de arme Fyre slyngedes i Vejret, hver Gang Kanonerne (85) Hjul ramte en eller anden af de mange Træstubbe. - Hej, hopla! Den sidste Kanon rasede forbi og - forsvandt i Skoven. Omkring en Times Tid efter naaede vi dog atter Batteriet. - Den ene af Kanonerne var blevet stikkende i den bløde Skovbund. Man havde forsøgt at tage Kanonen op med at sætte dobbelt Bæspænding for; men - nej! - Kanonen blev siddende, hvor den sad. Allerede paa Afstand kunde vi høre Officerer og Mandskab højlydt bande over det forbistrede Uheld.

Da vi naaede hen til Batteriet, blev der gjort Holdt. Vi fik Befaling til med vore Økser og Brigadenøgler at hugge Kvas og Grene af Træerne, og af dette Materiale blev der lavet en Vej ud til Kanonen. Hestene blev atter spændt for, og nu maatte den genstridige Kanon med. Batteriet kørte videre, og vi fulgte bagefter.

Den Skræk, vi havde faaet jaget i Livet, var efterhaanden forsvundet. Her var jo ogsaa al Ting rolig, og af Russere var der intet at høre eller se. Saa hvorfor være bange. Om Aftenen ved 10-Tiden naaede vi en Lysning i Skoven. Der blev gjort Hvil. Trætte, som vi var, kastede vi os ned og faldt i Søvn.

To Timer senere kom vi atter paa Benene, og saa marcherede vi videre i Sommernattens Tusmørke. Vi gik og gik. Jeg tænkte, at vi snart var naaet tilbage til Tysklands Grænser igen. Nej, der var nok langt endnu. Mine Kammerater begyndte efterhaanden at blive

utaalmodige over den evindelige Marcheren. Sulten begyndte ogsaa at plage. Mad havde vi ikke faaet de sidste tre Døgn.

Ja - ja, sagde vor Feldwebelløjtnant Jöhnk, - vi maa se at holde ud, - vi kommer nu snart til en stor Vej, saa skal I se, saa gaar det straks bedre.

Den Vej kom nu ikke saa snart. Vi marcherede den hele Nat, før vi ud paa Morgenstunden endelig naaede den omtalte Vej. Vi fulgte nu denne Vej et Stykke og naaede ud af den endeløse Skov. Lidt efter naaede vi til en lille By, der viste sig at være totalt overfyldt af Artilleri, som var samlet sammen fra hele Frontafsnittet. Artilleristerne havde allerede spist - hvor kedeligt! Dog (86) henvendte vor Oberstløjtnant sig til de forskellige Køkkener, for om muligt at opspore eventuelle Levninger. Disse kolde Rester blev samlet sammen, og vi faldt over dem som glubende Ulve. Her i denne By blev vi liggende i et Par Dage. Mit Kompagni havde taget Byens Sprøjtehus i Besiddelse. Sprøjten, og hvad der ellers var derinde, var blevet kørt udenfor. Et godt Lag Halm var blevet lagt paa Gulvet, og saa laa vi da der - som Sild i en Tønde. - Ja, selv vor gode Delingsfører, Feldwebelløjtnanten tog ikke i Betragtning at tage Kvarter hos os. Oberstløjtnanten var ellers mødt og vilde have haft Jöhnk med til sit eget Kvarter, men Jöhnk svarede bare:

- Jo, jo, det er meget godt, Hr. Oberstløjtnant, men hvor mine Folk er, der kan jeg ogsaa godt være! Og saa blev der ikke snakket mere om den Sag. (Feldwebelløjtnant Jöhnk var før Krigen Tolder i Sommersted). Da Hviledagene endelig var forbi, fortsatte vi den afbrudte Tur. Og sandelig - en skønne Dag rykkede vi atter ind i den lille By ved Stryj-Floden. Vi havde paa en Maade bare gjort en længere Rundtur og var nu naaet hjem igen, efter at Russerne havde aflagt en kort Visit i vor kære By.

*

Karl Jessen, Roager.

Under Verdenskrigen 1914-18 laa jeg inde som Landstormsmand. Da Marts-Revolutionen i 1917 i Rusland brød løs, laa min Bataillon - Landst. Batl. 31, i Byen Düna-burg i Kurland. Revolutionen gjorde, at der straks faldt Ro over hele Fronten i øst. Tyskerne, der netop var haardt spændt for paa Vestfronten, benyttede straks Lejligheden og trak deres bedste Kamptrupper bort fra østfronten for at kaste dem ind i Kampene ved Somme og i Flandern.

Stillingerne paa Østfronterne blev for største delens Vedkommende besat med Folk fra Landstormen. En Dag gik Rygterne, at vor Bataillon ogsaa skulde indsættes et eller andet Sted paa Østfronten. Snart viste (87) det sig, at Rygtet havde talt sandt. Vi fik Ordre til at gøre os klar til Afrejse.

Imidlertid havde jeg en Orlovsansøgning gaaende. Den blev bevilget, og jeg kunde straks tage af Sted. Min Bøsse og andet unødvendigt overlod jeg i Kammeraternes Varetægt og rejste saa min Vej. Hvor længe jeg var hjemme, husker jeg ikke, men da jeg kom tilbage til Düna-burg, var min Bataillon for længst borte. Paa Banegaardskommandanturen fik jeg oplyst, at Bataillon 31 var forlagt til Kiew i Ukraine. Forsynet med nye Papirer og Pas besteg jeg Toget og rejste bag efter Kammeraterne.

Rejsen ned til Kiew tog fire Døgn -. Landskabet, vi kørte igennem, saa jeg ikke meget til. Jeg og et Par Kammerater, der rejste lige som jeg, slog Tiden ihjel med at spille Kort, og ellers sov vi.

Efterhaanden, som vi naaede længere sydpaa, forsvandt alle Soldater fra Toget. Ogsaa mine to Medspillere forlod Toget paa en eller anden Station. - De var fra Artilleriet. Saa var jeg ene i Toget sammen med Russere og Jøder. Da vi holdt paa en lille Station, saa jeg, at ogsaa Togpersonalet var lutter Russere. - Vel nok Ukrainere. Naa. vi kom da endelig til Vejs Ende. Vi naaede til Kiew og jeg steg ud af Toget. Jeg gik ind paa Banegaardskommandanturen for at faa nærmere oplyst, hvor jeg skulde tage hen. Men her vidste man ingen Besked, men henviste mig til Kommandanturen inde i Byen. Jeg tog min Madkasse og begav mig paa Vej.

Kiews Banegaard ligger, hvor mærkeligt det end lyder, et godt Stykke uden for Byen. Jeg traskede saa hen ad den støvede Vej. Jeg mødte Folk og Vogne, der kørte frem og tilbage, men jeg saa ikke ret meget Militær. Saa dukkede der endelig en Militærpatrulje op i Gaden; jeg gik over og spurgte den om Vej. Men det var mærkeligt, de vidste ingen Ting og gik bare videre. Naa ja, tænkte jeg, jeg maa da endelig møde nogen, som ved Besked, og fortsatte min Vandring.

(88) Pludselig traadte en gammel Morlil mig i Vejen og tiltalte mig paa Tysk: - Hør, Soldat, hvor tør De vove at gaa ene her, og, som jeg ser, er De endda ganske ubevæbnet?

Ja, svarede jeg, jeg er ganske rigtigt ubevæbnet, men her er der jo heller ingen Fare.

- Tal ikke saadan. Her er nemlig Russere, der overfalder tyske Soldater. De skærer Hovederne af dem og anbringer disse paa Stolper og Pæle. - Tag dig i Agt, sagde hun og forsvandt i Mængden.

"Jeg følte en kold Gysen løbe mig ned ad Ryggen. - Naa, da-da, her var det nok ikke rart at gaa alene, og den Dag i Dag betvivler jeg ikke den gamle Kones Ord. Heldigvis undgik jeg dog at faa Knappen klippet af. Jeg løb snart efter paa en Patrulje igen. Denne var saa flink at følge mig til Kommandanturen. Undervejs derned sagde den ene af dem til mig: "Mensch - hast du Schwein gehabt. - Hier wird gemordet og geschossen!" - At gaa her ubevæbnet, var saa godt som den visse Død. Dagen efter fandt jeg ud til Kammeraterne, der laa i Kvarter i en lille By omkring to Mil fra Kiew.

*

Andreas Schmidt, Kirkeby.

Jeg blev som attenaarig i Januar 1918 indkaldt til Uddannelse ved Artilleri-Afdelingen i Schwerin i Mecklenborg.

Efter en kort Uddannelse blev jeg i Marts 1918 sendt ud til Vestfronten i Frankrig, hvor jeg kom til det svære Artilleri. Her laa jeg hele Sommeren. Da Revolutionen i Efteraaret brød ud, blev hele min Afdeling flyttet til Elsass. Her laa vi en kort Tid, men blev saa sendt videre til Itzehoe. Efter at vi var ankommen hertil, blev alle hjemsendt med Undtagelse af Aargangene 1896-97-98 og 1899, der maatte blive tilbage som Betjening for Batteriet. Da jeg hørte til en af disse Aargange, maatte jeg (89) jo ogsaa blive tilbage sammen med saa mange andre Kammerater fra Nord og Syd.

I Grunden havde vi det jo ogsaa godt nok. Forplejningen og Behandlingen var ret god. - Det skulde vor "Soldatenrat" nok sørge for. De fleste af Officererne var straks forduftet ved Revolutionens Udbrud, og de af dem, der endnu var tilbage, havde ikke noget at skulle have sagt. De var jo vore Kammerater nu. Vor Vagtmester var den, der havde Overkommandoen, og saa var der jo en Flok andre Befalingsmænd, alle pæne og flinke Mennesker - endnu da.

Saa laa vi da her i denne lille By og drev Tiden hen. Ud over Staldtjenesten forrettede vi ikke noget ud over, at vi en enkelt Gang var ude at ride en Tur paa Kasernepladsen, vel nærmest for at røre Hestene og for vor Fornøjelses Skyld.

Krigen var dog udbrudt igen, eller rettere, den var fortsat i Øvreschlesien mellem Ty-skere og Polakker. En Dag hørte jeg et Rygte om, at vi skulde sendes ned for at hjælpe de tyske Soldater, der alle var frivilligt hjemsendte Frontsoldater.

Dette Rygte bragte mig i daarligt Humør. Det huede mig ikke rigtigt.

En Dag hen i Januar Maaned 1919 blev jeg Vidne til en i vore øjne meget oprørende Handling.

Det var en af vore Befalingsmænd, en Sergent, der havde faaet sin Trop opstillet i Kasernegaarden. Pludselig hørte jeg de kendte Toner fra før Revolutionen. "Hinlegen" - "Sprung auf" - "Marsch - marsch!" rungede hen over Kasernepladsen, og jeg saa Kammeraterne villigt lyde Kommandoen. Dette betød, at vor saa højt priste "Soldatenrat" fra i Dag af var sat uden for Spillet.

Dette her harmedede og oprørte mig, jeg tog den Beslutning ikke at ville lege med mere. Jeg vilde hjem nu. - Koste hvad det vilde.

Saa trak jeg da i Tøjet og gik lige op til Kontoret, hvor vort Soldatteraad residerede.

(90) Vagtmesteren var selv paa Kontoret, da jeg med den militæriske Hilsen traadte ind.

Vagtmesteren satte Brillerne paa, saa paa mig og spurgte:

- Naa, Schmidt. Hvad vil De her hos mig?

- Jeg vil anmode Hr. Vagtmesteren om Orlov, svarede jeg.

- Om Orlov! - Vagtmesteren studsede. - Nej - nej. Det kan De da sandelig ikke saadan faa, Schmidt. Det maa De da nok kunne forstaa, kom det fra Vagtmesteren, De maa jo blive her og passe Tjenesten, tilføjede han.

Jeg blev helt ærgerlig over Vagtmesterens Talemaade og kom med et - kanske lidt hid-sigt Svar:

. - Jeg er revnende ligeglad med Tjenesten her. Jeg har nu ikke været hjemme i otte Maaneder, desuden ved jeg endnu ikke, om min Fader, der har ligget som Soldat i Ukraine, er kommet hjem derfra endnu. Derfor - færdig, jeg vil have Orlov - jeg vil hjem nu!

Vagtmesteren saa op paa mig. Han rejste sig og saa endnu en Gang paa mig, men - han sagde intet. Ja, saa gik det da, som jeg vilde. - Jeg fik Orlov. - Jeg rejste hjem og blev hjemme.

*

Andreas Jensen, Frifelt.

Efter at være blevet haardt saaret paa Østfronten i 1915, blev jeg indlagt paa et Lazaret i Nærheden af Mimehen. Efter et Ophold her paa 6 Maaneder blev jeg erklæret for g. v. og sendt tilbage til Østfronten, hvor jeg blev Vagtmand ved Krigs-Arb.-Batl. 82 i Prekullen i

Kurland. Her var der en stor Krigsfangelejr, bestaaende af 5000 russiske Soldater. Arbejdet her bestod for en stor Del i at ombygge gamle og anlægge nye Jernbanelinjer bag Fronten. Ved Juletid 1916 blev vi alle læsset i Jernbanetog og sendt over til Vestfronten. Vi havnede i en Fangelejr ved Sedan.

Det var i 1917. En Dag hen paa Sommeren fik jeg den (91) Besked, at jeg den følgende Morgen skulde melde mig paa vort Kontor, for der at faa nærmere Besked.

Naa, tænkte jeg, hvad kan der nu være i Vejen. Jeg var mig ikke bevidst at have forset mig i nogen Retning. - Ganske vist - stjal vi! - Men hvem gjorde ikke det i disse Tider, hvor Forplejningen var knap og mindre god.

Det skete engang, at vi paa Banegaarden i Sedan opbrød to Jernbanevogne. Det viste sig, at Vognene var fyldte med de dejligste friskrøgede Skinker! Naa, vi gjorde kort Proces og kørte hele Indholdet hjem i vore Kvarterer, hvor vi længe levede højt paa dem. Jo, Skinkeerne gik den Gang vistnok i de gale Maver. - Aa, ja-ja, det var den Gang.

Naa, den næste Dag stillede jeg altsaa omme paa Kontoret. Jeg meldte mig, og der var straks en Løjtnant, der tog imod mig. Han spurgte straks: Hør, Jensen, hvordan kommer De ud af det med Fangerne? - Kan Fangerne li' Dem? Jeg svarede som sandt var: - Det tror jeg nok, Hr. Løjtnant, og Vrøvl har jeg endnu aldrig haft med at faa dem til at udføre det Arbejde, de er blevet sat til at udføre. Naa, ja, det er godt Jensen, men ser De, Sagen er den, sagde Løjtnanten, at vi skal have en Telefonledning lagt ud til Fronten langs den nybyggede Feltbane. Tror De, at De med det fornødne Mandskab fra Lejren kan paatage Dem at rejse de nødvendige Master?

Jo, Hr. Løjtnant, det tør jeg nok paatage mig, svarede jeg. Storartet - det er godt Jensen. Løjtnanten syntes at være svært fornøjet og fortsatte: Nu kan De - skal vi sige, faa syv Fanger og med dem udføre Arbejdet, men hvor mange Master mener De at kunne rejse om Dagen - Tyve? "Løjtnanten saa derved spørgende paa mig? - Nej-nej; Hr. Løjtnant. - Hvor vil De hen? - "Ti da", prøvede Løjtnanten.

- Jeg rystede afværgende paa Hovedet.

Otte da. - Men jeg rystede kun igen.

Ja, saa ved jeg intet andet Raad, end at De selv bestemmer Antallet, sagde Løjtnanten opgivende.

(92) - Det var lige det, jeg havde ventet, og jeg sagde, at jeg kun vilde paatage mig at sætte tre Pæle om Dagen. - Tre! - Løjtnanten var næsten gaaet fra Snøvsen. Det var rigtig nok ikke meget, men lad gaa. Saa siger vi det, Jensen. I Eftermiddag kan De udtage Folke-ne, og i Morgen er De klar til Arbejdet. - Farvel Jensen!

Jeg vidste nok, hvem jeg vilde have med til det forestaaende Arbejde. Den næste Morgen stillede de saa alle, dem, jeg havde udvalgt, det var Nicolaj, Pjotr - eller Peter, Januscha, Wladimir, Vladislau og de andre, hvis Navne jeg nu ikke husker længere.

Før vi tog fat, forklarede jeg Fangerne, hvad der skulde laves. - Langsomt skulde det gaa, og dette sidste var de svært med paa. - "Immer, immer langsom voran", var det ikke saadan, vi sang og raabte under Fremmarchen den Gang. Saa gik vi da der og drev Tiden hen, saa godt vi - kunde. To Gange om Dagen, Morgen og Aften, kom der et Tog forbi fra og til Fronten med Forstærkninger eller Tropper, der blev afløste, og ved Middagstid kom der et Materialtog, der gjorde Holdt og aflæsse de Middagsmad til mig og mine Fanger. I den Tid, da Togene passerede, var alle Mand i fuldt Sving, den øvrige Tid tilbragte vi, som vi bedst kunde. Nogle tog sig en Lur, og ellers aflagde vi Besøg hos de flinke franske Bønder, der bød os Vin og andet godt. Det skete ogsaa, at vi hjalp til med Høsten, eller hvad der

nu kunde falde for. Dog havde jeg altid en af mine Fanger udstillet for at alarmere os, hvis dette skulde være nødvendigt. Men det skete dog aldrig, at vi blev overraskede. Russerne sagde, at - "Kammerat Panje ischt gut!" og de viste mig det ret ofte. - Aldrig var der en, der fandt paa at stikke af, skønt her var Lejlighed nok til det. Da vi efterhaanden naaede ret langt ud, benyttede vi Toget til vor Hen- og Hjemfart.

Ja, saadan gik der to Maaneder i Herlighed og Glæde. Men en skønne Dag var vi naaet til Vejs Ende. Vi havde alle haft godt af det frie Liv. Mine kære Russere var næsten ukendelige fra før. De havde faaet Huld paa Kroppen og følte sig næsten helt frie. Jeg havde næsten helt ondt (93) om dem, da jeg den sidste Dag tog Afsked med dem, og saa dem forsvinde ind i Lejrens myldrende, men just ikke hyggelige Liv. Jeg er tit og ofte senere kommet til at tænke paa disse saa rare og flinke Mennesker og hvordan deres Skæbne er blevet.

*

Mads P. Nørgaard, Roager.

Jeg blev i 1915 indkaldt til Uddannelse ved Feltartilleriet i Barenfeld ved Hamborg. Efter en Tids Uddannelse havde vi en Dag saakaldt "Rekrutenbesigtigung". Selve den kommanderende Øverstbefalende var mødt frem for at se paa vore Øvelser. Under et Hvil blev jeg kaldt frem for at vise mine Færdigheder i Gymnastik og Smidighedsøvelser. Øvelser, som jeg regnede for "Nejsevand" at udføre. Jeg vendte Mølle og slog Kraftspring efter alle Kunstens Regler. Min lille private Solo-Opvisning lod til at more de høje Herrer og mine Kammerater med. Mine Præstationer medførte, at jeg derefter opnaaede en hel Del Lettelser i Tjenesten. En Dag kort Tid efter "Besigtigung"en kom vor Vagtmester, der ellers til daglig var ret krasbørstig, hen til mig og sagde: Hør, Nørgart, (saaledes udtalte Tyskerne mit Navn) kan De bruge en Le?

- Jo, javel. Hr. Vagtmester, det kan jeg da rigtignok!

Det er godt, Nørgart, saa kan De og to Mand mere vel paatage jer at slaa en Eng, som Afdelingen har? I Morgen tidlig kan I begynde. Leer kan I faa henne i Magasinet, og jeg skal lade en stedkendt Mand følge jer derud. Har De forstaaet mig, Nørgart!

- Jo, det havde jeg da, og saa gik Vagtmesteren igen. Den næste Morgen stillede vi ved Magasinet, hvor vi fik vore Leer med Tilbehør udleveret. Den lovede Mand, en Underofficer, kom, og med vore Leer paa Nakken drog vi af Sted ud til Engen, hvor "Slaget skulde staa".

Engen viste sig ikke at være ret stor - vel en "hal'anden Ka'ls Slet", som vi benævner det herjemme.

Naa, vi smed Trøjen og tog fat med Slaaningen, og da (94) vi saa havde faaet godt begyndt, forsvandt Underofficeren. - Saa havde vi ikke saa travlt mere. - Der var jo ingen, der havde sagt, hvornaar vi skulde være færdige med Slaaningen, saa hvorfor ikke nyde de Goder, vi kunde faa - Friheden og den dejlige Natur. Engen gik ned til Bredden af en større Flod. Kanske var det Elben? - Jeg ved det ikke.

Paa Floden gled Skibe og Smaabaade, saa der var nok at se efter. Vi vinkede og de derude vinkede igen. En Baad lagde ind til Land. Vi smed Leerne og hjalp vore Gæster - unge Damer, med at komme i Land. Jo, det var vel nok et "Leben!" Det var dejlige unge Piger

inde fra Hamborg. Vi legede som Børn og sloges i Hø, og - hvor kunde de unge Piger synge. Jeg maatte synge paa Dansk for dem og saa morede de sig rigtigt og kunde dog ikke forstaa et Hak af Ordene. - Jo, det var en herlig Tid!

Saa gik der et Stykke Tid igen. Men Vagtmesteren havde dog ikke glemt mig, lod det til. Han kom en Morgen ved Staldtjenesten hen til mig og sa', at der skulde hentes Halm - et eller andet Sted - og at jeg skulde tage mine Heste og spænde for. Da vi saa havde faaet Davren, spændte jeg for en Fladvogn. En Underofficer og tre Mand krøb op til mig paa Vognen, og saa kørte vi af Sted. Gennem Altona naaede vi hen til Stedet, hvor Halmen stod i en stor Stak ved en Herregaard. De tre Mænd gik i Gang med at læsse, og jeg nussede lidt rundt for at se, hvorledes det saa ud paa saadan en Gaard. Underofficeren kaldte, man var nemlig færdig med Paalæsningen, og de fire Mand krøb op paa det ret høje og skæve Læs. Jeg svang mig i Sadlen, og saa kørte vi. En Gang imellem saa jeg mig tilbage og kunde lidt efter lidt se, at Læsset efterhaanden fik mere og mere Slagside. Da vi kørte ad en af Altonas mest befærdede Gader, skete Uheldet - Der lød nogle Hyl bag mig, og da jeg vendte mig i Sadlen, saa jeg, at hele Læsset var skredet ud over Gaden. "Pr-r!" sa' jeg og standsede Hestene. Jeg steg af og saa nu, hvorledes de fire Kammerater under Raaben forsøgte at komme fri af Halmen, hvilket ogsaa snart lykkedes for dem. Vort Uheld (95) foraarsagede et helt lille Opløb, og Halmen laa ud over Skinnerne, saa Sporvognene maatte standse. Konduktørerne steg ud og skældte ud.

"So eine verdammte Schweinerei!" sagde de henvendt til os. Jeg skal sandelig love for, at Underofficeren ogsaa kunde bruge Munden. Talen, der var krydret med mange stærke Sprogblomster, flød fra hans Mund - som "Sø'e- mjælk i Spæka'll!" - som Mundheldet lyder herhjemme.

Ganske roligt spændte jeg Hestene fra og trak dem hen i en nærliggende Gæstgivergaard, hvor jeg fik dem anbragt i Porten. Selv gik jeg saa ind i Restaurationen, hvor jeg købte mig en "Halvliter", og med Øllet anbragte jeg mig paa en Stol ved Vinduet, hvorfra jeg kunde følge med i "Slagets Gang" dernede paa Gaden. Endelig havde man faaet Halmen læsset paa, og saa kom jeg trækkende med Hestene og spændte dem atter for Vognen.

- "Zum Donnerwetter! - Himmel und Hölle! - Hvor har De været, Nørgaard" raabte Underofficeren arrigt.

- Jeg -! - jeg har bare været derhenne i Porten, sagde jeg og nikkede hen i Retning af Gæstgivergaardens Port.

- Hr. Underofficer! hedder det, ved De nok, sa' Underofficeren og brummede noget, som jeg dog ikke lod mig anfægte af. Jeg svang mig i Sadlen, og uden mere Uheld naaede vi snart hjem til Kasernen igen.

*

Hans Barach, Roager.

Landstorms Regiment 31 laa i Sommeren 1916 i Nærheden af Byen Kowel i Brohovedstillingen ved Bredden af den lille Flod Baranoderzny. Stillingerne her var nye, og undtagen den opkastede Grav fandtes der endnu ingen overdækkede Huler, hvori vi kunde søge Dækning. Paa vort Frontafsnit herskede der Ro. Kun nu og da faldt det Russerne ind at gøre et Ildoverfald paa os, og saa var det slet ikke rart at være i Stillingen, Russernes Ild blev

ikke (96) besvaret fra tysk Side, da vi paa dette Tidspunkt endnu intet Artilleri havde bag Stillingen.

En Dag laa det 5. Kompagni i Stillingen. Jeg og en Kammerat, Blasius, en Hamburger, fik Besked om at gaa ud og afløse Lytteposten foran Stillingen.

Blasius og jeg gjorde os altsaa færdige, og da Tiden var inde, smed vi Bøssen paa Nakken, krøb op af Graven og kravlede frem paa alle fire og afløste de to Kammerater. Vi satte os saa spejdende til Rette i det lille opkastede Jordhul. Som vi nu saadan havde siddet lidt og spejdet over mod den anden Bred, brød Russernes Ildoverfald pludselig løs mod vort Brohoved. Det var, som om Helvede var brudt løs. - Granaterne for hen over Hovedet paa os og eksploderede i umiddelbar Nærhed. Ind imellem skrattede Maskingeværer og Rifler, Projektilerne fløjtede og sang os om Ørene, og af og til kom der en Styr af Jord ned paa os, som gjorde os saa smaa som Mus paa Bunden af Hullet. Der laa vi saa stille med Hovedet under Kappen og ventede paa, hvad der nu vilde ske. Vi havde ligget et Stykke Tid, da jeg mærkede, at Blasius tog i mig. - "Du, Hans", sagde han med rystende Stemme. "Laat uns utnafen, sonst kriegten wir noch schliesslich een vor den Prantz!" "Lad os løbe ud, Kammerat!" "Nej - nej!" raabte jeg for at overdøve Larmen. - "Det kan vi ikke. - Vi maa sandelig blive her!" - Jeg forsvandt atter ind under Kappens Gem.

Saadan laa jeg endnu en kort Tid. Jeg mærkede, at min Kammerat rørte paa sig, og da der lidt efter blev en lille Pause i Skydningen, vikledede jeg mig ud af Kappen og saa, at Blasius var borte!

- "Saa skulde Pokker da ogsaa staa i det!" tænkte jeg - og forsvandt skyndsomst under Kappen, da Ildoverfaldet igen begyndte at buldre og brage.

Jeg laa et Stykke Tid, og saa tog Ilden betydeligt af. Nu sprang jeg op, greb Geværet og saa gik det, alt hvad Remmer og Tøj kunde holde, tilbage til Graven, som jeg lidt hovedkulds dundede ned i.

Jeg kom dog snart paa Benene igen og saa mig rundt i (97) Kredsen af Kammerater, der havde omringet mig; blandt dem var ogsaa Blasius, der leende sagde:

"Du, Hans, det er godt, at du fandt paa at komme tilbage, for derude var det sandelig ikke ret behageligt at være!" - "Nej, det har du Ret i, Blasius, men - jeg synes, du løb lidt hovedkulds bort!" svarede jeg og vendte mig om, da jeg blev tiltalt af Feldwebelløjtnanten, der var vor Kompagnifører. Denne sagde:

"Det var godt, I kom tilbage, saa nu kan I blive her, til der atter bliver Ro."

Jeg fandt, skønt Ilden endnu rasede stærkt, mine Kammerater beskæftiget med at fortælle den udbragte Middagsmad. Nogle sad eller laa, som de nu bedst kunde. Der var dog en Del, som i Dag havde tabt Spiselysten, lod det til.

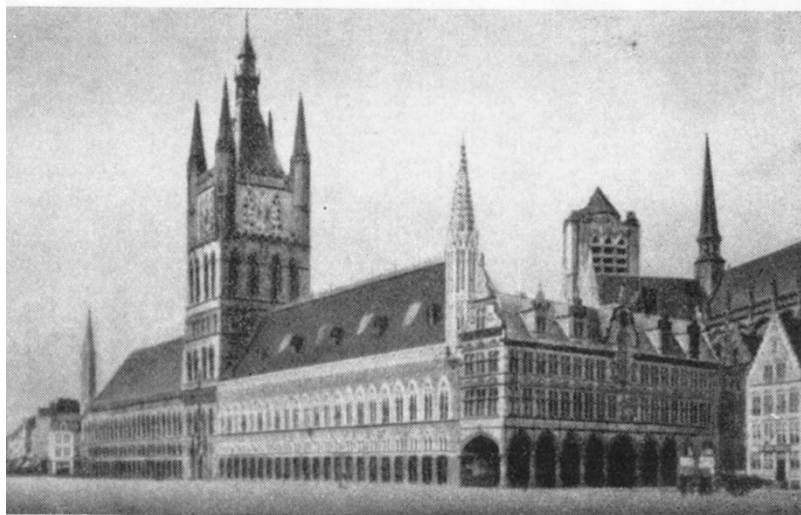
Jeg plejede at dele en Kedels Indhold med Blasius og Gefreiter Janssen; og nu kom ogsaa den sidstnævnte og vilde hælde Suppen op i vore Madlaag. Men se, Blasius nægtede ogsaa at tage Mad til sig i Dag. Jeg anede Grunden, men sagde dog intet.

I Dag bestod Maden af den saakaldte Nationalret "Hindenburgsuppe!" - en Suppe bestaaende af meget Vand, Gryn og Kartoffelbrokker. - Kødet var som altid "Fikserbillede" - næsten ikke til at faa øje paa. - En ussel Ret.

Jeg fik min Portion og spiste den med god Appetit. Janssen prøvede endnu en Gang med Blasius, men denne svarede bare: „- Ne, Janssen, la at man nach. Heute mach eck die Suppe nich. - Det smæckt nu nich!" Efterhaanden stilnede Ilden af, og saa krøb Blasius og jeg atter ud til den forladte Lyttepost.

Parti fra Ypres

Klædehallerne i Ypres

Molen i Zeebrügge

Hør til Fermentering i Lys-Floden i Flandern

Jens P. Lauritsen, Hoager.

Før Verdenskrigens Udbrud havde jeg en Landejendom i ø. Gasse ved Skærbæk. Krigen kom for mig, som vel nok for de fleste, som en Overraskelse. Naa, Faktum (98) var altsaa, at Krigen var brudt ud, og Tyskland mobiliserede sine Stridskræfter.

Kort Tid efter Udbruddet fik jeg en Dag Ordre til at give Møde i Flensborg paa Uddannelse som Infanterist. Jeg var da 26 Aar og havde aldrig regnet med at blive Soldat.

Jeg hørte til Ers.-Res. I. Jeg maatte tage en kort Afsked med Kone og Børn og saa af Sted til Toget. Vi var mange fra Nordslesvig, der den Dag gav Møde i Flensborg paa Junker-Hulvejs-Kasernen. Efter at de forskellige Formaliteter var ordnede, blev vi ført til Duborg-Kasernen, hvor vi fordeltes paa L Rekrutdepot i Reg. 86. Paa denne Tid var Flensborgs Kaserner overfyldte, saa vi blev indkvarterede hos Byens Borgere. Jeg fik mit første Kvarter sammen med Andreas Beck fra Spandet hos Stenhuggermester Jokumsen i Sofiegade. Under den første Tid af Uddannelsen gik vi i vort eget civile Tøj Vi havde kun faaet udleveret en gammel falmet Hue, saa man dog kunde se, at vi var "noget" ved Militæret. Ellers havde vi det ret rart, bortset fra Tjenesten. Aftenerne tilbragtes tit i gode Venners Lag. Og det var mange muntre Oplevelser, man havde.

En Dag fik vi da endelig udleveret Uniformer. Udleveringen fandt Sted oppe i Kasernens Eksercerhus, hvor Tøjet laa i Bunker paa Gulvet. Kammersergenten og hans Hjælpere havde travlt med at tilkaste hver Mand, hvad han skulde have. - Om det passede - var en anden Sag.

Hjemme i vort Kvarter var Andreas og jeg ved at komme i "Klunset". Var min Trøje for lille, var Andreas' til Gengæld rigelig stor; jeg konstaterede med en vis Skadefryd, at den naaede ham til Knæene. Andreas' Humør sank adskillige Grader, da han opdagede sin egen Lidenhed.

Kom, Jens Peter, lad os bytte. Du kan bedre fylde den ud, sagde Andreas. Men saadan handlede vi dog ikke. Trøjen var jo ogsaa alt for stor til mig.

Da jeg havde overvejet Sagen lidt, trak jeg min civile (99) Frakke paa og gik til Kasernen, hvor niende Deling netop var ved Udleveringen. Jeg stillede mig bag i Troppen, og da Turen kom til mig, fik jeg en Trøje tilkastet, hvorefter jeg skyndte mig hjem til Kvarteret. Og se Trøjen passede mig, og Andreas' Glæde var stor, da han fik Lov til at faa min første Trøje. Jo, nu kom Andreas sandelig ogsaa til at se helt anstændig ud. - Men hvad skulde vi nu foretage os med Andreas' Trøje Nr. 1? Efter at have diskuteret Sagen, blev vi enige om at skille os af med den. Vi havde vort Logi i et tomt Køkken, hvor der i det ene Hjørne stod et Komfur, der viste sig at være godt fyldt med Papir og lignende. Snart havde vi et godt Baal paa, og Trøjen gjorde sin sidste Rejse. Vi var næppe færdige med dette, da vi hørte een komme op ad Trappen. Døren gik op og ind til os traadte vor Vært, Stenhuggeren. Jeg maa her indskyde, at vor Vært for Tiden gjorde Tjeneste som Underofficer oppe paa Kasernen. Hør, sagde han og saa sig rundt, hvad laver I her? Før, da jeg kom nede paa Gaden, kunde jeg lugte noget - ligesom man brændte Tøj! - Er det maaske jer, der har haft noget, som I paa denne Maade vilde af med? Jokumsen saa ret nærgaaende paa os, saa vi blev lidt hede i Kammene. Jeg kunde nok forstaa, at det ikke hjalp at stikke ham en Plade og fortalte ham saa, hvordan Sagen forholdt sig.

Ha-ha! lo Vårten, den har I sandelig faaet lavet godt. Jeg skal nok holde tæt; og saa gik han atter sin Vej. En Aften var jeg med til et større Sold. - Jeg havde maattet tage Afsked med Andreas og det gode Kvarter, af hvilken Grund, ved jeg maaske nok. Kort og godt - jeg var flyttet hen til en Klodsemager Hansen i Nørregade, hvor mit Logi var i Mesterens Værksted oppe under Taget. Som før sagt, var jeg herfra en Aften med til et større Sold. Anledningen var den, at en af mine Kammerater - Bøjsen fra Rørkjær ved Tønder, var blevet frigivet og kunde rejse hjem. Vi fik nok at drikke, og jeg kom sent hjem. Ikke saa underligt, at jeg den næste Morgen sov over mig. - En hel Time kom jeg for sent. Vi (100) havde vor Samlingsplads nede ved Marie-Kirken. Jeg stillede mit Ur en Time tilbage og drog af Sted. Da jeg ankom til Pladsen, havde man der ventet paa mig i den sidste Time, og da vor Delingsfører blev mig var, kom han færende - Hvor F har De været, Lauritsen? raabte han til mig. - De kommer jo en hel Time for sent!

Nej - nej, Hr. Sergent. Jeg er sandelig præcis, svarede jeg og holdt ham mit Ur hen under øjnene.

Du er - Drolen splitte mig - en fræk Fyr, Lauritsen! - Sergenten tog mig i øret og drejede mit Hoved, saa jeg maatte se, at Kirkens Ur lige var ni.

Naa, mere kom der dog ikke ud af det denne Gang, jeg indtog min Plads i Geledet, og af Sted gik det op til Kasernen, hvor Rekrutdepotet netop i Dag skulde aflægge Faneeden til Kejseren.

Dette med Eden var just ikke saa spændende. Jeg husker kun, at der ikke var ret mange, der, som befaleet, rakte Haanden i Vejret, og Edsaflæggelsen blev kun til en dyster og ret svag Mumlen. . .

Der gik igen en kort Tid, og Depotet var næsten færdigt til at afgaa til Fronten. En Dag blev Depotet lavet om til Kompagnier, og samtidig hermed blev en Del af os sendt til Slesvig. Jeg var blandt de heldige - ligesom ogsaa Andreas Beck m. fl. var med her. Her i Slesvig blev vi indkvarterede paa Gottorp Slot, og der blev nu daglig ekserceret med os, og dette var just ikke saa rart. - Turen kunde jo snart komme til os - vi maatte til Fronten.

Der herskede stor Mangel paa Haandværkere i Slesvig. De, der var her, længtes alle - hvor besynderligt det end lyder - efter at komme med ud i Kampen, at høste Forfremmelse og Ære eller - dø! - De gik ind i Geledet og drog af Sted

Ved den daglige Appel blev der derfor spurgt efter Haandværkere - hvilket vil sige: Skomagere og Skrædere. Andreas Beck var fræk nok til at melde sig som Skræder - skønt han aldrig havde lært Haandteringen. (101) Nu sad han deroppe og havde sit paa det tørre, tænkte jeg, og ærgrede mig halvt over, at det ikke var mig. Jeg skulde ikke have noget af at dumme mig, skønt Andreas pressede paa, at jeg skulde melde mig.

En Dag kom Kammersergenten sammen med vor Feldwebel hen til mig, mens jeg stod i Geledet. - Hør, sagde Feldwebelen: De er jo Skomager, Lauritsen!

Jeg? - Hr. Feldwebel. - Nej, det er jeg ikke.

- Jo, De er, Lauritsen. Træd kun ud af Geledet og følg med Kammersergenten op paa Kammeret!

Ja, saadan blev jeg - Haandværker, og dette kunde jeg takke min gode Ven, Andreas, for. Han havde nemlig over for Kammersergenten angivet mig som - Skomager af Profession.

Ankommet paa Kammeret fik jeg under en vis Beklemmelse anvist en Buk og en ledig Plads, og Sergenten tilkastede mig et Par Støvler, som skulde beslaas med Søm.

Sømmene blev slaaet i, og jeg var antaget som - Skomager.

Her sad vi nu og havde det godt. Arbejde skulde vi jo, men - det blev dog ikke til ret meget Dette her var dog noget helt andet end at trave rundt dernede i Kasernegaarden, og en Dag var Kammeraterne borte -- afgaaet til Fronten.

Jo, jovist. – Vi havde vel nok skudt Papegøjen ... Saa sad vi da her og havde det rart, medens Vinteren gik, og Vaaren kom. Nede i Kasernegaarden var man i Gang med at indøve et nyt Hold Rekrutter. – Det var Folk fra Landstormen - ældre Mænd, de fleste af dem var Familiefædre. Man kunde godt sidde og faa ondt af dem, medens de løb som besatte dernede paa Pladsen.

Men hvad - det rager en jo ikke, og, som det hedder - enhver hytter sig, som han kan bedst.

Mit Arbejde bestod i at lappe gamle Støvler, der i Vognladninger kom tilbage fra Fronten.

Det hele tog vi dog ikke saa højtideligt. Wagner, som (102) Kammersergenten hed, var en flink Mand. At lappe eller forsaae eet Par Støvler om Dagen var nok, saa vi havde god Tid til at lave andet, og det gjorde vi da ogsaa.

Forlængst havde vi indkvarteret os privat i Byen og kunde nu nyde et halvt civilt Liv. Vi blev efterhaanden godt kendte med en Del af Byens Borgere, ligesom vi ogsaa havde den Fornøjelse at have Familien paa Besøg og ogsaa kunde komme hjem paa Søndagsorlov.

Byens Borgere var over for os flinke og gæstmilde. – Men noget for noget! – De gæve Fruer eller Damer kom med deres mere eller mindre pæne Sko, der trængte til en ny Saal eller at blive syet. – Man maa jo huske, at der jo var Krig, og Læder og nye Sko var det smaat med.

– Saa, lille Soldat - du kommer til at hjælpe mig denne Gang!

– Og det kunde vi. – Vi tog -. stjal -. Læderet oppe i Magasinet, hvor der laa i Bunker af det. Ja, hvor lærte man mange Mennesker at kende, gode og daarlige mellem hverandre.

Hvordan det kom, forstaar jeg ikke; men efter et Par Maaneders Forløb kom Wagner en Dag og sagde henvendt til mig:

Hør, Lauritsen, De har været en flink og tro Mand, og Dem har jeg Tillid til. Fra i Dag af staar De for Udleveringen fra Magasinet.

Javel, sagde jeg og takkede ham for hans store Tillid til mig. Jeg skulde nok passe godt paa Magasinet og dens Indhold.

Jeg opdagede senere, at Wagner var Medlem af det stedlige Baptist-Samfund. – Ellers var han dog nok.

Andreas og jeg holdt sammen til Paaske 1915, da var Andreas saa heldig at komme hjem paa Orlov i et Par Dage. Han vendte ikke tilbage, men gik den rette Vej. Han kunde dog godt have sparet sig dette, da det kort Tid efter oplystes, at han var dansk Statsborger.

Kammerater havde jeg altid nok af. Mange er de, som jeg bagefter med en vis Vemod mindes. De fleste af dem, (103) der drog til Fronten, kom aldrig mere tilbage. En af de faa heldige er Karl Hein, Spandet. Det var en kort Tid efter, at Andreas Beck var borte, at Karl Hein søgte ind til mig som Skomager. Han havde været saaret og havde fra Rekonvalescentkompagniet søgt herind. En kort Tid sad han nu her, men en skønne Dag var han igen borte. Karl Hein faldt i engelsk Fangenskab og sad der, til Krigen var forbi.

En anden, jeg særlig mindes, var en af de yngre, Walter Thyssen fra Mosbøl ved Skærbæk. Han var en sjælden flink og munter Kammerat. I den Tid, han laa i Slesvig, kom han tit og vilde have mig med en Tur i Byen. Jeg havde ikke altid de nødvendige Kontanter, men, skidt med det, jeg betaler, sagde Walter. – Og det fik han da ogsaa gerne Lov til. –

Hans Forældre havde det jo godt! Okke-ja! Jeg husker særlig en Sommer-Søndag Eftermiddag. Walter og jeg havde været paa Fodtur ud til den lille By Hedeby ved Slien. Punche havde vi faaet, og da vi hen mod Aften var undervejs hjemad, var der kanske lidt rigelig "Slinger i Valsen". Nok er det, vi var i godt Humør og rettede vore lidt urolige Fjed mod Byens Gader.

Allerbedst som vi saadan gik, kom der en ung "Sprade-basse" af en Underofficer og gav sig til at skælde ud paa os.

Naa, vi lod os dog ikke anfægte af saa lidt og fortsatte roligt vor Vandring ind mod Byen. Men Underofficeren fulgte stadig i Hælene paa os og truede os med alskens Ulykker.

Endelig lod det til, at Walter havde bemærket Plageaandens Tilstedeværelse. Han vendte sig hurtigt omkring, greb Fyren i Kraven og bagi og slyngede ham i en elegant Bue op over en Tjørnehæk og lod ham dumpe ned i den bagved liggende Have, hvor han blev liggende og gav ondt af sig. Vi naaede hjem, uden at der skete noget videre. – Jo, Walter var en prægtig Fyr. – Han blev derude.

I 22 Maaneder agerede jeg Skomager, men saa en Dag var det forbi med de herlige Dage i Slesvig. Efter en kort Uddannelse som Telefonist blev jeg sendt til Vestfronten. Her var jeg med ved Reims en kort Tid, men fik saa (104) Orlov hjem og benyttede da den første den bedste Lejlighed til at gaa til Nordfronten. – Nu havde jeg faaet nok af det.

*

Kammerat Hans Petersen, Gram, fortæller, at han og mange andre Sønderjyder i lang Tid laa i en russisk By Stryj. En lille Flok, Hans Petersen, Gram, Jens Behrens, Gram, Hans Chr. Jensen, Harreby, Jens Lund, Fæsted, og Hans Nissen, Hoptrup, samledes gerne i Jens Behrens Værelse, der var var stort og godt, thi Behrens var Bøsse-mager for Bataillon og skulde derfor have eget Værelse til sit Værktøj, Geværer m. m.

Hans Petersen, der kunde gnide lidt paa en Violin, havde en Dag hos en af Israels Sønner", en gammel Jøde, efter prutten frem og tilbage, købt Stumperne af Violinen, som var blevet lappet sammen og forsynet med Streng. Den kunde virkelig sige noget, og snart fik Hans Petersen listet en Melodi ud af den, naturligvis en dansk Melodi. De andre Kammerater, der ogsaa havde Lyst til Musik, fik saa lavet andre Instrumenter. En tom Kasse blev til en Stortromme, og som Trommestik blev anvendt en lille Kølle, der blev omviklet med nogle gamle Klude, ror at "Tonen" kunde være lidt mere dæmpet, - da Bum, da Bum, da Bum. Jens Behrens havde en Patron fra en 21 cm Granat, den skulde have været med hjem som Krigserindring, men blev nu anvendt som "Triangel", en lille Jernpind blev anvendt til at lokke Toner af den med, og ved at variere Slagets Haardhed og slaa højt eller lavt paa Patronen kunde Tonen varieres lidt. Saa var der en, der havde set, at en Østriger havde lavet noget, han kaldte for en "Zupfgeige", - det var en Slags Bue, der havde faaet indsat en Blikdaase som Resonans, og naar man nappede i Strengen, kunde den give en Lyd fra sig. Lyden kunde varieres ved, at man trykkede Strengen ind mod Buen med venstre Haand. Der var vistnok (105) ogsaa et eller andet "Rasle-Instrument", og dermed var "Orkestret" jo næsten fuldkomment. H. P. spillede Melodien, og de andre faldt ind paa passende Steder, - mægtigt, fænomenalt!

Efter at have øvet i "Gedulghed", blev Vinduerne en Aften lukket op, og saa gik det løs med: "I Natten klam og kold", "Den Gang jeg drog af Sted", "Der er et yndigt Land" og andre danske Melodier.

Snart stod der tæt af Landsmænd uden for "Koncertlokalet", og længe varede det jo ikke, saa sang "de med, - den ene Sang efter den anden. Flere Aftener gik det godt, men vi mente jo den hellige Grav vel forvaret, da en af vore Underofficerer, Bade hed han, (i Civil var han Lærer i Lerte ved Sommersted, og kendte derfor vore danske Melodier), fik ondt af vor Fornøjelse og meldte Forholdet til Feldwebelen. Feldwebelen forbød omgaaende denne, efter hans Mening, "grober Unfug", og henstillede til os at spille tyske Melodier. Vi forsøgte ogsaa en kort Tid med Soldatersange og smaa kønne Folkemelodier, men det var nu ikke det samme som vore hjemlige Sange, og saa opløste vi "Orkestret", til stor Sorg for os selv og vore Kammerater.

I Finland.

I Begyndelsen af Marts 1918 blev der i Danzig samlet sammen til en saakaldt "Sonder-Transport", men hvad dette ellers skulde betyde, vidste ingen. Sidst i Marts blev hele det samlede Mandskab fordelt paa flere Krigsskibe, og vi stak saa til Søs. Den 3. April Kl. 6 om Morgenen ankrede vi op ved Hangø, men anede stadig ikke, hvad vi skulde her efter. Inde fra Hangø Havn lød det ene Brag efter det andet, og vi fik saa oplyst, at det var Rødgardister, som sprængte Skibene i Havnen i Luften. (106) Og saa vidste vi ogsaa nok, hvad vi skulde bruges til. Jeg var med den første Trop, der blev udskibet, og vi marcherede op gennem Byen og blev meget venligt modtaget af Finnerne. Vor Kaptajnløjtnant var vel fornøjet med, at jeg kunde tale med Befolkningen.

Senere kom vi til Helsingfors, hvor jeg som Overbaadsmand kom om Bord i en finsk Minelægger, der havde halvt finsk og halvt tysk Besætning. Det hele var lidt besværligt, men til Gengæld meget interessant.

Her havde jeg en lille Oplevelse. En Aften, da jeg sad sammen med en Kammerat paa en Bænk i Esplanaden, kom der en ældre Dame og en ældre Herre og satte sig paa samme Bænk. De talte om os, og da jeg kunde forstaa, hvad de sagde, maatte jeg le over det, de sagde om os. Damen for forskrækket sammen og sagde: "De forstaa os da vel ikke?" Jeg maatte jo indrømme, at det gjorde jeg, og hun spurgte saa, hvor jeg var fra. Da jeg saa forklarede hende, at min Familie boede i Aabenraa, forklarede hun, at hun havde en Bekendt i samme By, Hans Peter Hanssen. Jeg fik saa en Hilsen med til H. P. Hanssen, og den aflevere-rede jeg ogsaa, da jeg kom hjem. Damen var Udgiver af en lille Avis, og Herren var Fiske-riinspektør. Medens vi laa i Helsingfors, besøgte jeg dem flere Gange og blev altid vel modtaget af de flinke Mennesker.

L. Vogensen, Holdbi.

De faldnes Minde.

(107) Hvil i Fred i fremmed Jord
 hvor I eders Bane mødte,
 glemmes skal det ej i Nord,
 da paa Valen I forblødte.
 Pligtens strenge Vej' og Bud
 fulgte I; med brustent øje
 stævnet I mod Himlens Gud,
 hos vor Fader i det Høje.

Slumrer sødt i hellig Fred,
 vi med Taarevæld i øjet,
 mindes nu med Kærlighed,
 hvad for Landet I har døjet.
 Tappert stred I og holdt Stand,
 fulgte Pligtens Bud, det strenge,
 for et fremmed Fædreland,
 faldt saa mange danske Drenge.

Bautastene taler nu
 klagende med mange Navne,
 Ofrene fra Krigens Gru
 vi i vore Rækker savne.
 Fulgt af Pligtens strenge Krav,
 maatte de I Døden blegne,
 og de fandt en ukendt Grav
 under Muld i fjerne Egne.

Brødre, I som ej kom hjem,
 ukendt eders Bene blegner,
 eders Navn vi skrev blandt dem,
 vi til Danmarks Helte regner.
 Sorgfuldt alle mindes vi
 denne tavse Helteskare,
 deres Heltemod og Strid
 vi i Mindet vil bevare.

Th. Lorenzen.

Lokomotivfører paa en Feltbane i Frontomraadet.

(108) Efter et Lazaretophold i Hamborg i Sommeren 1916 kom jeg den 16. September samme Aar som "dauernød garnisondienstfähig" med en Transport til Frankrig. Vi kom til den 5. Arme (Kronprinsens), som havde anmodet om 5000 "garnisondienstfähige" Mand. Efter et Par Dages Rejse var vi blevet læsset af i J o u d r e v i l l e, der laa i Afsnittet V a u x, øst for Verdun. I den første Tid blev jeg tildelt forskellige Kommandoer bag Fronten og havde det for saa vidt ganske godt; men det skulde ikke vare ret længe, før vi naturligvis alle skulde til Undersøgelse hos Lægen. Her blev jeg saa erklæret "k. v." men med Tilføjelsen "nicht Infanterie". Efter at have været tildelt forskellige "Verwaltungscompagnien", kom jeg omsider til "Feldbahn-Betriebsabteilung 20", og her gjorde jeg saa Tjeneste, indtil Krigen sluttede.

Jeg maatte naturligvis begynde nedefra. Først var jeg en Tid lang i Stoppekolonnen og var med til at holde Banelegemet i Stand. Senere kom jeg i Køretjenesten, først som Bremser, dernæst som Togfører, og til sidst som Lokomotivfører. Jeg fik et Motorlokomotiv at betjene. Med det kørte vi paa saadanne Strækninger, hvor Damplokomotiverne ikke kunde lade sig se. Om Natten kørte vi f. Eks. helt ud i Artilleri- og Infanteristillingerne med Ammunition, Byggematerialer og Proviant. Helt ufarligt var denne Kørsel jo ikke, men naar vi først var kommet forbi den sidste Feltbanestation, bestemte vi selv Farten.

Vi havde skiftevis hver anden Uge Dag- eller Nattjeneste. Om Natten kørte vi altid ud i (109) Infanteristillingerne. Men saa kunde det nok hænde, at Sporet var skudt i Stykker og til Dels hang oppe i Træerne. Der var saa ikke andet at gøre end et vende om og faa Sporet repareret den næste Dag. Det skete engang i den Uge, i hvilken jeg om Natten skulde køre ud i Stillingen med Proviant, at Sporet hver Nat var bortsprængt i et Par Hundrede Meters Længde. I hele den Uge kom vi ikke derud. En anden Gang skulde jeg om Dagen befordre to Vognladninger Ammunition ud i en Artilleristilling. Batteriet laa under en voldsom Ild fra Franskændene, saa det var umuligt at komme derud. Vi gjorde vor Afdelingsfører opmærksom paa det, men han forlangte, at vi øjeblikkeligt skulde befordre Ammunitionen derud, og at vi skulde afgive Melding, naar Ordren var udført. Der var jo ikke andet at gøre, vi maatte af Sted; men da vi var kommet forbi den sidste Station, blev vi liggende i Udkan-ten af en lille By ved Navn G i n g r e y. Der var den Dag det fineste Sommervejr, og vi laa her i Græsset i fire Timer. Saa tog Skydningen endelig af, og vi fik omsider kørt de to Vognladninger Ammunition ind i Batteristillingen. Det foregik for øvrigt paa den Maade, at vi skubbede Vognene foran os uden at koble dem til Lokomotivet. Da vi var kommet ind i Stillingen, var alle Artilleristerne i Understanden. Vi bremsede Vognene og kørte saa tilbage i en Fart. Det vil altsaa sige, vi kørte med en Fart af 10 km i Timen; det var det højeste, vor Maskine kunde løbe. Da vi passerede den yderste Station, fortalte Telefonisten os, at der var udsendt en Kommando for at søge efter os. Vor Løjtnant var nemlig blevet betænkelig og mente, at vi var gaaet til undervejs Vi kunde oplyse, at vi kun var ca. 100 m fra Batteristillingen, da Granaterne igen kom susende.

En af vore Feltbaner gik igennem E t a i n, en By paa 8-10,000 Indbyggere i Afsnittet V a u x, øst for Verdun. I hele Byen var der ikke et eneste helt Hus. Banen gik (110) lige forbi Slotshaven, i hvilken der var opstillet store Skibskanoner. Disse blev jo ogsaa beskudt af Franskændene, og det skete ofte, at vi først maatte rydde Sporet for nedskudte Grene, Murrester og andet, før vi kunde passere. Det kunde endda gaa om Dagen, naar det var lyst;

Mælkevogn i Flandern

En lille flandersk Mælkeemand

Skyttegrav i Flandern

Bag Fronten

men om Natten var det værre. Vi kunde jo ikke tænde Lys, for det kunde Franskmændene se. Motorlokomotivet vejede 1½-2 Tons, saa det var jo et større og vanskeligt Arbejde at faa det op paa Skinnerne igen, og vi skulde gerne være færdige dermed og borte igen, inden det blev Dag.

Vi havde omtrent 15 Motorlokomotiver hos os, men trods al Skydning og Usikkerhed havde vi i de to Aar, jeg var der, kun ringe Tab af Mandskab og Materiel. Det største Tab havde vi den 10. Oktober 1918 paa vor Fordelingsbanegaard. Jeg havde Nattjeneste og var hjemme i Lejren, som laa i en Skov 2-3 km længere tilbage. Om Eftermiddagen lød der et vældigt Brag. Hele Barakken rystede, som om den vilde styrte sammen. Vi kunde ikke forstaa, hvad der var sket, for en Granatekspllosion var det ikke, og Telefonen var afbrudt. Først et Par Timer senere fik vi at vide, hvad der var sket. Om Formiddagen var der ankommet to Vognladninger Sprængstof, som blev losset af et Hold Pionerer. De var saa uforsigtige at tabe en af Kasserne, som omgaaende eksploderede. Da vi om Aftenen skulde tiltræde vor Tjeneste og kom derned, oplevede vi et frygteligt Syn. Hele Banegaarden var forvandlet til et eneste stort Hul. Alle seks Spor samt Stationsbarakken, der laa ved en lille Skov, var forsvundet. Hele Stationspersonalet og alle Pionererne var dræbte. I Lokomotivskuret, som laa lidt længere borte, opholdt Personalet til en Maskine sig. Lokomotivføreren, som var fra Köln, havde faaet det ene Ben revet af. Oppe i Træerne hang Tøjrester og Legemsdele af de døde Kammerater. Vi gik i Gang med at lægge et nyt Spor, saa (111) Trafikken atter kunde optages, men det var uhyggeligt at arbejde der. Paa Banegaarden blev det nødvendigeste gjort i Stand igen, og Livet gik snart sin vante Gang. Omsider oprandt saa den længe ventede Vaabenstilstandsdag. Vi havde hørt noget om, at Fjendtlighederne skulde indstilles Klo 11, men vi troede ikke rigtigt derpaa. Da Klokken blev 11, saa vi paa vore Ure, men Skydningen holdt ikke op. Saa var vi klare over, at det havde været en "Latrin-parole", som saa ofte før. Først et Kvarter over tolv blev der Ro. Paa den anden Side havde vi dengang Amerikanere, men de rettede sig nok ikke efter tysk Sommertid. Ja, der blev Ro, en uhyggelig Ro. Vi var vant til den evindelige Buldren, Dag og Nat, og nu hørte vi ikke en Lyd, ikke en Fugl, der sang. Efter et Par Timers Forløb hørte vi Sang i det fjerne. Det var Infanteristerne, som kom ude fra Skyttegravene. Da de naaede hen til os, sagde de: "Kammerater, nu er Krigen forbi, kom med os. Efter os kommer Franskmændene og Amerikanerne, og saa kommer I i Fangenskab."

Den næste Dag, den 12. November, blev vi saa sat i March. Vi skulde til H a n a u, hvor vor Bataillon hørte hjemme. Det var ikke saa let for os Jernbanefolk at gaa den lange Vej til Fods, for vi var jo vant til at køre. Undervejs traf jeg pudsigt nok mit gamle Regiment fra Rusland, Landw. Inf. Regt. 31, men der var kun et Par af de gamle Kammerater tilbage. Vor Hjemtur gik igennem Luxemburg, gennem den smukke Moseldal, og gennem Trier til Mainz. Her gik vi over Rhinen, og den 6. December naaede vi Hanau. Den 8. December fik jeg mine Papirer og Penge og kunde saa rejse til min Hjemby, Graasten. Hertil ankom jeg om Aftenen den 10. December, og saa var Krigen forbi for mit Vedkommende.

A. Weber, Bjerndrup.

I tysk Fangenskab.

(112) I den første Verdenskrig maatte jeg tilbringe 4 Aar som Krigsfange i Rusland. Det var en Skæbne, som jeg maatte friste med mange af mine Kammerater. Men jeg var heldig og kom ret ofte ud paa Landet paa Arbejde hos Bønderne, hvor man havde det godt. Men hvor blev Tiden alligevel lang. Aar gik, og der var stadig ingen Udsigt til at komme hjem. Og da der endelig kom Besked om, at nu skulde Hjemrejsen begynde, kunde man næsten ikke fatte det.

I denne Krig kom jeg i tysk Fangenskab, men kunde dog nøjes med ca. 3 Maaneder i Frøslev. Jeg var heldigere end mange af mine Kammerater, som maatte tiltræde den tunge Rejse til tyske Koncentrationslejre, til Lidelser og Savn, som man ikke kan gøre sig noget Begreb om, indtil Døden.

Jeg blev "taget" paa Dyrskuepladsen i Graasten og efter en Afhøring og en Husundersøgelse i Hjemmet ført til Aabenraa, hvor det i en 4 Timers Afhøring blev slaet fast, at jeg var "tyskfjendtlig". Saa blev jeg overført til Arresten i Aabenraa og derfra efter et Par Dages Ophold til Kolding. Staldgaarden var jo Gestapos Hovedkvarter, og her var der ikke hyggeligt. Og dog, den eneste Gang jeg hørte den engelske Radio i de fire Maaneder, jeg var Fange, var her paa Staldgaarden. Det var inde paa Vagtstuen, hvor jeg skulde sidde og vente paa at blive stedet for Gestapo, at jeg pludselig hørte den kendte Stemme: Hier ist England! Vagtkommandøren saa meget bøst paa mig og beordrede mig hen til Bordet.

– Her trækker det ikke, sagde han, og med et Smil føjede han til - og her hører De ogsaa bedre. Men, - Fresse halten!

Jeg sukkede og hørte saa Radioen fortælle om den britiske Fremgang i Normandiet.

Jeg kom til at sidde i Celle sammen med (113) Kriminalbetjent Kværndrup fra Aabenraa, en ualmindelig god Kammerat og en god dansk Mand.

Kosten i Kolding Arrest var daarlig, jeg kunde i hvert Fald ikke spise den.

"Bedstefar", en gammel bayersk Landstormsmand, som havde gjort sidste Verdenskrig med, sagde rigtignok: I er bare ikke sultne, mine Drengene derhjemme vilde finde Maden meget god.

Det er trist at sidde i en Fængselscelle og kun to Gange om Dagen komme ud paa Gaardtur, det vil sige i et lille Aflukke, omgivet af høje Cementmure. Vi maatte ikke tale med, knap nok se paa Fangerne fra de andre Celler. Gang paa Gang hørte man de to Klemte paa den elektriske Dørklokke, det var Gestapo, som kom for at afhente Fanger til Afhøring.

Vagtmandskabet i Arresten var saamænd rigtig flink, men det rystede for Gestapo, som ogsaa Fangerne gjorde det. Besøg var der ikke noget, der hed. Men en Gang om Ugen fandt Mutter paa at rejse til Kolding og spadserer op og ned langs den stille Vej bag Fængslet. Naar man saa rullede Tæpperne sammen og lagde dem paa den opklappede Seng, kunde man herfra lige naa at se ud ad Vinduet, hilse paa og selv tale lidt med Mor. Man kunde faa at vide, at det gik godt, at hun og Børnene var sunde og raske, og at en Pakke var paa Vej op ad Bagtrappen.

5 Uger sad jeg i Kolding. Saa blev vi, ca. et halvt Hundrede Fanger, ført til Frøslev.

R i s fortalte os, da vi steg ind i Bilerne, at vi ikke maatte rejse os, ikke tale sammen o, s. v. Vi skyder først, og saa spørger vi.

Men da vi var uden for Byen, gav den tyske Vagtmester os Lov til at ryge og tale sammen og gav os yderligere den glædelige Meddelelse, at i Frøslev fik vi dansk Mad og ikke noget "Hundeæde" som i Kolding.

Og det var rigtigt. Maden i Frøslev var god, takket være den danske Forvaltning, meget god endda, men ellers var det trist. Sand og Lyng og saa en Række Barakker, omgivet af Pigtraad. Der blev arbejdet, selvom det (114) ikke var ret meget. Hele Arealet blev planeret, saa det lignede en flad Ørkenstrækning. Sandflugt om Sommeren og bundløst Pløre, da Regnen kom, var Resultatet. Selv om Bevogtningsmandskabet ikke var særlig slemt, generede det os dog ustandseligt, særlig Wassermann, en raa og brutal Fyr, og lille Hess, en rigtig Brøleabe. Der var Revision paa Stuerne hvert Øjeblik, vi maatte kun skrive en Gang hver sjette Uge, faa Pakke og Brev hver Maaned og Besøg hver tredie Maaned. I hele Oktober Maaned havde vi yderligere Pakke- og Brevspærring.

Og saa det værste, "Himmelfartsturene" og først og fremmest Tysklandsturene.

Til "Himmelfartsturene" udtoges der Fanger, som skulde køre med de tyske Transporttog som Gidsler for at hindre Jernbanesabotage. Flere af Kammeraterne gjorde disse Ture, under hvilke de, paaført Haandjern, maatte ligge i en Kreaturvogn, ofte uden Halm. Lænkerne blev ikke taget af dem under hele Rejsen. Og over os hang Truslen: Saafermt der sker noget, bliver I skudt.

Til Udtagelse til Tysklandsturene blev Fangerne vækket midt om Natten. Under Banden og Raaben blev Navnene raabt op, og i Løbet af 10 Minutter skulde de udsøgte være færdige. Mange af dem kom aldrig igen. Ingen vidste sig sikker for at blive udtaget til disse Ture. Det var det frygteligste i Lejren. Ja, saa kom man jo ogsaa i Forbindelse med Ofre for tysk "Humanitet". "Farmand" og Vognsen var nærmest menneskelige Vrag som Følge af den Tortur, de havde maattet gennemgaa under Afhøringerne hos Gestapo. Lejrens ældste, den godt 74-aarige Ole Sørensen, blev sendt sydpaa Lejrens Kok, som laa syg af Lungebetændelse med over 39° Feber, blev halet ud at Sengen og sendt sydpaa, men døde selvfølgelig, inden han naaede til Vejs Ende.

Og alligevel vil jeg nødig have undværet denne Oplevelse. Det Kammeratskab, som herskede i Lejren, kan sidestilles, ja overgaar det Kammeratskab, om hvilket vi har det smukkeste Minde fra sidste Krig. Hvor var det prægtige Mennesker, man mødte. De talte ikke om, (115) pralede ikke med deres Bedrifter. "Ja, jeg har jo ogsaa kørt uden Cyklelygte" eller "Jeg havde jo engelsk Styr paa Cyklen" var det sædvanlige Svar, naar man spurgte om, hvad de havde bedrevet.

Der var mange Kammerater, som satte Livet paa Spil i en Indsats for vort Lands Frihed og Ære. Jeg var saa heldig at blive løsladt den 17. November, fire Maaneder og 2 Dage efter min Arrestation. Det var med en egen Følelse, at man kom uden for Pigtraaden. Men de fire Maaneder glemmes ikke. De har efterladt et uudsletteligt Minde om tysk Brutalitet, Vilkaarlighed og Despoti, de har givet et -smukt Minde om ranke, varmhjertede danske Mænd og Kvinder, som var rede til at gøre alt for deres Land.

A. P. M.

Kærlighed gør Livet værd at leve - selvom den volder, at vi græder.

Granaterne var i Maanedsviis dagligt faldet i Byen. Husene havde mistet deres Tage, Vinduesruderne var sprængte, Murene var hullede, og Haverne var tilgroet af Ukrudt. Der var kun Oldinge, Kvinder og Børn tilbage. De sneg sig blege og forsigtige langs med Huse-
ne, naar de kom frem i Dagens Lys; thi det var utrygt at færdes, og Dag og Nat boede de i
Kældrene. Jeg sad tit om Aftenen nede hos Notarens Kone og Datter og talte med dem. Moderen fortalte om deres Liv inden Krigen, om Manden, der som Civilfange var ført til
Sachsen, og om Datterens forlovede, der naturligvis stod i den franske Hær, og som de ikke
havde hørt fra i tre Fjerdingaar. Eller de skildrede det daglige Liv i Fredstid i den lille By
ved Divette-bækken, eller jeg talte om dem, jeg holdt af, til et Granatbrag fik al Samtale til
at høre op.

– Ja, sagde Fru Etrillard en Aften, kun Kærlighed gør Livet værd at leve. (116)

Nej, sagde Marietta, for hun var atten Aar og tænkte paa Edgar, nej, Kærlighed er ond, den faar os til at græde.

Saa tav vi, og Moderen klappede sagte Marietta over det blanke, sorte Haar, og hendes
øjne stod fulde af Taarer.

Landsbyen blev rømmet, aldrig har jeg set noget tristere Billede, end naar en By blev
rømmet i Krigen. Kvinderne med deres Børn paa Armene og deres Bylter paa Ryggen græ-
dende hen ad de opkørte, plørede Veje, vigende til Side for og overstærkede af susende
Automobiler og tungt ladede Lastvogne.

Marietta og hendes Moder flyttede kun ind til nærmeste Købstad, Noyon, og der traf jeg
dem endnu af og til. En Dag nogle Maaneder senere stod Marietta straalende glad i sin
Gadedør, og jeg maatte med indenfor. Notaren havde skrevet, at han i Fangelejren i Sach-
sen havde truffet en Mand fra Edgars Kompagni, og i Marts Maaned havde Edgar været i
god Behold. Nu var vi i September, men det gjorde intet Skaar i Mariettas Glæde.

– Ja, sagde jeg, Kærlighed gør Livet værd at leve.

– Selvom den volder, at vi græder, tilføjede Moderen og klappede Marietta paa Kinden.

Vi smilede begge, men Marietta lo højt, thi hun var atten Aar og glad, fordi hun havde
faaet at vide, at Edgar var i Live - for seks lange Maaneder siden.

H. Lausten-Thomsen.

Mellem dobbelt Ild.

Det var under den kendte russiske General Brussilovs Offensiv paa østfronten i 1916, at
Res. Inf. Reg. 265 blev flyttet oppe fra Dünaburg ned til Egnen ved Luzk som Reserve for
Østrigerne, der var paa Tilbagetog for de overlegne russiske Styrker. Paa Fronten Nord for
Luzk kom 5. Komp., som jeg tilhørte, i Reservestilling. (117) Østrigerne laa i første Linie.
Men vi fik snart at mærke, at det var os, der skulde være paa Vagt, da vor Forbundsfælle

ikke var til at stole paa. Vi var, saa vidt jeg husker, fire Sønderjyder ved 2. Deling. Vi søgte jo hinandens Selskab, saa ofte det kunde lade sig gøre. Men desværre maatte vi en Maaned senere begrave vor Kammerat fra Aarø. Han blev ramt af en Fuldtræffer. Vi fik nu Ordre til at grave Løbegrave og Lytteposthuller foran de østrigske Linier.

I Skumringen begav 5. Komp. sig med en Løjtnant som Fører igennem Løbegravene ud i Østrigernes Stilling. Hvorfor Østrigerne ikke selv kunde grave deres Huller, kunde vi daarligt nok forstaa, men vi blev snart klogere. Da vi i Gaasegang med Geværet i den ene, Spaden i den anden Haand og Gasmasken paa Ryggen, gik gennem Skyttegraven, saa vi kun en enkelt Vagtpost. Resten af Mandskabet sad i Dækning og røg Tobak. Efter at være blevet fordelt paa Linien, fik vi Ordre til at begynde Arbejdet. Men Russerne, som ellers havde forholdt sig nogenlunde rolige den Aften, blev pludselig urolige, og flere Maskingeværer satte ind med deres tak-tak-tak. Lyskuglerne gik til Vejrs. Vi maatte trække os tilbage i Graven igen og vente paa, at Fjenden skulde falde lidt til Ro. Nu kom Østrigerne nysgerige ud af Dækningen. Da de fik at vide, at vi skulde ud og grave deres Lytteposthuller, ønskede de os god Fornøjelse og forsvandt i Dækning igen. Efter en Tids Forløb blev der saa megen Ro, at vi kom ud af Graven, denne Gang lidt mere lydløst. Det lykkedes os paa alle fire at kravle saa langt frem, at vi kunde begynde vort Arbejde. Liggende paa Maven begyndte vi at grave os ned i Jorden. Heldigvis var der paa den Egn ingen Sten, saa det lykkedes os trods det frembrudte Mørke at faa saa megen Jord kastet op foran os, at vi havde Dækning for Skydningen fra Russerne.

Men pludselig suser og piber Kuglerne bag fra ind over os. Vi laa plat i Græsset, som heldigvis var temmelig højt. Lyskuglerne gik igen op. Men denne Gang baade fra de russiske og østrigske Grave. Stillingen blev (118) nu meget kritisk for os. Russerne havde opdaget, at der var noget paa Færde og satte nu ind med heftig Infanteri- og Maskingeværild.

Vi dækkede os, saa godt vi kunde. Men vi var ikke i Stand til at bruge Spaden. Østrigerne skød fra den ene Side og Russerne fra den anden. Vi laa altsaa i Ingenmandsland og under Ild fra begge Sider. Efter nogen Tids Forløb fik vi Ordre til at trække os langsomt tilbage. Dette foregik dog ikke uden Tab. Vi havde hørt flere af vore Kammerater klage sig, og vi var klar over, at vi havde saarede, maaske faldne. Vor Løjtnant havde nu faaet Østrigerne til at holde inde med Skydningen. To Timer efter at vi var gaaet ud, naaede vi med en Del saarede tilbage til vor Reservestilling. Men det var ikke blide Ord, der blev udtalt om vor Forbundsfælle Østrigerne efter den natlige Færd.

Thomas Dinesen, Jels.

Ikke til fals for en fremmed Soldat.

– Uventet gjorde vort Tog Holdt paa en lille Station omtrent midtvejs mellem Belgrad og Nish. Vi saa et Ligtog drage forbi. Det gjorde vist ikke stærkere Indtryk paa nogen af os. Et Menneskeliv mindre - javel, men hvor mange Tusinder satte ikke Livet til hver eneste Dag ved Fronten eller paa Hospitalerne. En større Skare af Kvinder og Børn fulgte i deres maleriske Dragter - Mændene var jo ved Fronten.

Men langt større Indtryk gjorde følgende Episode - i alt Fald paa mig, der var eneste Sønderjyde i Transporten:

Paa Stationen opholdt sig nogle serbiske Piger. En Del af Soldaterne gav sig til at fjante med dem. Men de unge Serberkvinder var ikke til fals. De svarede med lynende Blikke, der bogstavelig talt maatte kunne skære gennem Marv og Ben. Jeg selv følte en frydefuld Glæde ved her (119) - saa langt hjemmefra - at møde Mennesker, der som de sønderjydske Kvinder var frihedsstolte. ikke til fals for en fremmed Soldat -, men som midt i Ydmygelsen og de trange Kaar, der var bleven deres Land og Folk til Del, løftede deres Hoved i Glæde over ikke at tilhøre de fremmedes Nation - -.

Det samme erfarede jeg nogle Timer senere, da jeg saa serbiske Friskytter - Oldinge - væрге deres Vinmarker. En Holdning saa stolt, en Vilje saa stærk - fædrelandskærlige Mænd, der vidste og viste, hvad de skyldte deres Land, som i Øjeblikket laa knust (tilsyneladende da) under Uvejrets Sky.

For mig var det en Oplevelse, en stor Fortrøstning, ogsaa hernede at møde fribaarne Mænd og Kvinder, der elskede deres Land over alt, var det end nok saa mishandlet, og var Fremtidsudsigterne end nok saa trøstesløse. De vidste, at en ny og bedre Dag vilde gry - -. Og selvom det ikke vilde være sket, vilde de alligevel have elsket, have kunnet give alt for deres Land.

Chr. Refslund.

Paa Nattevagt i Fjendens Land.

Da Krigen brød ud i 1914, skulde jeg ifølge Mobiliseringsordre stille paa 3. Mobiliseringsdag paa Junkerhulvejkasernen i Flensborg. Ordren blev fulgt og efterkommet. Ved Optællingen af det indkaldte Mandskab viste det sig, at der var flere indkaldte, end der var Brug for den Dag, hvorfor den tjenstgørende Feldwebel erklærede, at dersom der var nogen, der mente sig "unabkommlich", skulde han træde frem foran Fronten. Jeg var den eneste, der traadte frem, og blev sendt ned paa venstre Fløj. Fra denne Fløj lod Feldwebelen aftælle 50 Mand. Vi fik alle Besked om at rejse hjem igen og forlods at tilmelde os ved vor stedlige "Bezirkskommando". Da jeg hørte under Bezirkskommando Flensborg, indfandt jeg (120) mig kort efter paa Skrivestuen der for at tilmelde mig paany. Da jeg var nysgerrig efter at faa at vide, hvornaar jeg kunde vente at blive indkaldt paany, spurgte jeg Feldwebelen om dette og fik til Svar, at saadan en "Schlapp-schwanz" vilde ikke blive genindkaldt, for nu var jeg rykket mange Aargange tilbage, og før denne Reserve var opbrugt, vilde Krigen forlængst være forbi. Vel tilfreds med denne Besked rejste jeg hjem og optog mine daglige Sysler. Saa oprandt Natten til den 28. September 1914. Ved Midnatstid var der en, der bankede paa mit Sovekammervindue og raabte mig ved Navn. Paa min Forespørgsel om, hvem det var, blev der svaret: "Postbudet med et Telegram". Nu var jeg klar over, at nu gjaldt det en ny Indkaldelse, og ganske rigtigt. Telegrammet lød paa: "Sofort stellen auf der Trainkaserne in Rendsburg".

Natteroen var spoleret for denne Gang, og næste Morgen gik Turen til Rendsborg. Denne Gang var der ingen, der spurgte efter "Unabkommliche", og henimod Aften blev vi indkvarteret i Osterrönfeld. De følgende Dage fik vi tildelt Køretøjer, og efter et Par Dages Ophold der blev vi indladet paa Rendsborg Banegaard, og Turen gik derefter sydpaa. Efter at have passeret Lybæk, vidste vi Besked. Nu gik det til Rusland. Efter et Par Dages Togkørsel blev vi purret ud af Toget i Nærheden af den russiske Grænse i Østpreussen. Vi blev indkvarteret paa et stort Gods og troede, at her skulde vi ligge i Reserve, men pyt. Den næste Dag var der allerede Marchordre til os. Paa en i Nærheden liggende Banegaard indtog vi en Ladning Ammunition til Fronten. Henimod Aften kørte vi over Grænsen ind i Rusland. Her holdt de gode Veje op. I dybt Sand kørte vi ca. 20 km ind i Landet. Hestene var ikke vant til Arbejde og var snart kørt dødrætte, hvorfor det ene Køretøj efter det andet kørte fast. Vor Kolonnekommandør (en ældre Ritmester i Reserven) lod derfor Kolonnen køre op til Bivuak. Saa snart dette var sket, sammenkaldte han hele Mandskabet til Parole. Den lød kort og godt paa, at spredte Kosakafdelinger var brudt gennem Fronten, og at vi naar som helst kunde vente et Angreb af disse (121) Tropper, hvorfor der straks skulde sættes Vagtposter ud rundt omkring Bivuaken, og at Posterne straks skulde aabne Ild, naar Parolen ikke blev besvaret eller ikke blev besvaret rigtigt. Da vi var Mandskab nok, blev Tiden kun sat til 1 Time ad Gangen. Jeg skulde staa Vagt fra Kl. 1 til 2 Nat sammen med en Kammerat fra Hamborg. Afstanden mellem Posterne var kun omkring 50 m. Kort efter at vi havde besat vor Post, kunde vi i det Fjerne høre noget Pusleri. Min Kammerat mente, om det var Kosakkerne, der nærmede sig. Da det var bælgmørkt, kunde vi intet se, men at der var noget mystisk forude, var vi begge enige om. Da det var vor første Nattevagt ude under aaben Himmel i Fjendens Land, gjorde vi vistnok hverandre lidt nervøse. Vi blev dog ret hurtigt enige om, at nu vilde vi vide, hvad det var for noget der forude. Krybende paa alle fire sneg vi os ca. 50 m frem og lyttede endnu skarpere, og vi var enige om, at der bestemt var nogen derude. Vi blev saa enige om at tilraabe Vedkommende og afkræve Parolen, og hvis der ikke øjeblikkelig blev svaret ret og rigtigt, saa vilde vi skyde begge to. Der blev saa raabt: "Parole!" og da vi ikke fik noget Svar, affyrede vi begge to vore Karabiner. I det samme hørte vi et mægtigt Hyl; vi skød igen, og snart var der en hel Kanonade rundt omkring os, idet vore Kammerater til højre og til venstre for os skød lige saa tosset som vi. Inde fra Bivuakpladsen kom vore Kammerater halsende ud til os og tog ivrigt Del i Skyderiet. Efter at dette havde staaet paa i ca. 10 Minutter, blev der kommanderet "Hold inde". En Patrulje paa 5 Mand blev sendt frem for at konstatere, hvad der var i Vejen, om Kosakkerne var døde, saaret eller flygtet. Lidt senere kom Patruljen tilbage og oplyste, at det slet ikke havde været Kosakker, vi havde hørt, men der laa en død Hest derude, og ved Siden af denne en stor Set. Bernhards Hund, som endnu spjættede lidt i Dødskrampe. Gaaden var løst, og der faldt atter Ro over Gemytterne.

Peter Nissen.

Saadan hjælper Herren enhver, der sætter sin Lid til ham.

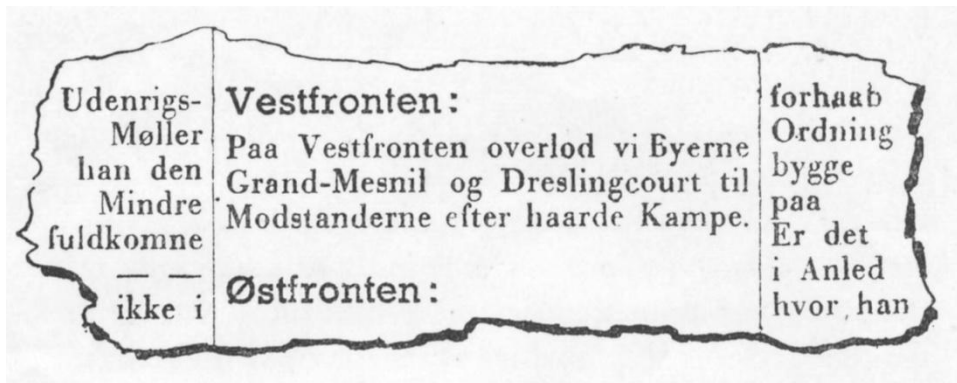
(122) "Og frygter ikke for dem, som slaar Legemet ihjel, men ikke kunne slaa Sjælen ihjel; men frygter hellere for ham, som kan fordærve baade Sjæl og Legeme i Helvede." Math. 10. 28. Saadan talte Jesus til sine Disciple, da han udsendte dem. Det var ogsaa disse Ord, som blev saa mærkelig levende for mig den Dag, jeg rejste hjemmefra for at være Soldat i sidste Krig. Der var nemlig een Ting, jeg var mere angst for end alt andet, og det var, hvordan jeg skulde slippe igennem det hele som en Kristen. Men igennem dette Ord hjalp Herren mig, saa jeg blev ret indstillet over for, hvad der skulde møde mig.

Jeg vil ganske kort fortælle, hvordan det gik mig i de 8 Maaneder, jeg var i Berlin. Jeg blev tildelt en Formation, som skulde bruge den giftige Gas, som vi dengang havde i Staalflasker under Højtryk. Det var næsten lutter unge Mennesker paa 18-19 Aar, jeg blev uddannet sammen med.

Vi havde kun været i Berlin, indkvarteret i en Dansesalon, nogle faa Dage, saa blev der sagt til os, at Majoren ønskede at hilse paa hver enkelt af os. Vi blev saa instrueret om, hvordan vi skulde forholde os over for en saadan høj Herre. Vi skulde staa stramt, tale højt, se paa Majoren m. m. Da vi var blevet opstillet ude paa Tempelhofer Platz, kom Majoren og gik langs Rækkerne. Han spurgte hver enkelt om, hvad han havde været, før han blev Soldat. Nu var det mest Haandværkere, og naar de saa svarede, at de havde været Snedker eller Smed, saa forstod Majoren jo straks, hvad det betød. Men da Majoren spurgte mig, saa svarede jeg, at jeg havde været Lægprædikant. Majoren saa op og ned ad mig, og jeg tænkte i mit stille Sind, hvad mon der nu vanker. Til min store Forundring begyndte Majoren at spørge mig ud om, hvor jeg var fra. (123) Jeg svarede, at jeg var oppe fra den danske Grænse. "Er der noget aandeligt Liv deroppe?" spurgte Majoren, og det var jeg meget glad for at svare paa. Jeg talte højt, det havde jeg jo faaet Ordre paa, og hele Kompagniet spidsede øren. Majoren spurgte blandt andet, om vi arbejdede sammen med Folkekirkens Præster, og andre Ting, som jeg ikke husker. Da Majoren gik, tænkte jeg i mit stille Sind: "Naa, nu har de ellers en Skive at skyde efter!" Jeg var højre Fløjmand, og ham kan de jo altid faa Kig paa. Men det maa jeg nu sige til de tyske Officerers Ros: De har ikke chikaneret mig en eneste Gang af den Grund, tværtimod. Det var næsten, som om de havde en vis Respekt for mig. Der maa ogsaa have staaet et vist Gny om mit Navn blandt Officererne, thi saa snart vi fik Officerer ude fra Fronten, vidste de lige med det samme, hvad jeg var for en Størrelse. Saadan mindes jeg en Officersstedfortræder, som lige var kommet fra Fronten. Da der en Dag var et af de unge Mennesker, som ikke vilde makke ret over for ham, siger han til ham: "Jeg slaar dig ihjel, og Knudsen holder Ligtalen." En Dag, da hele Kompagniet var opstillet i een Linie, og Fronten skulde rettes ud fra venstre Fløj, stod der en Officersstedfortræder og raabte. Det var mig, det gjaldt, men jeg forstod ikke et Muk af, hvad han sagde. Han raabte anden Gang, og lige meget hjalp det, men saa raabte han tredie Gang, alt hvad han kunde: "Sie da, Pastor von Alsen". Det hjalp, og jeg fik mig rettet. Men det, som undrede mig mest, var, at naar disse unge Mennesker kom ude fra den ugudelige By og fortalte deres beskidte Historier, saa stod jeg undertiden frem i den store Dansesalon, hvor vi laa, og sagde et Kraftens Ord til dem. Men jeg har ikke oplevet en eneste Gang, at nogen sagde mig imod, endsige da spottede. Der var altid musestille i Salen, naar jeg havde et Ord at sige. – Min sædvanlige Søndagstur var hen i Wilhelmstrasse i det tyske Ungdomshjem,

hvor "Skandinavisk Forening for unge Mænd" ogsaa havde til Huse. Det var vemodigt at samles der med Landsmænd, som var iklædt og skulde til Fronten. Jeg holdt sædvanlig (124) Andagt, naar vi tog Afsked med dem. Mange af dem saa vi aldrig mere. 5-6000 blev derude fra den Landsdel, som blev genforenet med Danmark. – Da vi efter 3-4 Maaneders Ophold i Rekrutdepotet kom i Kompagniet i Hasenheide, skete det en Dag, da vi arbejdede paa en dyb Understand, at min Kompagnifører blev opmærksom paa mig. Han stod nede i Understanden og kommanderede. En Mand og jeg stod oppe og skovlede Sand bag ved Brædder, som var sat hen til Afstivning af Sandvæggene. Saa skete det, at der faldt et Par Sandkorn ned i Nakken paa vor Kompagnifører. Ikke saa snart var det sket, før Kompagniføberen vender sig om imod os og spørger, hvad vi har været, før vi blev Soldat, siden vi ikke forstaar at bruge en Skovl. Min Kammerat blev lidt forfjamsket ved det, og mente, han spurgte, hvad vi hed. Og nu hed han uheldigvis Kyster, det betyder oversat Degn. Jeg forstod nok, hvad han spurgte om, og sagde, at jeg havde været Lægprædikant. "Ja, naturligvis, Præsten og Degpen, det er da ikke saa sært, at de ikke forstaar at bruge en Skovl!", sagde vor Kompagnifører. Men da han kom op af Understanden, kaldte han mig hen til sig, og saa vilde han ligesom Majoren have at vide, hvad jeg da var for en Størrelse. Han havde forstaaet, at jeg var Teolog. Jeg maatte da allerførst forklare ham, at det var jeg slet ikke. Men saa blev han meget interesseret i at faa at vide, hvad jeg da saa tog mig for, og det var jeg meget glad for at fortælle. Da jeg var færdig, siger min Kompagnifører: "Jeg beder om Forladelse, forstaar De!" "Javel, Herr Løjtnant!" "Jeg skal herefter ikke mere skænde paa Dem, forstaar De". "Javel, Herr Løjtnant!" Og han holdt Ord, kaldte mig for Eftertiden: "Mein Freund," og vi blev ogsaa de fineste Venner. Han skammede sig ikke ved mig. Da vi første Gang kastede med skarpe Haandgranater, var der ingen, som kunde kaste dem saa langt som jeg, og det var han meget stolt af. Vi tog en hjertelig Afsked med hverandre, da jeg drog i Felten, og han blev i Berlin. Saadan hjalp Herren mig, og saadan hjælper Herren enhver, der sætter sin Lid til ham.

H a n s K n u d s e n, Augustenborg.

(125) Jeg tilhørte en lidt ældre Aargang af Infanteriet og blev derfor indkaldt lidt senere. Da jeg endelig kom i Trøjen, blev jeg sendt til et Ammunitionsdepot i Frankrig for at hjælpe til paa Kontoret. Sammen med mange Kammerater arbejdede vi med Ind- og Udlevering af al Slags Ammunition, især vel nok Artilleriammunition. Vi havde indrettet et Depot i en stor Skov, og en Jernbane førte ind i Skoven og fordelte sig der som paa en stor Banegaard med Grene til alle Sider. Langs med Skinnerne blev Ammunitionen stablet i mægtige Bunker, og paa den anden Side af Bunkerne var der Tilkørselsveje for Transport Afdelingerne, der hentede Ammunitionen og kørte den ud til Batterierne i vort Kampafsnit.

Ofte, naar Officererne var bortrejst, enten paa Ferie eller paa "Tourne" i de nærmeste Byer, blev hele Depotet stillet under min Kommando, og da jeg aldrig havde haft Vrøvl af nogen Art, havde vi det saamænd rigtig godt i Depotet. I 1917, da de svære Kampe paa Vestfronten havde kostet utrolige Mængder af Ammunition, fik vi Befaling om kun at udlevere Ammunition mod en særlig Attest, udstedt af selve Divisionskommandøren. Daglig maatte vi indsende Rapporter over, hvor meget Ammunition af hver Slags der laa i Depotet. Disse Forholdsregler var nødvendige, for at den fornødne Ammunition kunde (126) være til Disposition i et givet Øjeblik og paa det Sted, hvor det nødvendigst skulde bruges.

En Nat, da jeg var "ene hjemme" i Depotet, kom der en Train-Afdeling for at hente Ammunition, og da de ikke havde den ovennævnte særlige Attest med, nægtede jeg at udlevere noget. Befalingsmanden, der førte Afdelingen, blev ved med at forlange at faa udleveret og bad mig telefonøre til Divisionsstaben. Jeg forsøgte telefonisk at faa en Tilladelse, men som saa ofte før, var Ledningen ikke i Orden og jeg nægtede derfor atter at udlevere. Løjtnanten, der førte Transportafdelingen, foreholdt mig det uheldige i, at hele Afdelingen skulde køre en hel Nat forgæves paa Grund af min Stædighed, men først da han lovede at sende mig en Ordonnans næste Dag med Udleveringsordren fra Divisionen, gik jeg med til, at Ammunitionen blev udleveret. Der var flere Afdelinger den Nat, der fik udleveret, men de havde alle Udleveringsordre med, saa det gik glat. Nogle Dage senere, da vi igen skulde indsende Rapport til Divisionen om Beholdning m. m., opdagede jeg, at Antallet ikke stemte, og Grunden var naturligvis, at Løjtnanten ikke havde sendt den lovede Attest. Jeg var nødsaget til at sende de Papirer og Udleveringsordrer, jeg havde, og saa give Divisionen en Forklaring, saa godt jeg nu kunde. En forfærdelig Omgang i Telefonen var Følgen af min

Godhed, dertil kom en Trusel om at blive smidt ud af min Stilling, saafremt jeg igen udlevere de Ammunition uden Divisionens Tilladelse.

Der gik en Tid, hvor jeg ivrigt holdt øje med min "Ven" Løjtnanten, ham, der havde snydt mig for Attesten, men jeg traf ham aldrig.

En Maanedes Tid senere kunde vi paa Skydningen fra Fronten høre, at der rigtig var Brand i den flere Steder, og ogsaa paa Udleveringen af Ammunition var vi klar over, at det var Franskmændene, der angreb over en ret bred Front. En Nat kom der igen en Train-Afdeling (127) kørende i fuld Fart ind i Depotet, og Officeren kom brasende ind paa Kontoret for at faa Udleveringen i Gang omgaaende, thi Artilleriet i hans Afsnit havde opskudt hele Beholdningen og Franskmændene klemte haardt paa. "Maa jeg bede om Divisionsattesten?" spurgte jeg. "Donnerwetter" - den havde han ikke, han var kørt uden Attesten, da det havde saa stort Hastværk. Jeg forsøgte igen forgæves at faa fat i Divisionen pr. Telefon, - haabløst, - jeg forsøgte ad Omveje at komme i telefonisk Forbindelse med, Divisionen - haabløst. Officeren bandede og svor, at saa tog han selv, dersom jeg ikke vilde udlevere. Jeg raadede ham fra at "gøre sig selv ulykkelig" ved at foregribe Divisionsbefalingen. Beholdningerne var smaa, og Divisionen, og kun Divisionen vidste, hvor Ammunitionen var mest paakrævet. Der gik flere Timer, inden vi fik fat i Divisionen, og før jeg kunde udlevere Ammunitionen. Disse Timer var tilstrækkelige til, at Franskmændene tog Byerne Grand-Mesnil og Dreslingcourt.

Bagefter fik jeg naturligvis en mægtig Røffel fra Divisionen, at jeg o. s. v. - men det hjalp ikke noget, en Befaling er en Befaling, og jeg skulde ikke ud af min gode Stilling, saafremt jeg igen udleverede Ammunition uden at have fulgt en Ordre.

O. Aa.

Velbekomme!

Vi husker alle, at det var strengt forbudt i Krigsaarene at fremstille Sæbe af selvdøde Kreaturer, og at Overtrædelsen blev straffet strengt. Naturligvis blev Forbudet omgaaet, thi Sæbe skulde man have. Paa Gramgaard indfandt sig en Gang en Kontrollkornmission, bestaaende af nogle Herrer fra Flensborg samt (128) den lokale Kommuneformand for at revidere Kornbeholdning, Svine- og Kreaturbesætningen m. m. Kornmagasin, Svinesti og Staldene var gennemgaaet, uden at der var fundet noget at bemærke, og man stod ude i Gaarden for at tage Afsked, da en af Flensborgherrerne foreslog, at man ogsaa eftersaa Loftet over Beboelseshuset, da der jo godt kunde være gemt store Kvanta Korn.

Forpagteren, Hr. Raben, gik foran og viste Vej, hans Samvittighed var i den fineste Orden.

Da Loftet var revideret, og man belavede sig paa at gaa ned igen, blev den ene Herre opmærksom paa nogle store, runde, gul-graa Genstande der laa lidt til en Side.

"Hvad kan det mon være for Tingester" -? spurgte han Kommuneformanden.

Denne, der var klar over, hvad det drejede sig om, men ikke var interesseret i, at Forpagteren, eller snarere Husets Frue skulde faa Ubehageligheder, sagde: "Es wird wohl Käse sein". -- Og med den Formening, at det vel var Oste, forsvandt Herrerne ned ad Trappen.

Nede i Gaarden henvendte Flensborgeren sig til Forpagter Raben og spurgte, om han ikke nok kunde købe et Stykke af den dejlige Ost, man havde set paa Loftet, - han vilde da gerne bringe sin Kone lidt med fra Rejsen. Forpagteren gik op paa Loftet, skar et ordentlig Stykke af "Osten", pakkede det ind og overrakte Manden det med Ønske om, at det maatte smage ham godt. - -

Det var nemlig hjemmekogt Sæbe, men hvad skulde han gøre andet.

J. C.

Den sidste Uge før Krigen 1914-18.

(129)Allerede i flere Uger havde jeg arbejdet paa den gamle historiske Dybbøl Mølle, som jo allerede 2 Gange har været udsat for Krigenes Vold og Ødelæggelser. Den første Gang, i Aaret 1848, blev Møllen skudt i Brand, og nedbrændte til Grunden, den anden Gang, i 1864, blev den skudt ned og forvandlet til en Ruinhob til første Loft af tyske Batterier, som kørte op ved Broager og Nybøl, og hvis Skudlinie skærer hinanden vinkelret ved Dybbøl Mølle. Efter 48-Krigen fik den daværende Ejer, Hansen, Skaden erstattet af den danske Regering. Men efter 64-Krigen, er der indtil i Dag endnu ikke udbetalt nogen Krigsskadeserstatning af den preussiske Regering, af hvad Grund, har jeg aldrig kunnet faa at vide. Den eneste Fordel, Hansen havde, og som hans Søn Gerhard ofte har fortalt mig om, var, den store 8-10,000 Pund svære Vingeaksel, som blev støbt af Kanonkugler og Granatstumper, som Hansen samlede op rundt om i Skanserne, og som i mange, mange Læs blev kørt til Sønderborg Jernstøberi. Akselen kostede ikke andet end Lønnen for Støbningen.

Men, altsaa, jeg arbejdede paa Møllen. Det var i sidste Uge af den smukke Juli Maaned, overalt var der Liv og Travlhed, Høsten var i fuld Gang. Ogsaa i Sønderborg, hvor for flere Aar siden Marinestationen blev bygget, var der rastløs og travl Virksomhed, men ikke af den Art og paa den Maade, som paa Landet. Nej, det var et helt andet Billede, som udfoldede sig for mit Blik, naar jeg efter endt Dagværk spadserede til Sønderborg og op paa Brohovedv-Skansen, hvor man kan overse hele Havnen. Imellem de Skibe og Dampere, som daglig passerer Havnen, farer de smaa hurtige "Pinasser" og de lave langstrakte Torpedobaade lynsnart i alle mulige Retninger, vistnok med Meldinger eller Ordre.

(130) Ovre paa den anden Side, hvor Marinestationen ligger, hvor de store Krydsere og Skibe lægger til, og hvor de i Aften ligger alle, er der et bølgende Liv, frem og tilbage. Biler, Køretøjer og Mennesker, farer rundt imellem hverandre, i een broget Masse. Der kommer en Del Marineofficerer og Mandskab, længere henne Infanteri, mest Menige og Underofficerer; dog, der er en Officer med dem, saavidt jeg kan se, en Løjtnant, det lader

sig paa Grund af den lange Afstand ikke saa nøje konstatere. Civilfolk af begge Køn er der ogsaa mange af. Og hvad er der saa egentlig paa Færde? Ja, en af de store Staalkolusser, som ligger fortojet ved Bolværket, (jeg tror nok, det er Krydseren "Augsburg") bliver lastet med Kister, Kufferter, Tønder, Baller og Pakker i alle mulige Størrelser, som Biler og andre Køretøjer kører til. Da, en gennemtrængende Piben høres, og en 30-40 unge Marinesoldater styrter op paa Dækket og samler sig om deres Fører, en bredskuldret Dæksofficer, der giver sine Folk en kort Ordre, og et Øjeblik efter er Dampspillet raslende i Gang og de sorte Ansigter er et tydeligt Bevis paa, at Kulindtagningen er i fuld Gang. Og . saadan gaar det Dag og Nat, altid det samme rastløse Liv, altid den samme øredøvende Larm af Dampspillene, saa jeg trods Afstanden fra Møllen til Sønderborg tit ikke kan sove om Natten, og naar et Skib er færdigt, er det gerne forsvundet næste Morgen.

Den næste Gang, jeg stod paa Brohoved-Skansen, var 2 Dage efter ovennævnte Skiltring. Stadig det samme rastløse Liv og Røre, men dertil kom endnu et andet, mere trist og hjerteskrærende Billede. Overalt, hvorhen man saa, kunde man se Marinesoldater tage en alvorlig og rørende Afsked med deres Kærester, for manges Vedkommende for aldrig at gense hinanden mere. Ogsaa Officerer og Befalingsmænd stod og trykkede deres grædende Søstre, Kærester og Hustruer til deres Bryst, det var et hjerteskrærende og tankevækkende Billede. Et øredøvende Hyl fra Sirenen kalder Besætningen om Bord. Alle omfavner og kysser hinanden, mange Par Læber, øjne og (131) Hænder finder hinanden for at modtage det sidste Indtryk, det sidste Billede af den Elskede, og saa iler alle mod den store, graa Staalkolos, som ventende ligger ved Kajen og hvirvler store sorte Røgskyer op i den klare Aftenluft. Kun een Officershustru vil ikke slippe den elskede Mand, hun omklammer ham grædende og vil ikke slippe ham. Da lyder Sirenen for anden Gang, højere og mere vedholdende end før. Han maa ligefrem rive sig løs fra sin Hustru for at efterkomme sin Pligt og komme rettidigt om Bord. Den lille Hustru falder bevidstløs om i Armene paa de omkringstaaende, som bærer hende bort. Jeg har set nok og gaar atter tilbage til Møllen, undervejs tænkende paa, hvad jeg har set. Nu er jeg blevet klar over, at det ikke drejer sig om, hvad der ellers bliver sagt Mand og Mand imellem, de ruster til Langfart, som de gør hvert Aar, men jeg har faaet Vished for, at det skrækelige, Krigen, med dens dødbringende Ødelæggelser stod for Døren.

Efter at jeg var kommen tilbage til Møllen, havde jeg ingen Ro til at være inde, jeg maatte ud og se ned efter det dybtliggende Sønderborg. Det var mellem Kl. 10 og 11 Aften. Jeg stod omme bag Møllen og saa ud over Østersøen, i Retning af Fyrskibet "Kalkgrund". Aftenen var lun og stille, ikke en Vind rørte sig, Havet laa spejlblankt, ikke en Krusning. Pludselig høres nede fra Sønderborg et kraftigt, trefoldigt Hurra, og Krydseren "Augsburg" glider ganske langsomt og majestætisk gennem Alssund ud i Østersøen. I den lange Søkikkert kunde jeg se, at der fra Land blev vinket med Lommetørklæder og Hatte, og fra Skibet med Kasketter. Det gled ganske sagte til Tonerne af "Deutschland, Deutschland über alles" ud til Blinkbøjen, hvor det ændrede Kurs efter Fyrskibet. Det satte fuld Damp paa Maskinen. Efter kort Tids Forløb var det ude omkring Angelhage (Birknak) og ude af Syne. En halv Time senere fulgte den lille Tænder "Drache" den samme Kurs. Det var Torsdag Aften den 30. Juli 1914. Efter hvad jeg senere har erfaret, skød "Augsburg" Byen Libau i Brand Søndag Morgen den 2. Aug. Kl. 6, det var allerede (132) første Mobiliseringsdag. Om Fredagen fik jeg noget af det nødvendigeste Arbejde lavet, pakkede mit Værktøj sammen, at det ikke, hvis det gik løs, skulde ligge og flyde for alle Vinde. Jeg skulde nemlig, som der stod paa min Indkaldelsesordre, møde den første Mobiliseringsdag. Efter at have taget Afsked

med Beboerne paa Møllen, gik jeg til Toget og ankom til Tinglev ved Middagstid. Der var ingen Togforbindelse nordpaa, men efter en Times March var jeg hjemme, hvor min kære Kone undrende spurgte mig, om jeg allerede var færdig paa Møllen, eller, føjede hun ængstelig til, er du blevet daarligere? Jeg havde dengang været tre Maaneder under Lægebehandling, men "ringere" var jeg Gudskelov ikke. Jeg fortalte hende saa, at jeg troede, Kringen stod for Døren, hvorpaa hun ængsteligt svarede: "Og du skal straks af Sted?" "Ja, desværre", svarede jeg.

Efter at have spist til Middag cyklede jeg hjem til Ugemark til mine Forældre for at tale med dem. Min Broder og Svoger skulde ogsaa af Sted. I Uge var alt endnu mere i Oprør. Postmesteren, som havde misforstaaet en Telefon Besked, havde aabnet Kuverten med Mobiliseringsplakaterne og klistret Plakaterne op allerede om Fredagen og derved sat Byen og Omegnen i Oprør. Fejltagelsen blev senere ændret, men Spændingen forblev. Moder var ogsaa temmelig oprevet, jeg trøstede hende med, det maaske kunde drive over, men selv stolede jeg ikke derpaa. Jeg hjalp saa med at køre Rug hjem fra Marken. Om Aftenen, da jeg cyklede hjem, saa jeg paa Korsvejen ved Gaarden Petersborg, sort paa hvidt, at der var gjort mobil.

. Det var Lørdag Aften den 1. August, første Mobiliseringsdag. Min Kone blev meget ked af Efterretningen om Mobiliseringen, men jeg trøstede hende, saa godt jeg kunde. Endelig blev det, efter en for min Kone og mig søvnløs Nat, Morgen. Afskeden fra Kone og fem Børn vil jeg helst gaa stiltiende hen over.

Jeg tog med Toget Søndag Morgen fra Bolderslev og var Kl. 3,45 paa Kasernepladsen i Haderslev. Der traf jeg mange Venner og Bekendte, bl. a. ogsaa min Svoger Markus og min gamle Ven og Kompagni-Kammerat Jokum. i (133) de sammen aftjent vor 2-aarige Værnepligt ved 2. Komp. Inf. Rgt. Nr. 31 i Altona og lovede hinanden den Dag trofast at holde sammen, hvad saa end der maatte komme. Da det af Navneopraabningen fremgik, at Haderslev

Kreds først stod for Tur, lagde vi os i Græsset paa Skrænten langs med Kasernen. Der blev saa snakket om alt muligt og fortalt Historier, men den største Interesse havde dog Problemet: "Hvor længe kan saadan en Krig vare?" Der var jo delte Meninger som altid, naar der er mange Folk samlede, men de fleste, i hvert Fald der, hvor jeg laa, var enige om 14 Dage, højst 3-4 Uger, saa var det hele overstaaet. Jeg sagde, at jeg vilde være saa glad som en Spillemand, hvis jeg igen maatte være hjemme til Jul, men mange sagde, at jeg var tosset; saa længe kunde det umuligt være med de moderne Vaaben, de nu havde. Men min Mening var, at de moderne Vaaben vilde forlænge Krigen, som det jo desværre ogsaa viste sig at være Tilfældet. Da vi havde ligget ca. 3 Timer, begyndte Sulten at gøre sig gældende; vi fik saa vore Madpakker frem, vi skulde jo efter Papirerne medbringe Forplejning for 1 Dag, og spiste vor Middagsmad. Henad Kl. 2 kom Aabenraa Kreds paa Tur, hvortil Jokum og jeg ogsaa hørte. Vi blev opstillet i 2 Geledder, og selvom vore Navne efter alfabetisk Orden ligger langt fra hinanden, stod vi altid, vort Løfte tro om at holde sammen, i een Rode, saa vi var sikker paa at blive sammen. Saa blev der spurg, om der var nogen, der frivilligt vilde melde sig til en selvstændig Underofficerspost ved Aarø Sund. Jokum og jeg talte derom og blev enige om at melde os. Det er forresten den eneste Gang i de fire Aar og 4 Maaneder jeg meldte mig til noget frivilligt. Da Underofficer Boldt havde faaet sine 12 Mand samlet, kom Befalingen "Überrücken zum Einkleiden", hvorefter vi gik gennem Portalen til den bageste Kasernegaard.

I den Tid, vor Korporal var henne og modtage de smaa Beklædningsgenstande, saasom Livrem, Kasket, Feltflaske, Brødpøse og den Slags, kom der en Mand, som senere paa Dagen, da han havde faaet Uniform paa, viste sig (134) at være Feldwebel og stillede os op paa to forskellige Steder. Paa min Ytring, at vi allerede var inddelt, svarede han: "Macht nichts, da werden Sie eben nochmals eingeteilt". Da saa Korporalen kom tilbage med Favnen fuld, kunde han ikke finde os, da vi ikke mere var paa den Plads, hvor han havde forladt os. Jeg vinkede til ham, og da han kom hen til os, spurgte han, hvorfor vi ikke var blev en staaende. Jeg fortalte ham Grunden, hvorpaa han sagde: Hvad skal jeg saa med alt det Stads. Jeg mente, det var bedst, han bragte det hen, hvor han havde faaet det, som han ogsaa gjorde, og jeg har aldrig under hele Krigen hverken set eller hørt noget til ham. Der kom stadig flere til Indklædning. Pludselig styrtede Regnen ned i stride Strømme, og de pudsige Scener saas, som vi, trods Situationens Alvor, ikke kunde lade være med at le af. Her stod nogle, som var ved at trække Militærbukserne paa, andre var ved at trække deres egne Bukser af, nogle stod i Adamskostume, i Færd med at faa Kommisskjorten paa, og det voldte en Del Besvær, da Kroppen jo var vaad. Vi, som stod og ingen Ting lavede, stak i Løb ind paa Kasernen for at undgaa Styrtebadet. Omsider, Kl. 5,30, var Regnen hørt op, og vi gik igen ud paa Pladsen, hvor det for mange Landeværns- og Landstormsmænd kneb med at faa den svære ølmave under Tag. En, som ved Hjælp af en Snor omsider fik Bukserne hængt, sagde meget træffende: "De' ka a it' hold ue". En anden, som det ligeledes kneb for, var der en praktisk Mand, der hjalp, idet han med sin Lommekniv sprættede Bukserne op bagi, saa de kunde lukkes fortil. Kl. 6,15 var der en gammel Kaptajn, som i Dagens Anledning var mødt i egen Uniform, der sagde, at alle, som han nu vilde raabe op, kunde rejse hjem indtil 10. Mobiliseringsdag, hvorefter vi skulde møde paa Junkerhulvejkasernen i Flensborg. Der var ca. 200 Mand, deriblandt Jokum og jeg. Vi var ikke sene til at komme paa Banegaarden og med Toget hjem, hvor min Familie blev glad overrasket.

?

Den Gang vi blev øvede i at spille „66".

(135) Ved Vaabenstilstanden 1918 laa vi i Braila i Rumænien. Jeg var ved 11. Komp. Landstorm Inf. Rgmt. 37. Den 10. Novbr. om Aftenen fik vi Ordre til at pakke, og drog saa af Sted ud af Byen. Vi marcherede hele Natten, og efter et lille Hvil fortsatte vi igen, og saadan blev det ved, til vi naaede Butzau den 15. Novbr. Her fik vi først at vide, at Krigen var forbi. Det gjaldt nu om at komme hjem, men det var ikke saa let, da der var Revolution i Ungarn. Vi blev saa transporteret pr. Bane til Siebenbürgen, en Grænseprovins af Ungarn. Fra Grænsestationen Predeal maatte vi igen tage den til Fods et Par Dage og kom den 21. Novbr. til en lille By ved Kronstadt, som hed Puckeritz. Der blev vi indkvarteret og skulde vente til Banetrafikken kom i Gang, som alt laa stille paa Grund af Strejke. Vi var 4 Nordslesvigere, som blev indkvarteret hos en gammel Bondefamilie, Kammeraterne Boysen fra Københoved, Nissen fra Mjøl, Carstensen fra Kiel (men født Nordslesviger), og undertegnede fra Hoptrup. Byen laa nede mellem Bjergene, og fra Efteraarets Regn og Tøbrud

strømmede Vandet ned fra Bjergene, saa der var et Pløre, saa vi næsten ikke kunde faa vor Mad hentet ved Gullaschkanonen. Vi var af den Grund henvist til at holde os mest inde, og Tiden blev os jo lang, da vi manglede Underholdning. Til alt Held havde Kammerat Boysen et Spil Kort, og saa kom vi til at spille „66“, og det fra Morgen til Aften, saa gik Tiden. Banetrafikken kom ikke i Gang, men Kortspillet hørte op, da de rumænske Tropper kom og skulde besætte Siebenbürgen. Den 4. December maatte vi ud af Byen og fortsætte vor Vandring til Fods gennem hele Siebenbürgen i Regn, Sne og Frost, til vi omsider blev indladet paa Banen midt i Ungarn 2. Juledag. Det var en drøj Tur, og vi var godt forkomne og fulde af Lus. Den 8. Januar 1919 naaede jeg (136) omsider hjem til mine Kære i Hoptrup, efter i godt et Aar ikke at have været hjemme paa Orlov og næsten ingen Breve havde faaet. Jeg fik mig saa godt rensat og fik noget at spise og takkede Gud for, at Krigen var til Ende, og jeg var kommen lykkelig og vel hjem til mine Kære igen, efter at have gjort Krigen med i næsten 4½ Aar,

Med kammeratlig Hilsen

M o r t e n B u s k, Hoptrup.

Ogsaa et Krigsbillede.

Det var i 1916 i Sommeslaget, en af de sidste Dage i Juli. Den stærke Trommeild, som varede i 8 Døgn, var hørt op. Civilbefolkningen søgte uophørligt tilbage bag første Linie. I Peronne saa jeg et Syn, som har brændt sig fast i min Bevidsthed.

Paa Raadhuspladsen staar en Statue af Jeanne d'Are. Her havde en Bataillon Infanteri faaet et stort Anker Cognak paa flere Hundrede Liter anbragt, og iført al Slags Civiltøj, med høj Hat eller anden civil Hovedbeklædning, drak de sig fra Sans og Samling. Saa kom et Tog af Hestekøretøjer paa en 4-5 km Længde, i Bunden af Vognene var der stuvet det allernødvendigste Sengetøj og lidt Køkkentøj, ovenpaa sad tæt pakket gamle Mænd og Kvinder, unge Mødre og Børn, tavse og alvorlige, men da de saa de forklædte og fulde Soldater, knyttede de deres Hænder og spyttede efter dem, nogle græd. Ogsaa jeg græd.

En Soldat tilraabte mig: „Bist du schon so besoffen Kammerat!“ Jeg tænkte paa mit Hjem, paa Far og Mor

H. R a t h j e, Ragebøl.

Kammerater!

(137) Det er den femte Aarbog, vi nu udsender. I intet af de foregaaende Aar har vi haft det saa rigeligt med Stof som i Aar. Aarsagerne hertil er tvende. For det første har Nødraabet til Kammeraterne om at nedskrive deres Erindringer nu, inden det er for sent, haft gode Resultater. Det er gaaet op for de fleste dansksindede, sønderjydske Krigsdeltagere, at det ikke alene skal være for deres egen Fornøjelses Skyld, eller for at underholde Aarbogens Læsere, at de skal fortælle, hvilke Oplevelser de har haft, morsomme eller alvorlige, men at ogsaa Eftertiden gennem disse Krigshistorier faar Lejlighed til at forstaa noget af, hvorledes de danske Sønderjyder i Udlændighedstiden, og under tysk Aag, reagerede overfor dette at skulle gaa i Krig for en Sag, som ikke var deres.

Der var jo en Del Landsmænd iblandt os, hvis Feltpostbreve blev samlet og udgivet, og det er gode Dokumenter fra de bedste iblandt os. De gav Nordslesvig en fyldig Soldaterlitteratur fra Krigsaarene 1914-18. Men selvom vi stadig kan søge tilbage til "Krestens Breve", "Sønderjydske Soldaterbreve" og andre, saa bliver det dog Enere. De var nemlig Landsmænd, som kunde give Tanken Flugt. I Felten kunde de gøre deres Iagttagelser, og, beaandede, som de var, kunde de den Gang nedskrive deres Oplevelser saa vel som de Følelser, de inderst inde var besjælede af. Soldaterbrevene fra 1914-18 hører med til den lødige Litteratur.

Ogsaa i Bidragene til vor Aarbog er der mange fuldvægtige Ting, og dog er Udgivelsen af Aarbogen baseret paa et helt andet Grundlag, idet det er Meningen at faa alle gamle Soldater til at nedskrive en eller flere (138) Oplevelser eller i hvert Fald fortælle noget, som saa kunde nedskrives af andre. Indholdet af Aarbogen skulde være et Udsnit af den jævne Mands Indstilling til Foreteelserne som tysk Soldat under Krigen. At det saa kan være god Underholdning ved Siden af, er jo blot et stort Gode.

At vi i Aar havde rigeligt med Stof, har ogsaa en anden Aarsag, idet en Del af det Stof, som under Krigen foreløbig maatte henlægges, da det under Besættelsen var "farlig" Læsning, nu er kommet med. En Del har maattet udskydes til næste Aar.

En enkelt Kammerat har fulgt vor Opfordring om at faa "Mindesamler frem", og det skal han have Tak for. Vi opfordrer mange flere til at gøre ligesaa.

Ære være deres Minde.

*Følgende Kammerater, tilhørende vor Forening,
er afgaaet ved Døden
i Tiden fra 1. Juli 1944 til 30. Juni 1945.*

Aabenraa Amt

Aabenraa Afdeling:

Hans Olesen, Aabenraa	6. 9. 44
Chr. Feddersen, Aabenraa	28. 4. 45
Jørgen Johansen, Aabenraa	25. 5. 45

Bedsted Lø Afdeling:

Andreas Hansen, Bedsted Lø	24. 1. 45
----------------------------	-----------

Bjolderup-Hjordkær Afdeling:

Lorens J essen, Todsøl	24. 1. 45
Adolf B. Iversen, Søderup	19. 5. 45

Bov Afdeling:

Carl Muller, Faarhus	23. 11. 44
Jes P. Hinrichsen, Østerbæk	29. 1. 45
Jakob Johannsen, Smedeby	30. 1. 45
Jørgen Heel, Smedeby	17. 5. 45

Graasten Afdeling:

Jørgen Jessen, Alnor pr. Graasten	3. 9. 44
Heinrich Wulff, Alnor pr. Graasten	23. 3. 45
Hans Feddersen, Alnor pr. Graasten	5. 5. 45

Holbøl Afdeling:

B. Boysen, Kelstrupskov	11. 12. 44
H. P. Jessen, Vilsbæk	26. 4. 45

Rise Afdeling:

Peter Mathiesen, Nørre Onlev	15. 7. 44
Tøge Henningsen, Rødekro	21. 12. 44
Chr. Larsen, Søst	7. 3. 45

Varnæs Afdeling:

P. Hansen, Bovrup	9. 4. 45
-------------------	----------

Haderslev Amt

Agerskov Afdeling:

	Jens Smidt, Agerskov	7. 9. 44
	Christian Hansen, Agerskov	24. 4. 45
	Søren Ratzer, Rangstrup	27. 4. 45
Fjelstrup Afdeling:		
	Jørgen Lindborg, Anslet	21. 8. 44
	Erik Raun, Sillerup	24. 2. 45
Gram Afdeling:		
	J. Dahl, Gram .	16. 8. 44
	Paulsen, Tiset	2. 11. 44
	J. Hansen, Enderupskov	21. 4. 45
Halk Afdeling:		
	Jørgen Petersen, Halk	11. 6. 45
Roager Afdeling:		
	Andreas Jensen, Frifelt	26. 9. 44
Skodborg Afdeling:		
	Erik Otte, Skudstrup	25. 1. 45
Stepping Afdeling:		
	Iver Aarestrup, Bjerndrup	7. 11. 44
	Kresten Hansen, Højrup	14. 11. 44
	Erik Jessen, Frørup	2. 2. 45
Vojens Afdeling:		
	Kr. Petersen, Vojens	
	Chr. Wind, Vojens	
	Riis, Vojens	
Øsby Afdeling:		
	Dins Barsø, Kvistrup	12. 8. 44
	Fredrik Eriksen, Sverdrup	14. 10. 44
	Asmus Svendsen, Flovt	17. 1. 45
	Nis Hansen, Øsby	11. 2. 45
Øster Lindet Afdeling:		
	Niels Broe, Majbøl pr. ø. Lindet	9. 6. 45

Sønderborg Amt

Broager Afdeling:		
	Peter Lorenzen, Egersund	8. 8. 44
	Jacob Clausen, Broager	18. 8. 44
Egen Afdeling:		
	Jes Miang, Dyndved	8. 2. 45
Hørup Afdeling:		
	Peter Andresen, Kirkehørup	28. 8. 44
	Peter Andersen, Mindebjerg	28. 10. 44
	Andreas Willesen, Høruphav	25. 4. 45
Kegnæs Afdeling:		
	Hans Bertelsen, Østerby	22. 4. 45
	Hans Bertelsen, Østerby, Kegnæs	22. 4. 45
Nordborg Afdeling:		

	N. Nicolaisen, Købingsmark	2. 6. 45
Oksbøl Afdeling:	J. Jørgensen, Oksbøl	16. 11. 44
	H. N. Johannsen, Oksbøl	11. 6. 45
Svenstrup Afdeling:	A. Sandersen, Taarup	22. 7. 44
	H. Christiansen, Elsmark	2. 3. 45
Sønderborg Afdeling:	Christian Br. Lange, Sønderborg	26. 8. 44
	Svend Svensson, Sønderborg	6. 10. 44
	Christian A. Petersen, Sønderborg	16. 11. 44
	Christian Fr. Nielsen, Sønderborg	21. 11. 44
	Christian Zimmermann, Sønderborg	28. 12. 44
	Georg Nielsen, Sønderborg	2. 1. 45
	Hermann Martens, Sønderborg	15. 3. 45
	Peter Kornbæk, Sønderborg	22. 3. 45
	Peter Asmussen, Sønderborg	3. 5. 45
	Hans Hollænder, Sønderborg	19. 6. 45
Ullerup Afdeling:	Jørgen Johansen, Ullerup	31. 5. 45

Tønder Amt

Ballum Afdeling:	Søren M. Sørensen, Hjerpested	15. 1. 45
	Johannes Pedersen, Ballum	18. 3. 45
Hostrup Afdeling:	Hans Thomsen, Jejsing	2. 1. 45
	Johannes Jacobsen, Jejsing	12. 2. 45
	Lorens Lorenzen, Jejsing	14. 3. 45
Løgumkloster Afdeling:	Rasmus Mortensen, Løgumkloster	29. 3. 45
Nr. Løgum Afdeling:	Andreas Brandt, Kløjeng	15. 8. 44
Tinglev Afdeling:	Herman M. Andresen, Tinglev	27. 5. 45
Fyns Afdeling:	Mosegaard, Odense	
	Blev saaret af en tysk Kugle under Ild- kamp paa Banegaardsterrænet og afgik som Følge heraf ved Døden.	26. 3. 45

